T.C.
POLİS AKADEMİSİ
GÜVENLİK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI POLİSLİK ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI

KÜRESEL TERÖRİZM VE IRAK SAVAŞI

(Yüksek Lisans Tezi)

Yasir Adil ELDEM

Danışman

Prof. Dr. İbrahim CERRAH

ANKARA

ŞUBAT 2007

ELDEM Yasir Adil, Küresel Terörizm ve Irak Savaşı, Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Prof.Dr.İbrahim CERRAH, 80 s.

ÖZET

Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra içinde bulunduğu sistemi anlamlandırmaya çalışan dünya 11 Eylül saldırıları ile yeni bir döneme girmiştir. Gerçekleştirilen saldırılar sadece sistem içerisindeki aktörlerin değil aynı zamanda tehdit kaynaklarının da değiştiğini ispatlamaktadır.

Bu çalışma, küresel terörizm sorununa verilecek etkili bir uluslararası tepkinin nasıl olması gerektiğini planlayabilmek için küresel terörizmin doğası ve küreselleşmenin küresel terörizme yaptığı etkileri incelemektedir.

Bu doğrultuda, öncelikle küreselleşme konusu ele alınmış ve yaşanan küreselleşme sürecinin nasıl bir süreç olduğu tartışılmıştır. Daha sonra, bu süreç içerisinde oluşan ve uluslararası terör örgütlerinin de bir aktör olarak kabul edildiği çok merkezli dünya sisteminin karakteristik özelliklerine değinilmiştir.

Terörizm kavramına genel bir açıklama getirilmeye çalışılan üçüncü bölümde uluslararası terör hareketlerine de değinilmiş ve ne ile karşı karşıya olunduğunu anlamak üzere uluslararası terör örgütlerinin özellikleri incelenmiştir. Çünkü, bir duruma karşı verilebilecek en iyi tepkiyi değerlendirebilmek için öncelikle karşılaşılan durumun iyi bir tanımının yapılması gerekmektedir.

Bir sonraki bölümde küresel terörizmin en önemli aktörü olduğu iddia edilen El Kaide terör örgütüne ve bu örgüt ile özdeşleşen yeni terörizm kavramına değinilmiştir. Aynı bölüm içerisinde, bu örgütün gerçekleştirdiği 11 Eylül saldırıları da değerlendirilmiş ve yeni terörizmin vermek istediği mesajlara örnek olarak 11 Eylül saldırılarının muhtemel mesajları ele alınmıştır.

Son bölümde Irak Savaşı ele alınmış ve bu savaşın küresel terör hareketlerine yaptığı etkiler tartışılmıştır. Sonuç olarak, terörizmle mücadelede kullanılan mevcut mekanizmaların ve taktiklerin, uluslararası terör örgütlerinin esnek yapısı ve küreselleşmenin getirdiği yenilikler karşısında etkili olamadıkları vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Terörizm, Küresel Terörizm, Yeni Terörizm, El Kaide, 11 Eylül, Irak Savaşı.

ELDEM Yasir Adil, Global Terrorism and Iraq War, Master's Thesis, Supervisor: Prof.Dr.İbrahim CERRAH, 80 p.

ABSTRACT

The world which had been trying to understand the system after the end of the Cold War, entered a new period with September 11 terrorist attacks. The attacks proved that in the new period not only the actors but also the threats in the system have changed.

This study analyzes the nature of the transnational terrorism and the effects of globalization to the transnational terrorism in order to find out how an effective response against transnational terrorism problem should be.

In this direction, first of all the globalization subject was taken in hand and the process of globalization was discussed whether it is a period or a project. Then, the characteristics of the multi-centered world system which has evolved during the globalization period and in which transnational terrorists are accepted as a system actor, were mentioned.

The third part, which tries to bring a general explanation for the term terrorism, mentions transnational terror organizations and in order to understand the stituation confronted with, the characteristics of transnational terror organizations were analyzed. Because, to evaluate the best response against one situation, it is necessary to identify it.

The next chapter mentions the most important representative of the transnational terrorism, Al Qaeda terrorist organization and the term which has been identified with Al Qaeda, the new terrorism. Within the same chapter, September 11 terrorist attacks which were operated by Al Qaeda, were evaluated and for the messages of new terrorism, the possible messages of September 11 attacks were analyzed.

The last part takes in hand the Iraq War and the effects of the war on global terrorism were discussed. As a conclusion, it was argued that the mechanisms and the tactics which have been operated in the war against terrorism became ineffective and unsatisfactory across the flexible form of terrorist organizations and the effects of globalization.

Key Words: Globalization, Terrorism, Global Terrorism, New Terrorism, Al Qaeda, September 11, Iraq War.

İÇİNDEKİLER

1) GİRİŞ

11 Eylül 2001 günü, New York'daki Dünya Ticaret Merkezi'ne ait ikiz kuleler ile Amerikan Savunma Bakanlığı binası Pentagon teröristler tarafından saldırıya uğradı. Saldırılar Amerikan tarihinde, devletler de dahil olmak üzere hiçbir uluslararası aktör tarafından daha önce gerçekleştirilememiş ölçüde yıkıma neden olmuştur. Bu saldırılar, öncelikle, bu zamana kadar diğer devletlerin saldırılarından kendi ana yurdunu korumayı başarmış, mevcut uluslararası sistemin tek süper gücünün bile uluslararası terörizm tehdidi altında olduğunu ispatlamıştır. Saldırıların kesinleştirdiği bir diğer nokta ise Soğuk Savaş sonrası dönemde devletlerin güvenliğini tehdit eden unsurların doğasının değişmiş olmasıdır. Buna göre, her ne kadar hala devletler kendi aralarında birbirleri için birer tehdit kaynağı olsalar da, uluslararası terörizm gibi unsurlar, devletlerin güvenliği için öncelikli tehdit kaynakları haline gelmiştir. Sonuçta, devletler terörizme karşı mücadelelerini ve terörizmden korunma yollarını kendi güvenlik gündemlerinde ön sıralara yerleştirmişlerdir. Teröre karşı savaş ilan ettiğini açıklayan Amerika Birleşik Devletleri'nin durumu, bu durum için verilebilecek en iyi örnektir.

Küreselleşme sürecinin yardımıyla, geleneksel devlet merkezli dünya sistemine alternatif olarak birden fazla aktöre ve çok farklı tehdit kaynaklarına sahip çok merkezli bir dünya sistemi ortaya çıkmıştır. Uluslararası terör örgütleri bu çok merkezli dünya sistemi içerisinde gelişmek ve daha etkili hale gelmek için gerekli ortamı bulmuşlar; devletler ve vatandaşları için bir numaralı tehdit kaynağı haline gelmişlerdir. Bununla birlikte, ortaya çıkan yeni tehdit uluslararası bir niteliğe sahipken, bu tehdide verilen tepki uluslararası boyutta oluşmuştur.

Buradaki önemli bir nokta uluslararası terörizmle mücadelede alınan önlemlerin, klasik uluslararası ilişkiler teorisinde ana tehdit kaynağı olan devletlere karşı alınan önlemlerle aynı oluşudur. Hatta, 11 Eylül saldırılarından sonra kullanılan terörizme karşı "savaş" sözcüğü bile uluslararası terörizme karşı mücadelede hala devlet merkezli sistemde kullanılan mekanizmaların varlığına işaret etmektedir. Ancak, uluslararası terörizm devlet merkezli dünya sisteminden kaynaklanan bir tehdit değildir ve devletlerin kendilerinden de kaynaklanmamaktadır. Uluslararası terörizm, Soğuk Savaş sonrası dünya sisteminde ortaya

çıkan ve küreselleşmeyle güç kazanan devlet dışı aktörler tarafından oluşturulan bir tehdit kaynağıdır.

Bu çerçevede tüm ülkeler ve toplumlar için bir tehdit kaynağı olan uluslararası terörizm konusunun çalışılması önemlidir. Çünkü hala bu yeni tehdide karşı etkin bir uluslararası tepkinin mümkün olup olmadığı tartışılmaktadır. Bu soruyu cevaplayabilmek için uluslararası terörizm gibi çok merkezli dünya sistemindeki tehditlerle, geleneksel devlet merkezli dünya sistemindeki tehditler arasındaki farklar incelenmelidir. Bu konu, çok merkezli dünya sisteminde devlet dışı bir aktör olarak ortaya çıkan uluslararası terörizmin anlaşılması için önemlidir. Uluslararası terörizmin oluşturduğu tehdide verilecek tepki bu çerçevede değerlendirilmelidir. Diğer bir ifadeyle, halihazırda mevcut bulunan tepki mekanizmalarının yeni oluşan bu tehdide karşı etkinliğini değerlendirebilmek veya nasıl bir tepki vermemiz gerektiğini belirleyebilmek için öncelikle neyle karşı karşıya olduğumuzu anlamak zorundayız.

Bu çalışmada, ana çalışma konusu olarak küreselleşmenin terörizm olgusuna yaptığı etki incelenmektedir. Bu yapılırken, uluslararası terörizm uluslararası bir karakter kazanıp çok merkezli dünya sisteminde devlet dışı bir aktör olarak ortaya çıkması ve küreselleşmenin bu süreçte oynadığı rol incelenmektedir. Bu konuya ek olarak Irak Savaşı'nın uluslararası terörizme etkileri ele alınmıştır.

Bu konuları incelemek hem pratik boyutta hem de teorik boyutta önemlidir. Teorik boyutta, bu inceleme bize küresel sistemin yapısını ve bu sistem içinde varolan tehditlerin ve aktörlerin doğasını anlamamıza yardımcı olmaktadır. Pratik boyutta ise, bu çalışma mevcut terörizmle mücadele mekanizmalarının etkinliğini değerlendirmemize ve bu mekanizmaların zayıf yönlerini görmemize yardımcı olmakla beraber yeni tepki mekanizmaları geliştirmemize de yardımcı olmayı amaçlamaktadır.

Bu çalışmanın ikinci bölümünde küreselleşme kavramı incelenmektedir. Buna göre küreselleşme kavramı tanımlanmaya çalışılmakta ve dünya sisteminin küreselleşme süreci incelenmektedir. Küreselleşmenin bir proje veya kendiliğinden oluşan bir olgu olup olmadığı tartışılmakta, küreselleşmeye katkı yapan etmenlerden bahsedilmektedir. Daha sonra, bu sürecin sonunda ortaya çıkan uluslararası sistem ve bu sistemin karakteristik özellikleri ele alınmıştır. Bu bağlamda, geleneksel devlet merkezli uluslararası sistem

yerine ortaya çıkan çok merkezli dünya sistemi ve bu sistemin devlet merkezli sistemden farklılıkları anlatılmıştır. Son olarak, küreselleşme sürecinin sonuçlarına değinilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümü terörizm kavramını genel olarak ele almakta ve uluslararası terörizm kavramını açıklamaktadır. Bu bağlamda, terörizm kavramı için genel bir tanım verilmeye çalışılmış, Soğuk Savaş döneminde ve sonrasındaki terör hareketleri incelenmiştir. Ancak, terörizm için uluslararası ortak bir tanımın mevcut olmaması bu çalışma için de bir sorun oluşturmaktadır. Bu nedenle, bu bölümde yapılan terörizm tanımı diğer terörizm tanımlarından alıntılarla oluşturulmaya çalışılmıştır. Soğuk Savaş döneminde ve Soğuk Savaş sonrası gerçekleştirilen terör hareketlerinden bahsedilirken, tüm terör eylemlerinden ziyade bu çalışmanın ana konusunu oluşturan küresel boyutta gerçekleştirilmiş veya etkileri küresel düzlemde hissedilmiş terör eylemlerine değinilmiştir. Daha sonra uluslararası terörizm kavramı ele alınmış ve küreselleşme sürecinin bu olgunun oluşumunda oynadığı rol incelenmiştir. Küreselleşmeden kaynaklanan değişimlerin, uluslararası terörizmin ortaya çıkışında yaptığı etkiler, küreselleşmenin terör örgütleri tarafından kullanılması ve küreselleşmenin terör eylemlerinin etkinliğini arttırıcı özelliklerine yer verilmiştir. Son olarak, küreselleşmenin getirdiği liberalleşmenin ve mekan üstülüğün, uluslararası terörizme yaptığı etkiler değerlendirilmiştir. Küreselleşmenin getirdiği liberalleşmeden kasıt, küreselleşme ile birlikte serbest pazar ekonomisinin yayılması ve buna bağlı olarak dünya üzerinde demokrasinin ve kişisel özgürlüklerin de gelişmesidir. Mekan üstülük (deterritorialization veya supraterritoriality) ise genel olarak, küreselleşme ile birlikte sermayenin, insanların veya teknolojinin belirli bir bölgeyle sınırlı kalmayıp, dünya üzerinde herhangi bir noktadan aynı verimliliği devam ettirmesi anlamındadır. Diğer bir ifadeyle, küreselleşme ile birlikte yukarıda sayılan faktörlerin mekandan bağımsız hale gelmeleridir.

Dördüncü bölümde, El Kaide terör örgütünün temsil ettiği yeni terörizm olgusu ele alınmış ve 11 Eylül saldırılarına değinilmiştir. Buna göre, öncelikle yeni terörizm kavramı ve özellikleri incelenmiştir. Yeni terörizm kavramı, uluslararası terörizm kavramı ile birlikte kullanılsa da, yeni terörizm daha çok El Kaide ve 11 Eylül saldırıları ile özdeşleşmiş bir tanım olduğundan bu bölümde her iki olgu birlikte incelenmiştir. Bu bağlamda daha sonra, El Kaide terör örgütü ele alınmış, bu örgütün tarihsel gelişimi ve

örgütsel yapısı incelenmiştir. Bu noktada El Kaide'nin kurucusu ve lideri pozisyonunda olduğu kabul edilen Usama Bin Ladin'in hayatına kısaca değinilmiş ve El Kaide'nin kuruluş aşaması ve ideolojisinin nasıl şekillendiği hakkında bilgi verilmiştir. Bundan sonra, El Kaide'nin küreselleşme olgusu ile olan ilişkisine değinilmiş ve küreselleşmenin El Kaide tarafından nasıl kullanıldığı açıklanmıştır. Örneğin küreselleşmenin sağladığı iletişim, ulaşım ve finansal kolaylıkların bu terör örgütü tarafından nasıl kullanıldığına dair örnekler verilmiştir. Bu bölümde yeni terörizmle mücadelede karşılaşılan zorluklara değinildikten sonra son olarak 11 Eylül saldırıları ele alınmıştır. Bu bağlamda, 11 Eylül saldırılarının yeni terörizmle bağdaşan özelliklerine değinilmiş ve saldırılar ile verilmek istenen olası mesajlar ele alınmıştır.

Çalışmanın beşinci bölümünde Irak Savaşı'nın küresel terörizme etkileri incelenmiştir. Bu bölümde, ilk olarak Irak tarihine yer verilmiş ve Irak'ın yirminci yüzyıl içerisinde yaşadığı önemli olaylara değinilmiştir. Daha sonra, Irak'ın Kuveyt'i işgali ile başlayan Körfez Krizi'nden 11 Eylül saldırılarına kadar olan dönem ve 11 Eylül saldırılarından Irak Savaşı'na kadar olan dönem ayrı ayrı ele alınmıştır. Son olarak, Irak Savaşı'nın küresel terör hareketlerine etkileri tartışılmıştır.

Sonuç bölümünde, çalışma sonucunda ortaya çıkan veriler değerlendirilmiştir. Buna göre küreselleşme sürecinin terörizmin küresel bir nitelik kazanarak uluslararası bir nitelik kazanmasında oynadığı rol açıklanmış, El Kaide ve yeni terörizmin bu dönüşümden ve Irak Savaşı'ndan nasıl fayda sağladığına değinilmiştir.

2) KÜRESELLEŞEN DÜNYA

2.1 Küreselleşmenin Tanımı

Küreselleşme hem bir tanım hem de bir düsturdur. Aynı zamanda hem bir açıklama hem de günümüzün siyasi karar alma mekanizmalarına ve siyasi düşüncelerine hakim olan bir ideolojidir. Kapitalist gelişmenin dinamikleri tarafından olduğu kadar, bu gelişmeye bağlı olan değerlerin ve kültürel alışkanlıkların parçalanması tarafından da üretilen karmaşık değişiklikleri de tanımlamaktadır.

Küreselleşme, askeri kabiliyetlerin küresel dağılımı, iletişim araçlarının dünya çapında yayılması ve uluslararası zenginliğin giderek daha adaletsiz şekilde dağılımı gibi küresel arenayı etkisi altında tutan siyasetle alakalı bütün gelişmelerden meydana gelmektedir. Küreselleşme teknolojiyle, ekolojiyle, sinemayla, sağlık sektörüyle, fast-food sektörüyle ve diğer hızlı tüketim mallarıyla kucaklaşmaktadır. Ayrıca disiplinler arası bir yapıya sahiptir. Başka bir deyişle, sosyal bilimlerin yanında doğa bilimlerini, insani bilimleri ve mimarlık, hukuk ve tıp gibi mesleki alanları da içermektedir.

Küreselleşme, genellikle sermayenin ve malların hacim olarak artan ve hızlanan uluslararası hareketinin özgürleştirilmesi ve bu hızlanmaya ve büyümeye paralel teknolojik bir devrim olarak algılanmaktadır. Küreselleşme aslında çok karmaşık ve çok boyutlu bir kavram ve sosyal olaydır. İnsanlar ve dünya üzerindeki mekanlar; insanların, sermayenin, malların, bilginin ve fikirlerin giderek artan uluslararası akışının sonucuna bağlı olarak birbirlerine daha geniş anlamda ve daha yoğun bir şekilde bağlantılı hale gelmektedir.[1] Giddens küreselleşmeyi modernitenin dinamizminin bir sonucu olarak görmektedir[2]. Fuat Keyman'a göre ise, küreselleşme modernitenin yayılmasında veya gelişmesinde yer alan yeni bir etap olarak değerlendirilmemelidir[3]. Emre Kongar'a göre küreselleşmeye yol açan faktörler; iletişim ve bilgi teknolojilerinde yaşanan devrim, Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve

---

[1] Don Kalb, *The Ends of Globalization: Bringing Society Back in USA*. Rowman & Littlefield Publishers Inc., New York, 2000, s. 1.
[2] Kate Nash, *Contemporary Political Sociology: Globalization, Politics and Power*, Blackwell Publishers, Londra, 2000, s. 65.
[3] Fuat E. Keyman, *Globalization, State, Identity/Difference: Toward a Critical Social Theory of International Relations*, Humanities Press, New Jersey, 1997, s.16.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıdır. Özellikle Soğuk Savaş'ın sona ermesi küreselleşmeyi hızlandırmıştır.[4]

Mehmet Ali Civelek küreselleşmeyi üç temel anlamda tanımlamaktadır. Öncelikle, Civelek'e göre kürselleşme Soğuk Savaş döneminin siyasi ve ekonomik sisteminin çöktüğü yeni bir dönem bağlamında tarihsel bir olgudur. Bu tanımı kabul edenlere göre küreselleşme süper güçler arasındaki güç dengesinin Amerika Birleşik Devletleri lehine değişmesi demektir. Küreselleşmenin ikinci anlamı ekonomik pazarın serbestleşmesi, özelleştirme, devlet müdahalesiz ekonomi, artan uluslararası yatırım ve dünya ticaret pazarının bütünleşmesi gibi birbiriyle ilgili belirli sayıda gelişmeyi içermektedir. Bu görüşün taraftarları, küreselleşmeyi tarihsel bir dönem olarak kabul etmemektedirler. Küreselleşmenin üçüncü tanımına göre, küreselleşme endüstri devrinden post-endüstri devrine dönüşümü sembolize eden teknolojik ve sosyal devrimdir. Küreselleşme kendisini ekonomik alanlarda gösterdiği kadar sosyal alanlarda da gösteren yeni bir olgudur. Bu nedenle, üretim ve teknolojinin milli sınırları aşarak bütünleşmesi, iş gücü piyasasında uzmanlaşmaya yönelik hareketler, dünyanın tek pazar haline gelmesi yönünde atılan adımlar ve birbirine bağımlılığın artması gibi gelişmelerin hepsi küreselleşme olgusunu tanımlamaktadır.[5]

Ayrıca küreselleşmenin üç farklı boyutundan da bahsedebilir. Buna göre küreselleşmenin ilk boyutu teknolojide, enformasyonda, ticarette, yabancı yatırımında ve uluslararası iş piyasasında yaşanan devrimlerin bir sonucu olarak ortaya çıkan ekonomik küreselleşmedir. Küreselleşmenin bu boyutunda ana aktörler şirketler, yatırımcılar, bankalar, özel hizmet endüstrisi, devletler ve uluslararası örgütlerdir. Kültürel küreselleşme, küreselleşmenin ikinci boyutunu oluşturur ve kültürlerin ve kültürlere ait her türlü ürünün teknoloji devrimi ve ekonomik küreselleşmeyle küresel boyutta yayılmasıyla ortaya çıkmaktadır. Bu noktada kilit seçim homojenlik ile çeşitlilik arasında yapılacaktır. Siyasi küreselleşme bu ikisinin ortak ürünü olarak ortaya çıkmaktadır.

Küreselleşme varolduğundan bu yana çok tanımlı bir kavram olagelmiştir. Bakış açısına göre küreselleşme bir süreç veya proje olarak da açıklanabilmektedir.

[4] Emre Kongar, Küresel Terör ve Türkiye: Küreselleşme, Huntington, 11 Eylül, Remzi Kitabevi, Istanbul, 2001, s. 16-18.
[5] Mehmet Ali Civelek, *Küreselleşme ve Terör*, Ütopya Yayınları, Ankara, 2001, s. 162.

Küreselleşmenin ilk aşaması 19. yüzyılın ortalarında başlamış ve Birinci Dünya Savaşı'na kadar devam etmiştir. İkinci aşama 1970'lerde yaşanan teknolojik gelişmelerle yaşanmaya başlanmış 1980'lerin sonlarında ve 1990'larda yaşanan Amerikan egemenliğinde devam etmiş ve 11 Eylül saldırıları ile sona ermiştir. Sömürgeci devletlerin her iki kuşağı için de küreselleşme süreci hayati önem taşımaktadır. Küreselleşme bu devletlere diğer toplumları şekillendirebilmeleri ve yönlendirebilmeleri için gerekli araçları sağlamıştır. Ancak aynı zamanda küreselleşme, ironi bir şekilde, en etkili araçlardan birisi olan gelişmiş iletişim teknolojilerinin fakir toplumlarla zengin toplumların arasındaki farkı çok açık olarak ortaya koymasıyla, zengin ve fakir toplumların arasındaki farkın artmasıyla küresel boyutta bir istikrarsızlığa da yol açmıştır. Bu nedenle, birçok akademisyen ve araştırmacı küreselleşmeyi kapitalist sistemin küresel üretim araçlarına dayanan işletim mekanizması yapısından esinlenmiş birbirleriyle ilgili süreçler kümesi olarak görmektedir.[6]

Diğer grup akademisyenler ve araştırmacılar, küreselleşmeyi yapısal boyutlarda tanımlamak yerine bilinçli olarak uygulanmış bir stratejinin sonucu olarak kabul etmektedir. Buna göre küreselleşme uluslararası kapitalist sınıfın, bu sınıfın çıkarlarına hizmet etmek ve çıkarlarını genişletmek için kurumsal yapı temellerinde yapılandırılan bir siyasi projedir.[7]

Kenneth Booth küreselleşmenin beklenmedik bir proje olduğunu ileri sürmektedir. Booth'a göre küreselleşme dinamiktir ve durdurulamaz, fakat etkileri eşit olarak dağıtılmamıştır. Proje kavramı, siyasi, ekonomik ve kültürel hegemonik şekillendirici unsurların zayıf aktörler üzerinde bilinçli ve kasıtlı olarak uygulanması manasını çağrıştırmaktadır. Bu süreç karmaşık birbirine bağımlılık düşüncesinden çok farklı değildir. Pazarların, şirketlerin ve kültürel etkinin birçok yöne dağılmasını içermektedir.[8]

Rosenau'ya göre küreselleşme bireyler ve şirketler amaçlarına ulaşmaya çalışırken zihinlerinde veya davranışlarında ortaya çıkan süreçlere ve sonuçlara atıfta bulunmaktadır. Küreselleşme sadece tarafsız bir akım değildir, bunun yanında taraflı süreçler tarafından

---

[6] Walter LaFeber, "The Post September 11 Debate Over Empire, Globalization and Fragmentation", *Political Science Quarterly*, Vol. 117, No. 1, 2002, s.2.
[7] James Petras ve Henry Veltmeyer, *Globalization Unmasked*, Fernwood Publishing Ltd., Londra, 2001, s 11.
[8] Kenneth Booth, "Worlds in Collision", Derleyen Ken Booth ve Tim Dunne, *Worlds in Collision: Terror and the Future of Global Order*, Palgrave Macmillan, New York, 2002, s. 1-23.

oluşturulmakta veya taraflı süreçleri içermektedir. Küreselleşme, güç uygulanmasında ve sosyal politikaları belirleyen veya sosyal politikalar için kritik ilimlerde yer alan zihni çatıdır.[9]

Muhammed Eyüb'e göre küreselleşme için süreç veya proje diye bir ayrım yapılamaz. Çünkü başarılı süreçler projeler sonucunda ortaya çıkmaktadır. Fakat küreselleşmenin gelişen bir proje olduğunu söylemek de mümkün olabilir.[10]

Küreselleşme kavramına ve araçlarına karşı olan gruplar varsa da dünya vatandaşları yakın gelecek içerisinde küreselleşmenin kurallarıyla yaşamak zorunda bırakılmışlardır. Faruk Örgün'e göre küreselleşme, endüstrileşme gibi insan hayatının kaçınılmaz gerçeklerinden birisidir. Küreselleşme hızlandıkça, küreselleşme karşıtı hareketler de artmaktadır. İnsanlık feodal dönemden sanayi dönemine geçerken çok büyük acılarla yüzleşmiştir. Bugün dünyadaki fakir toplumlar kendilerine maddi bağlamda yıldızlar kadar uzak olan zengin toplumlara sadece bir televizyon düğmesi kadar uzaktırlar.[11]

2.2 Küreselleşmenin Başlangıcı

Küreselleşme çağlardan beri varolmuştur. Bazıları, günümüzün küreselleşme sürecinde yeni hiçbir olgunun olmadığını iddia etmektedirler ve ortaya çıkışından bu yana kapitalizm her zaman küresel bir olgu olmuştur. Küreselleşme sömürgeciliğin ve Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte hız kazanmıştır. Ancak küreselleşmenin ne zaman başladığına dair bir uzlaşma yoktur. Küreselleşme sürecinde zaman zaman duraksamalar olmuştur. Uluslararası sistemdeki değişikliklere bağlı olarak küreselleşme bazı engellerle karşılaşmıştır. Örneğin, Soğuk Savaş dönemimde Doğu ve Batı Almanya arasındaki ilişkiler yasaklanmıştır. Yine de bazı yazarlar ve araştırmacılar, küreselleşmenin küçük

---

[9] James N Rosenau, "Turbulence and Terrorism: Reframing or Readjusting the Model?", Derleyenler E. Aydınlı ve J. N. Rosenau, *Paradigms in Transition: Globalization, Security, and the Nation State*, SUNY Press, New York, 2004.
[10] Muhammed Eyüb, "Inequality and Theorizing in International Relations: The Case for Subaltern Realism", *International Studies Review*, Vol. 4, Issue 3, Fall 2002, p29.
[11] Faruk Örgün, *Küresel Terör*, Okumuş Adam, İstanbul, 2001, s. 46.

ölçekte, bundan yüz veya beş yüz yıl önce arasında bir zaman diliminde başladığını ve son zamanlarda daha önce tahmin edilemeyecek seviyelere ulaştığını iddia etmektedirler.[12]

"Her şey değişimdir" tezini savunanlar günümüz kuşağından daha ötesine bakmamakta ve küreselleşmenin bütünüyle yakın zamanda gerçekleşmiş bir tarihsel dönemeç olduğunu varsaymaktadırlar. Bunun tersine "her şey devamlılıktır" tezini savunanlar, günümüzün gelişmelerinin öncüllerini vurgulamakta ve küreselliğin bu ilk tezahürlerinin önemli bir seviyede ve bugün tanık olduğumuz yoğunluğa sahip olduğunu kabul etmektedirler.[13] Son dönemlerde artan küreselleşme bazı yönlerden azalan refah seviyesine, artan maddi zenginliğe ve kültürel yeniliklere bağlanabilir. Diğer taraftan, mekan üstülüğün yükselmesi de daha tahrip edici askeri yeteneklerin ortaya çıkmasına, sürekli fakirliğe ve daha büyük finansal istikrarsızlıklara bağlanabilir. Sorunlar, birincil kaynak olarak küreselleşmeden değil ancak küreselleşmenin günümüzde uyguladığımız bazı belirli yönlerinden kaynaklanmaktadır.[14]

1980'lerin ve 1990'ların küreselleşmesi, bilgi teknolojisindeki devrimin ve iletişim araçları ve bilgi işlemede yaşanan dramatik gelişmelerin bir sonucu olarak açıklanabilecek, nitelik yönünden yeni bir olgudur[15]. Bu süreç sonucunda geleneksel devlet merkezli uluslararası sistem yerine çok merkezli bir sistem yükselmiştir. Küreselleşmenin etkilerini daha iyi anlamak için yeni oluşan bu sistemin özelliklerinin bilinmesi gereklidir.

2.3 Küreselleşme ve Çok Merkezli Dünya Sistemi

Küreselleşme kavramı, bireyin dünya görüşüne bağlı olarak çok farklı şekillerde tanımlanabilmektedir. Küreselleşme kavramı bu bölümde, liberalleşme ve mekandan bağımsızlaşma olmak üzere iki farklı anlamıyla tanımlanacaktır. Liberalleşme tanımı küreselleşmenin teknolojik ve ekonomik boyutlarına, mekandan bağımsızlaşma tanımı ise küreselleşmenin siyasi boyutuna dayandırılmıştır. Bu nedenle, küreselleşmenin bu iki tanımı birlikte bize çok merkezli dünyada yeni tehdit anlayışlarının, devlet dışı güvenlik aktörlerinin ve güç odaklarının yükselişini; bireylerin bağlılığının bu yeni aktörlere

---

[12] Jan Aart Scholte, *Globalization: A Critical Introduction*, St. Martin's Press, New York, 2000, s. 19.
[13] a.g.e., s. 62.
[14] a.g.e., s. 208.
[15] Kaldor, a.g.e., s. 3.

kaymasındaki ve devletlerin egemenliklerinin zayıflamasındaki nedenleri ve küreselleşmenin bu süreçte oynadığı rolü anlamamıza yardımcı olacak kavramsal bir bakış açısı sunacaktır.

Küreselleşmenin liberalleşme olarak tanımlanması en temel anlamıyla sınırların büyük ölçüde açılması demektir. Bu, uluslararası ticareti, seyahati, parasal transferleri ve iletişimi düzenleyici sınırlamaların kaldırılmasının bir sonucudur. Küreselleşmenin mekandan bağımsızlaşma veya mekan üstülük olarak tanımlanması ise sınır ötesi veya sınır aşırı ilişkilerin artması, diğer bir ifade ile sınırların aşılması anlamındadır. Bu nedenle küresel ilişkiler, hem sınırlar hem de mesafeler anlamında sınırsal temellere daha az bağlıdır.

Telefonla iletişimde, bilgisayar ağlarında, radyo ve televizyonda ve havayolu taşımacılığında yaşanan teknolojik gelişmelerden sonra dünya bireylerin birbirleri ile kolaylıkla ve hızlı iletişim kurabildikleri küçük bir yer haline gelmiştir. Bugün, CNN yayınları ve VISA kredi kartları gibi mekanla, mesafelerle ve sınırlarla sınırlandırılmamış öğeler küreselleşme için verilebilecek örneklerdendir[16]. İnsanlar arasında küreselleşmeye dayalı küresel bir bilinç gelişmekte, insanlar dünyayı küçük bir yer olarak algılamakta ve kendilerini dinsel, etnik, vs. sınır aşırı ve uluslararası topluluklarla birlikte tanımlamaktadırlar[17]. Bu nedenle bireylerin bağlılığı devletlerden bu gibi küresel topluluklara kayabilmektedir. Bu, bireyleri güçlendirirken devletlerin egemenliklerini zedeleyici bir süreçtir. Bu argüman, devletlerin uluslararası alanda tüm geçerliliklerini yitirdikleri gibi bir anlam taşımamaktadır. Uluslararası ilişkilerde hala sınırların, mesafelerin ve toprağın önemli rol oynadığı, göç gibi konular önemini korumaktadır. Tüm bunlara rağmen küreselleşme yeni bir olgudur. Jan Aart Scholte'nin de dediği gibi:

> 1950'in dünyası havayolu taşımacılığı, kıtalar arası balistik füzeler, uydu bağlantıları, off-shore para kaynakları, bilgisayar ağları ve Ozon tabakasındaki delik hakkında hiçbir şey bilmiyordu veya çok az şey biliyordu[18].

---

[16] Jan Aart Scholte, "Global Civil Society: Changing the World?", *CSGR Working Paper*, Vol. 31, 1999, s. 9.
[17] Jan Aart Scholte, "Global Capitalism and the State", *International Affairs*, Vol. 73 No.3, 1997, s. 431-432.
[18] Jan Aart Scholte, "Civil Society and Democracy in Global Governance", *Global Governance*, Vol. 8, 2002, s. 286.

Sonuç olarak, liberalleşme anlamında küreselleşme, bireyler de dahil olmak üzere, devlet dışı aktörlerin dünya politikalarında etkili olabilmeleri için sahip olmaları gereken donanımı elde etmelerini kolaylaştırarak onları güçlendirmektedir. Mekandan bağımsızlaşma anlamında küreselleşme, sınır ötesi ilişkilerin artmasıyla sonuçlanmaktadır. Bu ve buna benzer ilişkiler bireyler arasında küresel bir bilincin ortaya çıkmasına ve gelişmesine olanak sağlamakta ve bireyler kendilerini bu tarz sınır aşırı uluslararası topluluklarla özdeşleştirmektedir. Bu değişim sonunda devletlerin egemenliği zayıflamaktadır. Bütün bunlara ek olarak, gerek liberalleşme gerekse mekandan bağımsızlaşma anlamında küreselleşme askeri tehditlerden başka yeni tehditlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Göç veya çevresel problemler gibi bu tehditler de sınır aşırı bir yapı kazanmakta ve vatandaşların refah seviyelerine ve yaşam standartlarına etki yapmaktadır. Tüm bu tehditler sınır aşırı olduklarından dolayı devletler bu problemlerle tek başlarına mücadele edememekte ve devletlerin egemenliği zayıflamaktadır. Bu nedenle, küreselleşme her iki anlamda da çok merkezli dünyanın oluşumunda önemli bir rol oynamaktadır.

Çok merkezli-dünya modelinin genel olarak tanımlanmış dört ana özelliği vardır[19]. Bunlardan ilki çok merkezli dünyada çok sayıda uluslararası aktörün bulunmasıdır. Bu, en temel anlamda uluslararası sistemin artık sadece devletler arası ilişkilere dayanan bir sistem olmadığı, uluslararası alanda etkili olabilen ve devletlerin egemenliklerini kısıtlayabilen devlet dışı aktörlerin de söz sahibi oldukları bir sistem demektir. Buna ek olarak, yeni oluşan bu aktörler sistem içerisinde birer tehdit kaynağı olarak ortaya çıkabilmekte ve artık devletlerin ve vatandaşların güvenliğine yönelik tehditler sadece diğer devletlerden değil, yeni tehdit kaynakları olarak oluşan devlet dışı aktörlerden de gelebilmektedir.

Çok merkezli dünya modelinin ikinci ana özelliği, bireylerin devlete olan bağlılığının diğer devlet dışı uluslararası aktörlere kaymasıdır. Bu kaymanın iki ana nedeni vardır. İlk neden, yukarıda da belirtildiği gibi, insanların talep ve isteklerini vatandaşı oldukları devletten daha iyi karşılayabilecek alternatif güç odaklarının ortaya çıkmasıdır. İkinci neden ise, bireylerin küreselleşme bilincinin artması ve bunu kullanma

[19] Daniel Wolfish ve Gordon Smith, "Governance and Policy in a Multicentric World", *Canadian Public Policy – Analyse de Politiques*, Vol. 16, No. 2, 2000, s. 51-72.

becerilerindeki artıştır. Bireyler kendilerini bu uluslararası aktörlerle bütünleştirmektedirler. Tüm bunlar bireyi devlet karşısında güçlendirmekte ve devletlerin egemenliğini biraz daha kısıtlamaktadır.

Üçüncü ana özellik, yukarıda da söz edildiği gibi, yeni tehdit anlayışlarının ortaya çıkmasıdır. Buna göre artık fakirleşme, bulaşıcı hastalıkların yayılması, kontrolsüz göç, kimlik krizleri ve çevresel problemler gibi, geleneksel askeri güvenlik sorunlarının dışında kalan problemler de çok merkezli dünya sisteminde devletlerin ve bireylerin güvenliğine yönelik tehditler olarak algılanmaktadır. Bu yeni tehdit anlayışlarının ortaya çıkışı mesafelerin ve sınırların daralmasının, daha hızlı etkileşimlerin oluşmasının ve devletlerden başka tehdit kaynağı olabilecek çok sayıda aktörün ortaya çıkmasının sonucudur. Yeni tanımlanan bu tehditler sadece devletleri değil aynı zamanda bireyleri, grupları ve toplumları da etkilemektedir. Bir nokta söylenebilir ki, küreselleşmeyle birlikte genelde dünyanın az gelişmiş veya gelişmemiş bölgelerini etkileyen bu problemler artık gelişmiş ülkeler de dahil olmak üzere dünyanın her yerini etkilemektedir. Sonuçta, devletler tek başlarına sınır aşan bu tehditlerle başa çıkmadıkları için egemenlikleri bir derece daha kısıtlanmaktadır.

Çok merkezli dünyanın dördüncü ana özelliği yukarıda bahsedilen üç ana özelliğin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır; devletlerin egemenliklerinin zayıflaması. Yukarıda da değinildiği gibi devletlerin egemenlikleri yeni güç merkezleri olarak oluşan devlet dışı aktörlerin ortaya çıkması, bireylerin devlete olan bağlılıklarının bu yeni aktörlere kayması ve sınır aşan yeni tehdit anlayışlarının ortaya çıkmasının sonucu olarak zayıflamıştır. Küreselleşmenin tüm bu özelliklerin varolmasında çok önemli bir rolü vardır.

Küreselleşme teorisyenleri de dünya siyasetindeki çok merkezliliğe işaret etmektedirler. Jan Aart Scholte'ye göre:

> Uluslararası ilişkiler sınırları belirli ülkelerden oluşmuş yamalı bir bez gibiyken küresel ilişkiler sınır aşırı bağlantılardan oluşmuş bir ağ gibidir. Küresel olgu tüm dünya çapında genişleyebilir ve çok kısa zamanda mekanlar arasında hareket edebilir; bu manada sınır üstü karaktere sahiptir.....Uluslararası ve küresel ilişkiler, doğal olarak birlikte varolabilirler ve

aslında günümüzün gelişen dünyası aynı zamanda hem küresel hem de uluslararası bir nitelik kazanmaktadır[20].

11 Eylül saldırıları gibi dünya çapında gerekleşen olaylar sadece devlet odaklı dünya sistemi teorileri ile açıklanamadığından birçok araştırmacı bu gibi olayları açıklamada çok merkezli dünya modelinin özelliklerini kullanmaktadır. Örneğin, araştırmacılar uluslararası arenada devletlerin yanında küresel terör örgütlerinin de aktör olarak ortaya çıkmasına ve bireysel kapasitelerin gelişmesine değinmektedirler. Bazıları insanların, paranın, silahların ve düşüncelerin tüm dünya çapında serbest ve kolay dolaşımının geleneksel olmayan araçlarla terör faaliyetlerinin gerçekleştirilmesiyle bütünleşmesine; iletişim teknolojisindeki ilerlemeye ve bilgi devrimine de değinmektedirler. Stanley Hoffman'a göre "dönemin en baskın gerilimi devletler ve devletler sisteminin parçalanmasıyla; ekonomik, kültürel ve siyasi bütünleşme, diğer bir deyişle küreselleşme arasındaki çatışmadan kaynaklanmaktadır[21]."

11 Eylül saldırılarından önce geleneksel uluslararası ilişkiler düşüncesine göre savaş sadece devletler arası gerçekleşen bir olay olmuştur. Ancak 11 Eylül gösterdi ki, her ne kadar zayıf silahlarla donatılmış olsalar da bireyler dünyanın tek süper gücünü sarsabilecek ve ona zarar varabilecek yeteneklere sahip olmuşlardır. Bir diğer deyişle, küreselleşme sayesinde fanatik düşünceye sahip bu insanlar büyük bir terör eylemi gerçekleştirmelerine olanak sağlayacak araçlara kolayca ulaşabilmişlerdir. Buna göre, bireyler ve gruplar artık devletlerin yanında birer uluslararası aktör haline gelmişler ve bu, devletlerin kırılganlığını ve güvensizliğini arttırmıştır. Kısaca, terörizm devletler arası ilişkiler ve küresel toplum arasındaki kanlı bağlantı haline gelmiştir.[22]

Ekonomik bağlamda, devletlerin ulusal ekonomileri, bölgesel ve küresel sınırları aşan üretim zincirlerinin uluslararası şirketler tarafından düzenlenmesiyle küreselleşmekte ve küresel olarak bütünleşmiş bir parasal pazarın oluşmasına neden olmaktadır. Siyasi bağlamda, "siyasi yönetim ulusal yöneticilerin belirli sınırlarla çevrilmiş bir kara parçasını

---

[20] Jan Aart Scholte, "The Globalization of World Poltics", derleyen John Baylis ve Steve Smith, *The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations*, Oxford University: New York Press,2001, s. 15.
[21] Stanley Hoffmann, "Clash of Globalizations", Foreign Affairs, Vol. 81, No. 4, 2002, s. 104-105.
[22] Hoffman, a.g.e., s. 108.

yönettikleri bir iş olmaktan içinde sadece hükümetlerin ve geleneksel uluslararası örgütlerin değil aynı zamanda sivil toplum kuruluşları ve diğer devlet dışı aktörlerin olduğu uluslararası, hükümetler arası ve ulus aşırı bir aktiviteye dönüşüyor[23]".

Küreselleşmenin etkisiyle egemenliğin, dikey düzlemde yukarı doğru uluslararası kuruluşlara ve yatay düzlemde de uluslararası devlet dışı aktörlere kaydığı iddia edilmektedir[24]. Vatandaşlık çerçevesinde, vatandaşların devletlerine olan bağlılığı o ülkede yaşayan insanlara daha iyi hizmetler sunan yeni güç odaklarına doğru kaymakta ve devletlerin halkın gözündeki imajı ve prestiji sarsılmaktadır. Kimlik bağlamında, kimlik tanımı kişiselleştirilmekte ve sınır aşan ortak kimlikler ortaya çıkmaktadır.

Tüm bunların sonucunda, devletlerin tehdit anlayışları da değişmektedir.[25] Güvenlik problemleri sınırlardan bağımsız bir hal aldığından dünyanın bir diğer ucunda yeni ortaya çıkan bir tehdit çok kısa zamanda dünyanın diğer noktalarını da etkileyebilmektedir[26]. Bütün bunlar en sonunda devlet merkezli ve çok merkezli dünya sistemlerinin kesişiminin kabulünü gerektirmektedir. Ancak, Muhammed Eyüb'e göre küreselleşmenin taraftarları serbest ekonomi, küresel toplum, teknolojik ve benzer gelişmelerin değerini büyütürken devletin esnekliğini göz ardı etmektedirler[27]. Küreselleşmenin günümüze etkileri sadece uluslararası sistemde yarattığı değişikliklerle sınırlı değildir. Bir sonraki bölüm genel olarak küreselleşmenin sonuçlarına değinmektedir.

2.4 Küreselleşmenin Sonuçları

Küreselleşmenin en basit ve genel olarak kabul edilen sonucu, içinde bulunduğumuz aşamasında, kutuplara ayrılmış ve bölünmüş bir dünyadır. Bu, hem çok gelişmiş ülkelerin olduğu hem de uç noktalarda az gelişmişlikle boğuşan ülkelerin varolduğu bir dünyadır. Bunun oluşmasında, küreselleşme kavramının merkezinde yatan

---

[23] G. Sorensen, "State Transformation and New Security Dilemmas", derleyen E. Aydınlı ve J. N. Rosenau, *Paradigms in Transition: Globalization, Security, and the Nation State*, SUNY Press: New York, 2004, s. 137-138.
[24] Susan Strange, *The Retreat of the State: The Diffusion of Power in the World Economy,* Cambridge, New York, 1996; veya Derleyenler A. Clair Cutler, Virginia Haufler ve Tony Porter, *Private Authority in International Affairs*, Cambridge, New York, 1999.
[25] Sorensen, a.g.e., s. 138-139, 142.
[26] Ulrich Beck, *Risk Society: Towards a New Modernity*, Sage, London, 1992.
[27] Eyüb, a.g.e., s. 31.

çok temel ve altyapısal bir gerçek rol oynamaktadır. Buna göre, devletler daha akılcı politikalar uygulamak veya kendilerini politikalarını değiştirmeye zorlayan daha geniş bir çevrede yaşamak zorundadırlar. Birçok ekonomik verinin detaylı incelenmesi göstermektedir ki, uluslararası ticaret ağırlıklı olarak dünyanın Kuzey Yarımküre'sinde yoğunlaşmaktadır ve son yıllar içerisinde ortaya çıkan Güney Yarımküre'nin ekonomik rekabeti bile Kuzey Yarımküre'nin önemini azaltmamıştır.

Emre Kongar'a göre küreselleşme zenginlerin giderek daha da zenginleştiği ve fakirlerin giderek daha da fakirleştiği; insan hakları ve demokrasi gibi kavramlara daha çok önem verilen ve ulus devletlerin egemenliğinin sınırlandırıldığı daha küçük bir dünya yaratmıştır[28]. Eyüb'e göre varlıklı olanlar ile olmayanlar arasındaki boşluk, devletlerin içinde ve devletler arasında kaybedenler ve kazananların yaratılması sonucunda büyümüştür. Küreselleşme, kaybedenlerin hiçbir yeteneğe sahip olmadığı bir dünyada kazananlar ve kaybedenler yaratmıştır.[29] Dolayısıyla, küreselleşmeden kaynaklanan sorunlardan birisi, dünyanın belirli bölgelerinde yaşanan ve teröristlere bu bölgelerde barınma ve destek bulma imkanı tanıyan fakirliktir. Küreselleşme zenginlik yaratmaktadır, ancak bu zenginliği yeterli derecede eşit dağıtamamaktadır.[30]

Sertaç Başaren'in de vurguladığı gibi, az gelişmiş ülkeler gelişmiş ülkelerin kendilerini geride bıraktıklarını iddia etmektedirler, bu nedenle gelişmiş ülkeler, az gelişmiş ülkelere yardım da bulunmalıdırlar. Gelişmiş ülkeler bunu kasten yapmış olsunlar veya olmasınlar, bu varolan bir gerçektir. Ziya Öniş bazı devletlerin küreselleşmenin getirdiği zorluklara daha iyi tepkiler verdiklerini düşünmektedir. Zenginliğin dağıtımındaki sorunlar, bilgisayar teknolojisinin gelişimine paralel olarak sınıflar, bölgeler ve devletler arasındaki teknolojik farkın büyümesi gibi küreselleşmenin negatif etkileri, küreselleşmeye karşı argümanların doğmasına ve güçlenmelerine olanak vermiştir.[31] Ekonomik büyüme bu negatif etkileri zaman zaman bastırmayı başarsa da, durgunluk ve kriz zamanları küreselleşmeye karşı argümanların geçerliliğini arttırmaktadır.

---

[28] Kongar, a.g.e., s. 21.
[29] Eyüb, a.g.e., s.32
[30] LaFeber, a.g.e., s. 11.
[31] Civelek, a.g.e., s. 175.

Küreselleşmenin neden olduğu bu durum uluslararası terör örgütleri tarafından kullanılmakta ve terör örgütleri bu küresel sisteme kendilerini adapte ederek küreselleşmektedirler. Terör örgütleri liberalizmi hedef aldıkları kadar küreselleşmeyi de hedef almakta ve fakir toplumların zenginler tarafından kullanıldığı bir proje olarak küreselleşmeye karşı çıkmaktadırlar. Ancak diğer taraftan, teröristler bir süreç olarak küreselleşmeden yararlanmaktadırlar. Burada sorulması gereken sorulardan biri küreselleşmenin bir süreç olarak kabul edilmesi durumunda terörizmin küreselleşmesi sürecinin ne zaman başladığıdır. Bir sonraki bölüm bu soruya yanıt aramakta, terörizm kavramını incelemekte ve küresel uluslararası terörizm konusuna değinmektedir.

3) KÜRESEL TERÖRİZM

3.1 Terörizmin Tanımı

Terörizmin tanımı üzerine birçok çalışma ve tartışma olmasına rağmen, üzerinde herkesin anlaştığı bir terörizm tanımı bulmak neredeyse imkansızdır. Bunun başlıca nedeni herkesin kendi çıkarlarına uygun bir tanım bulmaya çalışmasıdır. Dünya üzerinde terörizmi kullanan, terörizmden zarar gören ve henüz terörizmden herhangi bir zarar görmemiş yahut yarar sağlamamış, kısaca terörizm ile karşılaşmamış devletler terörizmi farklı şekillerde algıladıklarından, bir devlet için terörist olan birisi diğer devlet için özgürlük savaşçısı olabilmektedir[32]. Bu nedenle ortada üzerinde anlaşılmış terörizmi tanımlayan kriterler bulunmamaktadır. Bazıları terörizmi tanımlarken daha çok faillerin doğası üzerinde durulmasını savunurken, diğerleri olayın özeliklerinin, doğasının ve sonuçlarının üzerinde durulmasını savunmaktadır[33]. Bir diğer grup ise eylemi yapanların amaçlarına, kullandıkları araçlara ve hedeflerine bakılmasını önermektedirler[34].

Farklı uzmanlar tarafından terörizm tanımına eklenmiş faktörleri bir araya toplandığında, terörizm için şöyle bir tanım elde edilmektedir:

> "Terörizm devletler, devlet dışı gruplar veya kişiler tarafından mevcut düzeni değiştirmek gibi siyasi hedeflere, geniş kitleleri korkuyla yıldırarak ulaşmak için, savaşmayan veya sivil hedeflere karşı kasıtlı olarak şiddet kullanımı veya şiddet kullanımıyla tehdit etmektir. Siyasi amacın arkasındaki motivasyon dini, ideolojik, sosyal veya değişik bir neden olabilir ve eylemi gerçekleştiren gruplar veya kişiler devletler tarafından destekleniyor olabilirler."[35]

Terörizm genelde zayıf tarafın asimetrik silahı olarak adlandırılır[36]. Teröristler geleneksel savaş metotlarını kullanarak devletlerle mücadele edemediklerinden terörizmi

---

[32] Michel Wieviopka, "Terrorism in the Context of Academic Research", Derleyen Martha Crenshaw, *Terrorism in Context*, Pennsylvania State University Press, Pensylvania, 1995, s. 598.
[33] H. H. A. Cooper, "Terrorism: The Problem of Definition Revisited", *American Behavioral Scientist*, Vol. 44, No. 6, 2001, s. 884.
[34] Walter Laqueur, "The Changing Face of Terror", Derleyenler James F. Hoge ve Gideon Rose, *How Did This Happen?*, Public Affairs, New York, 2001, s. 71-83.
[35] Boaz Ganor, "Defining Terrorism: Is One Man's Terrorist Another Man's Freedom Fighter?", online: http://terror.host.net.kg/definingterr.htm; ve Walter Enders ve Todd Sandler, "Patterns of Transnational Terrorism 1970-1999: Alternative Time Series Estimates", *International Studies Quarterly*, Vol. 46, No. 2, 2002, s. 150.
[36] Ivan Arreguin-Toft, "How the Weak Win Wars: A Theory of Asymmetric Conflict", *International Security*, Vol. 26, Summer 2001, s. 94.

kullanmışlardır. Teröristler hedef aldıkları topluma korku aşılayarak, ülkeyi yöneten idarecilerin, teröristlerin çıkarlarına uygun politikalar üretmelerine neden olacak kamuoyu baskısı oluşturmayı amaçlamaktadırlar. Örneğin, 11 Eylül saldırılarını gerçekleştiren El Kaide örgütünün bilinen amaçlarından biri, Amerikan toplumuna korku salarak Amerikan toplumunun, Ortadoğu'daki askerlerini geri çekmesi için Amerikan yönetimine baskı yapmasını sağlamaktır. Teröristler kendilerini diğer sıradan insanlardan ayırt etmeye yarayacak üniforma giymezler veya işaretler taşımazlar. Bu onların gizliliğine katkı yapmaktadır. Ahlaki ve yasal sınırlamaları dikkate almazlar. Bombalama, suikast ve adam kaçırma gibi birçok taktik kullanırlar. Tüm bunlar terörizmi diğer mücadele metotlarına göre kolay ve ucuz, ancak baş edilmesi zor ve pahalı kılmaktadır.

Her ne kadar yukarıda yer verilen terörizm tanımı ve özellikleri çok kapsamlı olsa ve birçok noktayı barındırsa da, yine de birçok noktayı dışarıda bırakmaktadır. Bu nedenle ancak genel bir terörizm tanımı olarak kabul edilmelidir. Fakat çalışma içerisinde verilmek istenen tanıma uygun olmasından dolayı önemlidir. Bir sonraki bölüm tanım karmaşasından kurtulup, terörizmin küresel karakter kazanma sürecine değinmektedir.

3.2 Küreselleşen Terör

11 Eylül saldırılarından sonra en genel ve en yaygın kanı, dünyanın bir daha eskisi gibi olmayacağıdır. Fakat, bizler hala aynı tehdidin ve aynı tehlikenin olduğu dünyada yaşamaktayız ve bir terör eyleminin ne gibi sonuçları ve bedelleri olabileceğinin daha çok farkındayız. Bu saldırılarla, terörizm dünya liderlerine gerçek yüzünü çok açık şekilde ilk defa göstermiştir. Ticaret ve iletişim gibi terörizm de küreselleşmiştir.

Fransız Devrimi'ne kadar din, terörizmin kullanılmasındaki ana geçerli mazereti sağlamaktaydı. Kral 16. Louis'in idam edilmesinin ardından, Robespierre ve Halkın Güvenliği Komitesi tarafından yönetilen Jakobenler, on iki binden fazla Fransızın hayatını kaybettiği ve "terör devri" olarak adlandırılan döneme başlamışlardır. Tarihte daha önce gerçekleşen ve genellikle dini nedenlere dayanan kitle katliamlarının aksine, Fransız Devrimi'nden sonra yaşanan bu dönem, siyaseti terörizmle buluşturmuş ve milliyetçilik

büyük ölçüde dini motivasyonların yerini almıştır. Fransız Devrimi, şiddetin ahlaken doğru ve siyasi olarak verimli olduğunu ispatlamıştır.[37]

1960'lardan bu yana uluslararası terör eylemleri, terörizmin küresel gündeme muntazaman çıkması için yeterli yoğunlukta gerçekleştirilmektedir. 1960'larda ve 1970'lerde terörizm genellikle ideolojik motivasyonlara sahip olmuştur. Birçok esaret altında veya sürgünde bulunan milliyetçi azınlık, davalarına dikkat çekmek ve uluslararası arenada destek bulmak için terörizmi severek benimsemiştir.[38]

Günümüz uluslararası terörizminin sembolik başlangıcı olarak kabul edilebilecek eylemden Filistinli bir grup eylemci sorumlu olmuştur. 22 Temmuz 1968'de, Filistin Kurtuluş Cephesi üyesi üç silahlı eylemci, İtalya'nın Roma kentinden İsrail'in Tel Aviv şehrine gitmekte olan İsrailli El Al havayolu şirketine ait ticari uçağı kaçırmıştır. Her ne kadar daha önce de uçak kaçırma olayları yaşanmış olsa da bu olay açıkça siyasi amaçlar uğruna gerçekleştirilen ilk eylem olmuştur. Eylem tam anlamıyla bir uluslararası kriz çıkarmak ve propaganda yapmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Sonuçta terörizm, sınırları aşan bir eylemle uluslararası boyutta dikkat çekerek bir manada küreselleşmiştir.[39]

İki yıl sonra, Filistin Kurtuluş Cephesi, ikisi Amerikan ve biri İsveç havayollarına ait olmak üzere üç yolcu uçağını kaçırarak çok daha dramatik bir uluslararası eylem gerçekleştirmiştir. Uçaklar Ürdün'de uzak bir iniş pistine götürülmüş ve uçaklardaki yolcular tahliye edildikten sonra uçaklar, televizyon kameraları olayı tüm dünya izleyicileri için kaydederken teröristler tarafından havaya uçurulmuştur. Bu eylem, 11 Eylül saldırıları gibi uluslararası özellikler taşıyan ilk eylem olarak tarihe geçmiştir. Küreselleşme, iletişim araçlarıyla ve medya gücüyle teröristlere hizmet etmeye başlamıştır.[40]

1972 Olimpiyat Oyunları sırasında Münih'deki olimpiyat köyünde İsrailli 11 atletin öldürülmesi, teröristlerin davalarını dünya gündemine taşımak için kullandıkları yolların en kötüsüne bir örnek teşkil etmektedir. Kara Eylül adındaki Filistinli grubun İsrailli atletleri rehin almasıyla başlayan eylem, Alman polisinin teröristlerin ve atletlerin öldürülmesiyle

---

[37] Martha Crenshaw, *Terrorism in Context*, The Pennsylvania State University Press, Pensylvania, 1995, s. 14.
[38] a.g.e., s. 15
[39]Walter Enders ve Todd Sandler, "Patterns of Transnational Terrorism 1970-1999: Alternative Time Series Estimates", *International Studies Quarterly*, Vol. 46, No. 2, 2002, s. 164.

[40] a.g.e., s. 167.

sonuçlanan rehine kurtarma operasyonuyla sona ermiştir. Ancak eylem, olimpiyat oyunlarını izlemek için televizyonlarını açan milyonlarca kişinin, kendilerini televizyonlardan an ve an yayınlanan dehşet verici bir rehine krizinin içinde bulmasıyla küresel boyutta geniş etkiye sahip olmuştur.

Filistin Kurtuluş Cephesi, Münih rehine kriziyle oluşturulan propagandayı sonuna kadar çok verimli şekilde kullanmıştır. 1974 yılında Filistin Kurtuluş Örgütü lideri Yaser Arafat, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda konuşma yapmak için davet edilmiş ve aynı yıl Birleşmiş Milletler, Filistin Kurtuluş Örgütü'ne özel gözlemci statüsünde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda yer alma hakkı vermiştir. Kısa bir zaman içinde, hiçbir devletle resmi bağları olmayan bir grup olan FKÖ, kurulu bir ulus devlet olan İsrail'den çok daha fazla ülkeyle diplomatik ilişki kurmuştur.

Çok büyük ihtimal ile FKÖ, göçmen kamplarındaki Filistinlilerin kötü durumuna dikkat çeken uluslararası terörizm eylemleri olmasaydı, bu boyutta bir tanınmaya sahip olamazdı.[41] Bu nedenle, terörün küreselleşmesinden fayda sağlayan terör örgütleri eylemlerini sıklaştırmış ve bu şekilde amaçlarına ulaşmaya çalışmışlardır. Ancak, terörün küreselleşmesi sadece bu nedene bağlanmamalıdır. Bu süreci daha iyi anlamlandırabilmek için terörizmin tarihsel gelişimi de incelenmelidir.

3.3 Soğuk Savaş Döneminde Terörizm

Terörizmin dünya politikasındaki mevcut farklı pozisyonunu anlamak için Soğuk Savaş döneminde oynadığı role kısaca değinmek gerekir. Terörizm, zayıfların güçlülere karşı koymak için kullandıkları ucuz, risksiz ve çok etkili bir araç olmuştur. Bunlar terörizmin değişmeyen özellikleri olagelmiştir. Dünya siyasetinde değişimler yaşandığı sürece terörizmde de bazı değişiklikler ve eklemeler olmuştur. Örneğin, Brian Jenkins'e göre, terörizm 1970'lerde ve 1980'lerde ideolojiler veya ayrılıkçı şiddet kullanan sığ milliyetçilik tarafından motive edilmekteydi ve asrın sonuna doğru açıkça ilan edilmiş dini inanışlar bu motivasyonu sağlamada büyük pay sahibi olmuşlardır[42].

---

[41] Crenshaw, a.g.e., s. 16-18.
[42] Simon Jenkins, "Only hope for Iraq is to divide it three now", *The Times*, December 3, 2003.

Soğuk Savaş döneminde terörizmin üç önemli şekli kolaylıkla gözlenebilmekteydi; bağımsızlık için mücadele, uluslararası siyasette bazı devletler tarafından kullanılan bir metot ve iki süper gücün birbirleriyle olan mücadelesinde birbirlerine karşı kullandıkları bir araç[43]. Soğuk Savaş sırasında terörizm daha çok devrimci bağlamda görülmekteydi[44]. Birçok terörist kendisini özgürlük savaşçısı olarak tanımlıyordu. Ancak bu tür terörizm, milliyetçi ve ayrılıkçı etnik grupları da içine alacak şekilde genişlemiştir.[45] Bruce Hoffman'a göre Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) ve Bask ETA gibi sürgüne gönderilmiş milliyetçi azınlıklar, uğruna mücadele verdikleri davalarına ve kendilerine dikkat çekmek için terörizmi araç edinmişlerdir[46].

Bunun gibi, bazı devletler dış politika hedeflerine ulaşmak için terörizmi kullanmışlardır. Stohl'a göre devletler terörizmi kendilerini dış politikadaki amaçlarına ulaşmak için zayıf gördükleri takdirde kullanmaktadırlar[47]. Kısaca şu söylenebilir ki, devlet destekli terörizm buna bağlı olarak ortaya çıkmıştır. Devletler, daha önce de değinilen, terörizmin ucuz, risksiz, etkili, zayıfların silahı olması gibi değişmeyen özelliklerinden dolayı uluslararası terörizmi kendilerine rakip devletleri yıpratmak için örtülü bir savaş formunda kullanmışlardır[48].

Terörizm dünyanın geri kalanıyla ekonomik, askeri ve siyasi olarak yarışamayacak bazı zayıf devletler tarafından silah olarak kullanılmıştır. Bu ülkeler anlamışlardır ki; terörizm stratejileri uygulamak, uluslararası sistemde siyasi değişiklikler yapmak ve rakiplerini zayıflatmak için çok etkili bir yoldur ve böylece terörizm devlet aktörünün bir aracı haline gelmiştir. Bu tip terörizm Soğuk Savaş sonrası dönemde bile kullanılmıştır ve 11 Eylül saldırılarına kadar en popüler araçlardan biri olmuştur.

Bunlara ek olarak, terörizm süper güçler arasında bir mücadele aracı olmuştur. İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle dünya iki süper güç arasında çok ciddi sınırlarla

---

[43] Mehmet Ali Tuğtan, "Terörün Evrimi ve Devletler Sistemi", *Foreign Policy*, 2001.
[44] Bruce Hoffman, *Inside Terrorism*, Victor Gollancz, Londra, 1998, s. 22.
[45] Paul Pillar, *Terrorism and US Foreign Policy*, The Brookings Institution Press, Washington, 2001, s. 12.
[46] Hoffman, a.g.e., s. 26.
[47] Michael Stohl, "States, Terrorism, and State Terrorism: The Role of the Superpowers", Derleyenler Robert O. Slater ve Michael Stohl, Current Perspectives on International Terrorism, The Macmillan Press London, 1998, s. 161.
[48] İsmail Selvi, *Countering State-Supported Terrorism: The PKK and Turkish Foreign Policy Towards the Middle East*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bilkent Üniversitesi, Ankara, 2003, s. 23.

bölünmüş ve bu iki gücün etrafında iki blok oluşmuştur. İki blok arasında geleneksel manada çıkabilecek bir savaş, her iki bloğun da sahip olduğu yok edici güçten dolayı dünyanın sonu anlamına geleceğinden, topyekün bir savaş devletler için çok riskliydi ve istenmemekteydi. Soğuk Savaş boyunca, her iki taraf da topyekün bir savaştan kaçındığı için, iki taraf arasında terörizm dışında hiçbir direk silahlı çatışma gerçekleşmemiştir[49]. Bu nedenle, Mehmet Ali Tuğtan'ın da belirttiği gibi İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki bütün savaşlar "düşük yoğunluklu çatışmalar" olarak değerlendirilmiştir[50].

Terörizm ve bölgesel savaşlar topyekün savaşın yansımaları olarak algılanmaktadır. Soğuk savaş süresince, topyekün bir savaşın maliyeti ve tüm dünyaya vereceği zarardan çekinen her iki taraf da bu seçeneği kullanmaktan hiç çekinmemiştir[51]. Kısaca, terörizm Soğuk Savaş döneminin süper güçleri tarafından, kendi dış politikalarını uygulayabilmek için kullandıkları başlıca araç olmuştur. Fakat Soğuk Savaş sonrasında, terörizmin pozisyonu değişmeye başlamış ve uluslararası arenada yeni bir rol üslenmiştir.

3.4 Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Terörizm

Soğuk Savaş'ın sonu çift kutuplu dünya sisteminin de sonu olmuştur. O tarihten bu yana akademisyenler, araştırmacılar ve politikacılar ne tür bir güç yapısının tek kutuplu sistemin yerini alacağını anlamaya çalışmışlardır[52]. Bu noktada terörizmin pozisyonu değişmiştir. Terörizm, Sovyetler Birliği'nin çökmesiyle ortaya çıkan boşluğu doldurmak için harekete geçmiştir. Bu bölümde terörizmin değişim süreci ve devlet dışı bir aktör olarak yeni terörizmin ortaya çıkışı ele alınacaktır.

Çift kutuplu sistemin bir kutbunun yok olması ve hızlanan küreselleşmeyle birlikte yeni problemler oluşmaya başlamış ve bazı kavramlar yeni anlamlar kazanmıştır. Güvenlik de yeni anlam kazanan bu kavramlardan birisidir. Amitav Acharya çok basit olarak

---

[49] Stohl, a.g.e., s. 192.
[50] Tuğtan, a.g.e.
[51] Birol Akgün, "Küreselleşme Çağında Terör ve Karşı Terör: Amerika'nın İşi Neden Zor?", Stratejik Analiz, Vol. 2, No. 18, Ekim 2001, 116.
[52] Steve Smith, "The End of Unipolar Movement: September 11 and the Future of World Order", October 2001; online: http://www.sscr.org/sep11/essays/smith_text_only.htm

güvenliği tehditlere karşı olan zayıflığın azaltılması olarak tanımlamaktadır[53]. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte güvenlik kavramı yeni boyutlar kazanmış ve kavramın anlamı genişlemiştir. Küreselleşmeyle birlikte yeni tehditler ve yeni düşmanlar güvenlik kavramının etki alanına eklenmiştir. Etnik milliyetçilik ve bölgesel çatışmalar, kitle imha silahlarının yayılmasının önlenmesi, uluslararası terörizm, kökten dincilik, ülkelerde baş gösteren siyasi ve ekonomik istikrarsızlıklar ve belirsizlikler, her türlü insan, silah ve uyuşturucu kaçakçılığı bu yeni dönemdeki ana tehditlerden sayılabilir. K. Jayasuriya güvenliğin yeni dilinin, küreselleşmenin devletlerin içsel yapısını değiştirdiği gerçeğini yansıttığını ve sosyal hayat çerçevesinde risk ve güvenlik kavramlarına giderek artan şekilde yapılan vurguda bunun çok açık olarak görüldüğünü öne sürmektedir[54].

Bu açıklamalar ışığında, eğer 21. yüzyılda istikrarlı bir uluslararası düzen kurabilmenin anahtarı, en basit ve en temel şekliyle insan hayatının korunması olan insan güvenliği kavramı ise, terörizm yeni dünya düzeninin ana tehdit kaynaklarından biri olarak ortaya çıkmaktadır. Çünkü bugün, terörist saldırılar insanların güvenliğine, haklarına ve yaşamlarına karşı tehditlerin yaygınlığının korkutucu göstergeleridir.

Hiç şüphe yok ki, Soğuk Savaş döneminde de terörizm tehdidi var olmuştur. Fakat, Kostas'ın da belirttiği gibi, Soğuk Savaş dönemimde terörizm hiçbir zaman ciddi bir uluslararası aktör veya üçüncü bir kutup olarak tanımlanmamıştır[55]. Ancak günümüzde uluslararası bir karaktere sahip küresel terörizm, çok merkezli dünya sistemi içerisinde önemli bir aktör olarak kabul edilmektedir. Bir sonraki bölüm küresel terörizmin en bilinen örneği uluslararası terörizmi konu edinmiştir.

3.5 Uluslararası Terörizm

Terörizm türlerini, terörizmin amacı (devrimci terörizm veya ayrılıkçı terörizm), terörizmin coğrafyası (Ortadoğu terörizmi, Latin Amerika terörizmi veya Batı terörizmi), terörizmin hedefleri (yurtiçi terörizm veya uluslararası terörizm) ve eylemi gerçekleştiren

---

[53] Steve Smith ve Amitav Acharya, "The Concept of Security Before and After September 11", *Institute of Defence and Strategic Studies*, Vol. 23, May 2002, s. 16.
[54] Kanishka Jayasuriya, "9/11 and the New 'Anti-politics' of 'Security'", 2001, online http://www.sscr.org/sept11/essays.
[55] Ifantis Kostas, "Understanding International Politics after the 11 September Terrorist Attacks: A Note on the New Security Paradigm," *Perceptions*, Vol. 7, No. 1, March/May 2002, s. 101-115.

örgütün doğası (devlet terörizmi veya devlet dışı terörizm) gibi birkaç kritere bağlı kalarak sınıflandırılabilir. Ancak bunlardan farklı olarak günümüz dünyasında uluslararası terörizm çok farklı bir yer tutmaktadır.

Terör örgütleri, bireyleri ve toplumları, toplumda sosyal ve psikolojik yaralar açarak demokratik kimliğin kaybolmasına neden olacak, ekonomik zarar verecek ve bazen de hayati altyapının çökmesiyle sonuçlanabilecek şiddetli bir güvensizlik ve panik hissi yaratarak tehdit etmektedirler[56]. Çok merkezli dünya sisteminde var olan tüm bu tehdit algılamalarının en önemli niteliklerinden biri, bu tehditlerin ulusal veya yerel olmasından daha çok uluslararası bir doğaya sahip olmalarıdır. Hatta yerel olarak görülen veya sadece dünyanın bir bölgesini etkileyen bir terör eylemi bile küreselleşmeyle gelen birbirine bağlılığın etkisiyle ve teknolojik gelişmelerle birlikte dünyanın diğer bölgelerini de etkisi altına almaktadır. Dahası, yeni oluşan bu tehditler devlet merkezli dünya sisteminin geleneksel askeri tehditleri kadar önemlidir.

Bir terör eylemi iki veya daha fazla ülkenden kurbanlar veya eylemciler veya hedef izleyici kitleler barındırdığında ve eylemi gerçekleştiren terörist grup birden fazla ülkeye yayıldığında, terörizm uluslararası bir nitelik kazanmaktadır[57]. Örneğin, uluslararası terörist eylemler bir ülkede planlanabilir, eylemcilere eylemi gerçekleştirmeleri için gerekli olan eğitim bir başka ülkede verilebilir ve sonunda eylem bir başka ülkede gerçekleştirilebilir. Bu nedenle, uluslararası terörist grupların ofisleri, idare merkezleri ve eğitim kampları farklı ülkelerde olabilir. Uluslararası teröristler farklı ülkelere saldırılarda bulunabilirler, bu grupların üyeleri[58] ve eylemlerinin kurbanları farklı ülkelerden olabilirler[59].

Uluslararası terör örgütleri farklı milletlerden teröristlerden oluşmaktadır. Bazen farklı terörist gruplar arasında bu gruplara uluslararası nitelik kazandıracak işbirlikleri gerçekleştirilmektedir. Diğer bir ifadeyle, farklı terör örgütleri ortak bir eylem gerçekleştirmek için eğitim faaliyetleri, mali destek, istihbarat ve uzmanlık alanlarında işbirliği yaparak kendilerine uluslararası nitelik kazandırmaktadırlar. Küreselleşmenin de

---

[56] Peter Chalk, *Non-military Security and Global Order: The Impact of Extremism, Violence and Chaos on National and International Security*, St. Martin's Press, New York, 2000, s. 32-33.
[57] Enders ve Sandler, a.g.e., s. 145-160.
[58] Robert Jervis, "An Interim Assessment of September 11: What Has Changed and What Has Not?", *Political Science Quarterly*, Vol. 117, No. 1, 2002, s. 40.
[59] Ganor, a.g.e.

etkisiyle bu terör örgütleri tüm dünyayı tehdit eden önemli birer uluslararası aktör haline gelmektedirler.[60]

Uluslararası terörist faaliyetlerde bulunmak, iletişim ve taşımacılık sektörlerinde yaşanan büyük gelişmeyle birlikte teknolojinin, paranın, ideolojilerin ve bilginin küresel çapta hızlı ve kolay transferi sayesinde kolaylaşmıştır. Tüm bu gelişmeler sonucunda, artık uzak mesafelerden operasyonları yönetmek ve yürütebilmek için geniş çaplı ve mecburi fiziksel mevcudiyete ihtiyaç kalmamıştır. Günümüzün modern iletişim ve internet çağında, teröristleri onların destekçilerinden, hedeflerinden ve seyircilerinden ayıran mesafeler ve milli sınırlar geçerliliğini yitirmiştir.[61] Bu nedenle, 11 Eylül saldırılarında gerçekleştiği gibi, teröristler Almanya'da eğitim alabilir ve eylemi gerçekleştirmek için ihtiyaç duydukları bilgilere internet vasıtasıyla ulaşabilirler; aynı zamanda grubun diğer hücreleriyle rahatlıkla bağlantı kurabilmekte ve Suudi Arabistan'dan gerekli gördükleri mali desteği alabilmektedirler. Örneğin, Amerikan hükümetinin bulgularına göre El Kaide 60 ülkeden fazla yerde işlevsel durumda bulunmaktadır[62]. Dahası, küreselleşmeyle birlikte daralan dünyada ulaşılamayacak bir yer kalmamıştır. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri iki okyanus arasında bulunmasına rağmen terörist saldırılara maruz kalabilmektedir. Sonuç olarak, uluslararası terörizm çok merkezli dünya sisteminde ve sisteme bağlı olarak yükselmektedir.

Ancak, sadece farklı ülkelerden üyeleri barındırması veya eylemlerinin etkilerinin farklı ülkelerde hissedilmesi bir terör örgütünün uluslararası bir terör örgütü olması için yeterli değildir. Bunun için gerekli olan bir diğer etken, terör örgütünün hiçbir ülkenin yardımına bağlı veya hiçbir ülkenin kontrolü altında olmamasıdır. Terör örgütleri farklı devletlerin içinde yer alan farklı kademelerden veya farklı etnik, dinsel veya ideolojik gruplardan veya diğer terör örgütlerinden direk veya dolaylı şekilde yardım alabilirler. Ancak önemli olan nokta, bu terör örgütlerinin hiçbir devletin kontrolü altına girmedikleri

---

[60] Louise Richardson, "Terrorists as Transnational Actors", Derleyenler Max Taylor and John Horgan, *The Future of Terrorism*, Frank Cass Publishers, London, 2000, s. 216-218.
[61] Kevin Soo Hoo, Seymour Goodman ve Lawrence Greenberg, "Information Technology and the Terrorist Threat", *Survival*, Vol. 39, No. 3, 1997, s. 138.
[62] Michael Radu, "Terrorism After the Cold War: Trends and Challenges", *Orbis*, Spring 2002, s. 282; ve Victor Ferkiss, "Globalization and Terrorism: The Long Road Ahead", 2001, online: <http://www.wfs.org/mmferkiss.htm>

sürece ve kendi bağımsızlıklarını korudukları müddetçe uluslararası niteliklerini koruyabilmeleridir.[63] Bu, ancak çok merkezli dünya sisteminin yükselmesiyle mümkün olabilmiştir. Bu nedenledir ki, özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde, devlet merkezli dünya sisteminde bir devlete bağlı veya bir devlet desteği ile uluslararası terörizm eylemleri gerçekleştiren gruplar çok merkezli dünya sistemiyle birlikte uluslararası nitelik kazanmışlardır.

Çok merkezli dünya sisteminin yükselmesiyle birlikte terörizm de yeni bir şekil almıştır. Önceden, devlet merkezli dünya sisteminde geleneksel tehdit olarak bilinen terör örgütleri bir devletin desteği olmaksızın işlevsel hale gelemiyordu. Bu nedenle, bu dönemde terör örgütlerinin kontrolü devletler için daha kolaydı. Halbuki, çok merkezli dünya sisteminde, küreselleşmenin de yardımıyla, terör örgütleri devletlerin yardımı olmadan eylemlerde bulunma kapasitesini elde etmişler ve böylece devletler bu terör örgütleri üzerindeki kontrollerini kaybetmişlerdir. Dahası, çok merkezli dünya sistemi bu terör örgütlerine mekana bağlı olmaksızın organize olabilecekleri ve işlevsel hale gelebilecekleri kapasiteyi sağlamakla onlara saklanabilecekleri geniş alanlar sunmuştur. Teknolojinin ve bilginin yayılmasındaki gelişmeler de terör eylemlerinin öldürücülüğünü arttırmıştır[64]. Buna göre, devletlerin çökmesi veya imkanlarının özelleştirilmesi sonucunda terör örgütlerinin kitle imha silahları yapımında kullanabilecekleri materyallere ve araçlara erişme veya bu silahları satın alma kapasiteleri artmıştır[65].

Uluslararası terör örgütleri sadece şiddet içeren eylemlerde bulunmamaktadırlar. Bu örgütler aynı zamanda mevcut siyasi düzende toplumdan soyutlanmış insanlara eğitim, istihdam, emniyet gibi sosyal hizmetler sağlamaktadırlar. Diğer bir ifadeyle, terör örgütleri bazı bölgelerde güvenliği tehdit eden unsur olduğu gibi aynı zamanda güvenliği sağlayıcı aktörler haline gelmişlerdir.[66]

---

[63] Ganor, a.g.e.
[64] Bruce Hoffman, "Terrorism and WMD: Some Preliminary Hypotheses", *Nonproliferation Review*, Vol. 4, No. 3, 1997, s. 45-53.
[65] Jean-Marie Guéhenno, "The Impact of Globalization on Strategy", *Survival*, Vol. 40, No. 4, 1998-99, s. 11.
[66] Fiona Adamson, "International Terrorism, Non-State Actors and the Logic of Transnational Mobilization: A Perspective from International Relations", online: http://www.ssrc.org/programs/gsc/gsc_activities/ adamson.page>, s.7.

Bütün bunlarla birlikte 11 Eylül saldırıları gösterdi ki, devlet dışı bu aktörler güçlü bir devlete ciddi zarar verebilmektedir. Bu saldırılar Amerika Birleşik Devletleri'ne tarih boyunca kendi topraklarında başka bir devlet tarafından gerçekleştirilen bir saldırıdan daha fazla zarar vermiştir.[67] Bu nedenle günümüzün giderek küreselleşen dünyasında, devlet dışı aktörler ulus devletler için daha büyük tehdit haline gelmişlerdir. Örneğin giderek daha çok birey, daha çok özel şirket ve diğer devlet dışı gruplar küresel silah pazarında alıcı, üretici ve tüccar olmuştur. Özellikle, devlet dışı bu aktörlerin mekanlarla bağlantısız olmaları, onları Bishara'nın deyişiyle "adresleri olmayan düşmanlar" haline getirmiştir. Bu özellikleri, devlet merkezli dünya sisteminde sadece mekansal düşmanlarla savaşmaya alışagelmiş ülkeleri hazırlıksız yakalamıştır.[68] Silahlanmış devlet dışı bir aktör kendi egemen olduğu belirli bir toprak parçasına sahip değildir. Bu tür örgütler, kendi kendisini yöneten ve eylemlerinde merkezi karar alma yapısını etkisiz bırakan ve bu nedenle hedeflenemeyen, hücreler sayesinde işlevsel olabilmektedirler.[69]Terör örgütlerinin bu yetileri kazanmasında küreselleşmenin oynadığı rol bir sonraki bölümde ele alınmıştır.

3.6 Küresel Bir Dünya ve Terörizm

Küreselleşme çok tartışılan bir kavramdır. Anlamı, bir proje veya bir süreç olup olmadığı, eğer bir süreç ise ne zaman başladığı gibi konular küreselleşme bağlamında tartışılan ana konular olagelmiştir. Ancak bu sorulara nasıl cevaplar verirsek verelim, küreselleşmenin etkileri hayatın her safhasında hissedilmektedir. Özellikle 1990'lar ile birlikte küreselleşmenin etkileri daha yoğun şekilde hissedilmeye başlanmış ve küreselleşme hayatımızın önemli bir parçası haline gelmiştir. Teknolojide, özellikle iletişim ve bilgi teknolojilerinde çok büyük gelişmeler meydana gelmiştir. Buna ek olarak, teknoloji, iş gücü, sermaye, finansman, fikirler ve bilgi sınır ötelerine kolayca ve hızlı bir şekilde ulaşmaya başlamıştır. Tüm bunlar devlet merkezli dünya sisteminin yanında çok merkezli dünya sisteminin yükselmesine katkıda bulunmuştur. Küreselleşme, çok merkezli

---

[67] P. H. Liotta, "Boomerang Effect: The Convergence of National and Human Security", *Security Dialogue*, Vol. 33, No. 4, 2002, s. 473.
[68] M. Bishara, "Adresi Belli Olmayan Düşman", *Birikim*, Vol. 151, 2001, s. 75-78.
[69] Guéhenno, a.g.e., s. 12; ve Victor D. Cha, "Globalization and the Study of International Security", *Journal of Peace Research*, Vol. 37, No. 3, 2000, s. 400.

bu dünyada ana gelişmeleri şekillendiren bir süreç haline gelmiştir. Terör örgütleri de küreselleşmeden faydalanmaya başlamışlar ve kendilerine bu yeni oluşan çok merkezli dünya sisteminde bir yer bulmuşlardır. Bu nedenle bazı açılardan küreselleşmenin karakterini yansıtan çok merkezli dünya sistemi Soğuk Savaş sonrası dönemde, Soğuk Savaş döneminde terör gruplarını destekleyen süper güçlerin yerini almıştır.

Bir zamanlar sadece devletler tarafından sağlanabilen para, silahlar, eğitim araçları, bilgi, istihbarat ve ulaşım olanakları gibi araçları elde etmek devlet dışı gruplar için kolaylaşmıştır. Doğal olarak bu devlet dışı gruplara terör örgütleri de dahil olmuşlar ve böylece terör örgütleri fiilen bağlantılı şebekeler ve ideolojik olarak birleşmiş hareketler oluşturmuşlardır.

Terörizmin başarısı iletişim, ulaşım, bilgi ve finans kaynaklarını verimli kullanmasında yatmaktadır. Küreselleşme, bu alanlarda yaşanan gelişmelerin ana destekçisi olmuştur. Küreselleşme olmadan günümüzün tablosunun 1960'lardan önceki tablodan çok farkı olmazdı. Dünya küreselleşmemiş olsaydı bile, yine adam kaçırma, bombalama ve diğer çeşit terör eylemlerine tanıklık edilecekti. Ancak, teröristler küreselleşmenin kendilerine sunduğu fırsatlardan mahrum kalarak, uluslararası arenada günümüzde oldukları kadar etkili ve belirgin bir yere sahip olamayacaklardı. Bu bağlamda, küreselleşme terörizmin gelişmesine de katkıda bulunmuştur. Tüm olumlu etkilerinin yanında, küreselleşme, özellikle internetin de yardımıyla, terörizm destekçilerinin artmasına ve koordinasyonlarının sağlanmasına yardımcı olmuştur.

Geleneksel uluslararası sistem, ulus devletlerin birbirleri arasındaki ilişkileri üzerine kurulmuştur. Uluslararası bir örgütün işlerlik kazanabilmesi ve işleyebilmesi için ulus devletlerin milli çıkarlarından ödün vermeleri veya milli çıkarlarını paylaşmaları gerekmektedir. Yeni kurulan siyasi kurumlar ulus devletlerin sahip olduğu egemenliği paylaştırmaktadır. Uluslararası örgütler birçok ulusal birim arasında ortak bir çıkarın elde edilmesini kolaylaştıracak şekilde dizayn edilmiştir. Bu nedenle, uluslararası örgütler ulus devletlere erişimi gerektirirken, ulus devletlerin aralarında uzlaşmasını da gerektirir.

Rosenau'n'un da tarif ettiği gibi küresel yönetim, resmi otoriteyle birleşmemiş olmasına rağmen etkili şekilde işleyebilen ve faaliyet alanındaki düzenleyici

mekanizmaların yönetiminden yoksun yönetimlerden meydana gelmektedir[70]. Bu gereksinim geleneksel uluslararası sistemin özüne kısıtlamalar yerleştirmiştir. Dahası, sivil toplum kuruluşlarının ve akımlarının geleceğin en etkili aktörleri olacağına inanan birçok araştırmacı ve çok taraflılığın bu eğilimin sürmesinde etkili olacağını umut eden birçok siyasi yönetici ve gözlemci 11 Eylül saldırılarından sonra emperyalizmin ve müdahaleciliğin en eski şubesi ve korumacısı olan devletin, uluslararası ilişkilerde yeniden yükselmesine tanık olmuştur[71].

3.7 Küresel Liberalleşme ve Terörizm

Teknolojideki gelişmeler, iletişim ve ulaştırma şebekelerinin genişlemesi; teknolojinin, sermayenin, fikirlerin ve bilginin tüm dünyada daha kolay ve daha hızlı transferi demektir ve küreselleşmeyi analiz eden herkes tarafından kolayca anlaşılabilir. Ancak, sorulması gereken soru dünyanın her yerinde terör eylemlerinde bulunmayı isteyen terör örgütleri için bunun ne anlama geldiğidir.

Öncelikle, terör örgütleri bu gelişmeleri kullanarak eylemleri için gerekli maddi desteği sağlamaktadır. Para kaynaklarının sınır ötelerine kolay akışı El Kaide, Hamas ve Hizbullah gibi terör örgütlerine eylemleri için gerekli olan maddi desteği, yasal ticaret şirketleri kurmak gibi yasal yollardan veya kaçakçılık ve uyuşturucu kaçakçılığı gibi kanunsuz yollardan elde etmeleri için fırsatlar sunmuştur. Terör örgütlerinin finansal işlemleri gelişmiş teknoloji kullanımını gerektirmemektedir. Tam tersine El Kaide gibi terörist örgütler havale sistemi gibi çok basit yöntemleri kullanmaktadırlar. Bu ancak, küreselleşmeyle birlikte gelen liberalleşmenin insan ve sermaye hareketini kolaylaştırması sonucu ortaya çıkmıştır.

İkinci olarak, küreselleşme sonucu, artık terör örgütlerinin eylemlerini gerçekleştirmek için ihtiyaç duydukları ekipmana ulaşabilmeleri daha kolay ve daha az maliyetli hale gelmiştir. Dahası, terör örgütleri farklı türde silahları kullanabilmek veya

---

[70] Nash, a.g.e., s. 55.
[71] LaFeber, a.g.e., s. 2.

üretebilmek için ihtiyaç duydukları bilgilere rahatlıkla ulaşabilmektedirler.[72] Örneğin, 1990'lı yılların başlarında bomba yapımı için gerekli olan bilgiler neredeyse dünyadaki herkes için elverişli durumdaydı. Hatta, kimyasal ve biyolojik maddelerle ilgili bilgiler ve bunların nasıl silah olarak kullanılabileceklerine ilişkin bilgiler internette yer almaktaydı.[73] Her ne kadar, terör örgütlerinin kitle imha silahları elde etmeleri için bazı teknik ve diğer tür zorluklar bulunsa da, eğer terör örgütleri kitle imha silahları elde etmeyi başarırlarsa, aynı yok etme kapasitesine sahip olan devletlerle stratejik olarak eşit duruma geleceklerdir[74]. Daha da önemlisi, terör örgütleri devletlerin vatandaşları tarafından sınırlandırılmaları gibi ne ahlaki kurallarla, ne uluslararası hukukla ve ne de taraftarlarıyla sınırlandırılmadıklarından, kitle imha silahlarını kullanmaya daha yatkındırlar veya devletlerin yaptığı gibi caydırıcı politikalar uygulayabilmektedirler. Bu onların aktif terör yerine pasif terör yapmalarına olanak sağlamaktadır.[75] Teknolojideki gelişmeler aynı zamanda terör örgütlerine, 11 Eylül saldırılarında ticari uçakların kullanılmasının da ispatladığı gibi, aslında silah olmayan teknolojilerin silah olarak kullanılmasına olanak sağlamaktadır[76]. Bilgi teknolojisinde yaşanan gelişmeler terör örgütlerine eylemlerinde kullanacakları silahları kullanabilmeleri veya üretebilmeleri için gerekli olan bilgiyi sağlamanın yanı sıra eylemlerini gerçekleştirmeleri için ihtiyaç duydukları önemli bilgilere erişimlerini de kolaylaştırmıştır. Örneğin, 11 Eylül saldırılarını düzenleyenler Dünya Ticaret Merkezi'ne ait planları ve büyük binaların nasıl yıkılabileceğine dair bilgileri internetten bulabilmişlerdir.[77]

---

[72] Abdullah Recep, "The Struggle with Global Terrorism and the Steps that Must Be Taken against It", *Insight Turkey*, Vol. 4, No. 3, 2002, s. 15; Thomas Homer-Dixon, "The Rise of Complex Terrorism", *Foreign Policy*, Vol. 128, 2002, s. 52-62.

[73] L. Paul Bremer III, "A New Strategy for the New Face of Terrorism", *The National Interest*, Thanksgiving, 2001, s. 24;

[74] Thomas C. Schelling, "Thinking about Nuclear Terrorism", *International Security*, Vol. 6, No. 4, 1982, s. 68.

[75] a.g.e., s. 67.

[76] Homer-Dixon, a.g.e., s. 56.

[77] Homer-Dixon, a.g.e., s. 56-57.

Terör örgütleri, gelişen yeni teknolojiyi, küresel olarak bağlantılı kalmada ve daha etkili ve daha kabiliyetli olmada kullanmaktadırlar. Böylelikle, sahip oldukları örgütsel yapıyı ve insan gücünü tüm dünyaya yayabilmektedirler.[78]

Teknolojideki gelişmeler ve liberal politikalar insanların sınır ötelerine hareketlerini kolaylaştırırken, teröristlerin de ülkeler arasında seyahat etmelerini kolaylaştırmıştır. Böylelikle, El Kaide, Hizbullah gibi terör örgütleri Avrupa ve Amerika başta olmak üzere dünyanın birçok yerinde kendi hücrelerini kurabilmiştir. Bu hücreler sadece eylemler sırasında aktif hale gelmiş ve diğer zamanlarda ise pasif, uyuyan hücre, durumunda bulunmuşlardır. Bu onların gizliliklerini arttırırken, onların deşifre edilmelerini de zorlaştırmıştır. Rahat hareket edebilme yetenekleri sayesinde, kolaylıkla eylemleri için gerekli olan istihbarat bilgilerini toplayabilmektedirler. Günümüzde devletler terör örgütlerinden çok daha fazla mekansal kısıtlamalar tarafından kısıtlanmış durumdadırlar.

Buna ek olarak, iletişim ve seyahat teknolojilerinde yaşanan gelişmeler, terör gruplarına merkezlere bağlı kalmadan eylemlerde bulunabilme yetisi kazandırmıştır. Buna göre, artık terör örgütleri uzak mesafelerde gerçekleştirilecek eylemlerin kontrolü ve yürütülmesi için bir kontrol merkezinden yönetilmesi gereken büyük bir fiziki yapıya ihtiyaç duymamaktadırlar.[79] Bunun yerine teröristler şebeke tarzı yapılar kurmaktadırlar. Bu şebekeler, içlerinde herhangi emir-komuta yapısı bulunmayan, birbirlerine zayıf bağlarla bağlı, yarı bağımsız hücrelerden oluşmaktadır[80]. Bu yolla terör grupları daha çok ulus aşırılaşmakta ve dünyanın her bir noktasına dağılabilmektedir. Bu, merkezi olmayan yapı, terör örgütlerinin değişen koşullara uyum sağlayabilmelerini de kolaylaştırmaktadır. Bir ülkede varolan hücrelerden biri yok edilse bile, merkezi olmayan bu yapı sayesinde terör örgütünün etkinliği azalmamaktadır. Örneğin, Afganistan'daki üslerinin tamamen yok edilmesine rağmen El Kaide tüm dünyada eylemlerde bulunmaya devam edebilmektedir.[81]

---

[78] Paul R. Pillar, "Terrorism Goes Global: Extremist Groups Extend Their Reach", Brookings Review, Güz 2001, s. 34-35.
[79] Hoo, a.g.e., s. 138.
[80] John Arquilla, David Ronfeldt ve Michele Zanini, "Networks, Netwar, and Information Age Terrorism", Derleyenler Ian O. Lesser, Bruce Hoffman, John Arquilla, David Ronfeldt ve Michele Zanini, *Countering the New Terrorism*, RAND, Santa Monica, 1999, s. 56.
[81] Arquilla, a.g.e., s. 54.

Belirli bir merkezden bağımsız oluşturulan bu yapı, terör örgütlerinin dünyanın herhangi bir noktasında terör eylemlerinde bulunma kapasitelerini arttırmıştır. Örneğin, bir terör örgütüne bağlı olan her hangi bir hücre, merkezden bağımsız bu yapı sayesinde, tek başına bir eylem gerçekleştirebilmekte ve bu eylemi gerçekleştirirken ne diğer hücrelerle ne de terör örgütünün liderleriyle bağlantıya geçmektedir. Bu yapının getirdiği bu faktör, uluslararası terör örgütlerine, örgütün başı veya lider kadrosu yakalanıp saf dışı edilse bile etkili eylemlerde bulunmalarına devam etmelerini sağlayacak bir yeti kazandırmaktadır. Bu noktada, terör örgütleri, farklı başkanların kontrolü altında da varlıklarını devam ettirebilen devletlere benzemektedirler.

Bir diğer nokta, uluslararası terör örgütleri ile uluslararası suç örgütleri arasındaki ilişkilerin güçlenmiş olmasıdır. Terör örgütleri ile suç örgütleri bilgi ve uzmanlık paylaşımı, kaçakçılık yaparak silah ve maddi kaynak bulma gibi konularda işbirliği yapmaktadırlar. İnterpol kayıtları uluslararası terör örgütleri ile uluslararası suç örgütleri arasındaki bağları göz önüne sermektedir.[82]

Bunun yanında, farklı terör örgütleri arasındaki işbirliği de artmaktadır. Terör şebekeleri eğitim araçlarını, taktiklerini, ekipmanlarını, istihbarat bilgilerini ve silahlarını paylaşmakta, birbirlerini finansal olarak desteklemektedirler. Zaman zaman birlikte ortak eylemlerde bulunmaktadırlar.[83] Uluslararası terör örgütleri kendileri ile aynı düşmana karşı savaştıkları müddetçe, ideolojik farklılıklara sahip diğer terör örgütleri ile de işbirliği yapmaktadırlar[84]. Devletlere benzer şekilde, terör örgütleri ekonomik güç kazanıp elde ettikleri bu ekonomik gücü, düşmanları karşısında askeri ve siyasi avantajlar elde etmek için kullanmaktadırlar. Bunu yapmak için kiminle olursa olsun işbirliği yapmakta ve bazı durumlarda, yerel terör örgütleri ile işbirliği yaparak yerli grupları işe alan bir acente şirketi gibi davranmaktadırlar. Bu yerel gruplar telkin, lojistik destek, iletişim, eğitim ve teknik destek gibi konularda daha büyük organizasyonlara bağlı olarak saldırılar gerçekleştirmektedirler. Bunlara ek olarak, diğer terör örgütlerinin eylemlerinden sadece ilham alan terör örgütleri de bulunmaktadır. Bu tip örgütler, diğer terör örgütleriyle hiçbir

[82] Radu, a.g.e., s. 278.
[83] Todd Sandler, "Collective Action and Transnational Terrorism", *GEP Research Paper*, Vol. 3, No. 13, 2003, s. 786-787.
[84] Richardson, a.g.e., s. 216.

bağlantıları olmamalarına rağmen onların eylemlerine benzer eylemlerde bulunurlar. Örneğin, 11 Eylül saldırılarından sonra İspanya'da ayrılıkçı terör örgütü olan Bask ETA örgütü, Dünya Ticaret Merkezi'yle eş sembolik değere sahip Madrid'deki Picasso Kulesi'ni bombalamayı planlamış ancak yakalanmışlardır.[85]

Sonuçta, küreselleşmenin neden olduğu liberalleşme teknolojik gelişmelerle birlikte uluslararası terör örgütlerinin güçlenmesinde birçok yönden önemli bir rol oynamıştır.

3.8 Mekan Üstü Küresel Terör

Küreselleşmenin küresel terörü kolaylaştırıcı bir diğer rolü, küreselleşme mekan üstülük yani mekansızlaşmak olarak algılandığı zaman ortaya çıkmaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi küreselleşmenin bu şekilde kavramsallaştırılması bireysel kapasitelerin artmasına, bağlılıkların kaymasına ve bireylerin ve diğer devlet dışı grupların küresel sistemde aktörler olarak ortaya çıkmaları sonucu devletlerin egemenliğinin azalmasına bağlı olarak değerlendirilmektedir.

Öncelikle, bireylerin analitik, duygusal ve yaratıcı yetenekleri birçok kaynaktan beslenmeleri sonucunda büyük ölçüde gelişmiştir. Bu kaynaklar arasında daha fazla eğitim fırsatı, daha kolay ulaşım imkanları ve küresel televizyon kanalları ve fiber optik internet gibi teknolojik gelişmeler bulunmaktadır. Tüm bunlar sonunda iki temel etkiye sahiptir. Bunlardan ilki, bireylerin bilinçliliği ve politikayı etkileme kapasiteleri arttıkça ve bireyler kendilerini bir ulus olmaktan veya bir ülkenin vatandaşı olmaktan farklı şekillerde tanımlamaya başladıklarından, bireylerin devletlerine olan bağlılıkları dini gruplar gibi başka gruplara kaymaktadır. Bu nedenle, devletlerin egemenliğinin hem etkinliği hem de etkin olduğu bölgeler azalmaktadır. İkinci olarak, teröristlerin yetenekleri kendi kültürleri çerçevesinde genişlemekte ve bu onların kendi değerlerine ve düşüncelerine bağlılıklarını arttırdığı gibi kapasitelerini de arttırmaktadır. Tüm bunların bir sonucu devletlerin karşılaştığı otorite krizleridir.[86]

---

[85] Brian Jenkins, "Terrorism Current and Long Term Threats", RAND 2001, online: <http://www.rand.org/publications/CT/CT187/CT187.pdf>

[86] James N. Rosenau, "Turbulence and Terrorism: Reframing or Readjusting the Model?", Derleyen E. Aydınlı ve J. N. Rosenau, *Paradigms in Transition: Globalization, Security, and the Nation State*, SUNY Press, New York, 2005, s. 322.

Bireyler kendilerini din gibi diğer ideolojilerle ve gruplarla tanımlamaya başladıklarından bu yana, bağlılıkları bu tür gruplara kaymaktadır. Tüm bu gruplar içersinde bireylerin kendilerini tanımlayabildikleri ideolojileri benimseyen uluslararası terör örgütleri de yer almaktadır.[87] Buna ek olarak, dinin motivasyon ideolojisi olarak kullanılması terör örgütlerini bir manada özgürleştirerek, onların belirli bir toprak parçasına bağlı kalmamalarını kolaylaştırmaktadır. Dinin ülke sınırlarını aşabilecek nitelikte olması da dinin bu şekilde kullanımına katkıda bulunmaktadır.

Buradaki diğer bir nokta, daha önce de belirtildiği gibi küreselleşmeyle birlikte yaşanan liberalleşmenin ve mekan üstülüğün devletlerin egemenliğinin zayıflamasına neden olmasıdır. Bunun sonucunda devletler belirli bölgelerde ve belirli bir nüfus üzerindeki kontrolünü kaybetmektedir. Bu tip ülkeler başarısız devletler (failed states) olarak adlandırılmakta ve terör örgütlerine eylemlerini planlayabilmeleri veya eğitim kampları oluşturabilmeleri için neredeyse tamamen serbest alanlar sunmaktadır. Bu nedenle, bu ülkeler uluslararası terör örgütlerinin eylemleri için gerekli maddi desteği sağlamak için kaçakçılık veya uyuşturucu ticareti yaptıkları güvenli bölgelere dönüşmektedir.[88] Terör örgütleri bu ülkelerde, halkın da desteğini arkalarına alarak meşru güç merkezi olarak devletin yerini alabilirler. Çünkü başarısız ülkelerde, devlet halkın ihtiyaçlarını yeterli ölçüde karşılayamadığı için halk kendilerine hizmetler sunan terör örgütlerini destekleyebilir ve böylece terör örgütleri birçok yandaş kazanabilir.[89] Bu destek kayması ve devletin egemenliğini kaybetmesi zayıf devletlerde olduğu gibi güçlü ve gelişmiş devletlerde de olabilir. Devletler vatandaşlarını terör tehdidinden koruyamadıkları sürece, devlet en temel görevi olan vatandaşlarını koruma görevini tam anlamıyla yerine getiremiyor demektir. Bunun sonucunda ulus devletler prestij kaybına uğrayabilmekte ve halk devletine olan bağlılığından vazgeçip kendi güvenliğini sağlayacağını umduğu terör örgütlerine destek verebilmektedir.[90]

---

[87] James N. Rosenau, "Security in a Turbulent World", *Current History*, Vol. 94, No. 592, 1995, s. 195.
[88] Christopher W. Hughes, "Reflections on Globalization, Security and 9/11", *Cambridge Review of International Affairs,* Vol. 15, No. 3, 2002, s. 431.
[89] Ray Takeyh ve Nikolas Gvosdev, "Do Terrorist Networks Need a Home?", *The Washington Quarterly*, Summer 2002, s. 99-100.
[90] Mark Juergensmeyer, "Understanding the New Terrorism", *Current History*, April 2000, s. 163.

Tüm bu veriler göstermektedir ki, devletler, devletlerin kurumları ve bunların ilişkileriyle şekillenen olaylardan oluşan geçmiş yüzyılların baskın yapısının yanında, bugün çok merkezli bir dünya sistemi yükselmektedir ve bu sistem devletlerden başka aktörler de içermektedir[91]. Uluslararası terör örgütleri bu küresel çağda ortaya çıkan devlet dışı aktörlerden birisidir. El Kaide'nin organizasyon şekli ve yapısı tüm bunlar için güzel bir örnek sergilemektedir. Bugün dünya çapına yayılmış ve 60'tan fazla ülkede aktif durumdadır. Belirli bir bölgeye veya devlete bağlı değildir ve bu nedenle mekan üstü küresel bir aktör haline gelmiştir.[92] 11 Eylül saldırılarının da gösterdiği gibi:

> "Eylemlerine yansıyan takdire değer örgütsel yetilerin yanı sıra, yaptıkları eylem, dikey hiyerarşik emir komuta zincirinden ziyade yatay şebekelerle etkinlik kurarak devletleri sarsabilecek ve geniş ölçekli sonuçlar üretebilecek kapasiteye sahip olan, dünya arenasına yeni çıkmış yeni aktörlerle birlikte otoritenin dağılmasıyla sonuçlanacak uzun bir sürecin bir diğer örneğiydi."[93]

Bu nedenle 11 Eylül saldırılarının da kanıtladığı gibi uluslararası terör örgütleri küresel arenada devlet dışı aktörler olarak yerlerini almışlardır ve bu büyük ölçüde küreselleşmenin ve çok merkezli dünya sisteminin yardımıyla gerçekleşmiştir.[94]

Sonuç olarak terör örgütleri kendi aralarında ve diğer gruplarla işbirliği yaparak finansal kaynaklar, silahlar ve bilgi elde etmeyi, sınırların kısıtlamalarından kaçarak mekan üstü olmayı ve Soğuk Savaş sonrası dönemde yoğunlaşan gelişmelerden faydalanarak sadık taraftarlar kazanmayı öğrenmişlerdir. Bu çerçevede, küreselleşmenin ve çok merkezli dünya sisteminin yükselmesiyle birlikte, uluslararası terörizm devlet kontrolünden kaçmayı başarabilmiş ve etkinliğini ve kapasitesini arttırarak uluslararası bir nitelik kazanmıştır. Bu etkililik ve devletlerden bağımsızlığı, uluslararası terör örgütlerinin dönemin tek süper gücünü bile tehdit edebilecek devlet dışı aktörler olarak ortaya çıkmalarına neden olmuştur. Dahası, insanların bağlılığının bu tarz örgütlere kayması, bu örgütlerin aktörlük vasıflarını güçlendirmiştir. Çünkü bu gruplara bağlı insanlar sanki o uluslararası örgütlerin

---

[91] Rosenau, Turbulence and Terrorism: Reframing or Readjusting the Model?, 2005, ss. 321-322.
[92] Kurt M. Campbell, "Globalization's First War?", *The Washington Quarterly*, Winter 2002, s. 8.
[93] Rosenau, Turbulence and Terrorism: Reframing or Readjusting the Model?, 2005, s. 325.
[94] Mark Beeson ve Alex J. Bellamy, "Globalisation, Security, and International Order After 11 September", *Australian Journal of Politics and History*, Vol. 49, No. 3, 2003, s. 342.

vatandaşlarıymış gibi hareket etmişlerdir. Örneğin, vergi ödüyormuş gibi bu örgütlere para yardımında bulunmuşlardır.

Bu bağlamda, yukarıda ana hatlarıyla incelenen uluslararası terörizmin en etkili örneği El Kaide terör örgütünün yapısı ve bu örgüt tarafından gerçekleştirildiği kabul edilen11 Eylül saldırılarının incelenmesi yeni terörizm konusunun daha iyi irdelenmesi adına faydalı olacaktır. Bir sonraki bölümde El Kaide ve 11 Eylül konuları ele alınmıştır.

4) YENİ TERÖRİZM: EL KAİDE VE 11 EYLÜL SALDIRILARI

Soğuk Savaş sonrasında yeni bir yapı ve düzenle karşılaşan dünya, 11 Eylül saldırılarından sonra değişen dünya siyasetinin bir başka boyutuna daha tanıklık etmektedir. Soğuk Savaş döneminde her şeyiyle yeni bir tehdit anlayışı olarak ortaya çıkan terörizm ne kadar önemli olduğunu ispatlamış durumdadır. Dahası, terörizm uluslararası ilişkileri ve dünya siyasetini yönlendiren faktör haline gelmiştir. Terörizm, dünya siyasetindeki aktörlerin amaçlarına ulaşmak için kullandıkları araçlardan biriydi. Fakat şimdi kendisi uluslararası arenada devlet dışı bir aktör haline gelmiştir. Uluslararası ilişkiler, artık terörizm tarafından şekillendirilmeye başlamıştır. Dünyanın tek süper gücünü evinde vuran 11 Eylül saldırıları, bu yeni sürecin en belirgin olayı olmuştur.[95]

4.1 Yeni Terörizmin Özellikleri

Bir tehdidi doğru teşhis edebilmek için tehdidin özelliklerinin çok iyi bilinmesi gereklidir. David Tucker'a göre yeni terörizmi incelemeye başlamak için şebeke yapısı iyi bir yerdir[96]. Teröristler artık şirketlerle aynı amaç doğrultusunda ağ şebekesi formunda örgütler kurabilmektedir. Bilgi devrimi iletişim masraflarını azaltarak örgütlere merkezi hiyerarşik kontrol yapılarının dışında fonksiyonlar kazanmalarına yardımcı olmaktadır. Terör örgütleri günümüzde ortak bir amaçtan daha fazla ortak noktaları olmayan, birbirine çok gelişmiş iletişim teknolojisiyle bağlı, az çok özerk ve dağılmış gruplardan oluşan şebekeleri kontrol edebilmektedir. Hiyerarşik yapıdan şebekesel yapıya geçişi motive eden veya şart koşan örgütlerin bu dönüşümün sonunda elde ettiği birtakım avantajlar bulunmaktadır.[97]

Öncelikle terör örgütleri diğer örgütler ile olan gevşek iletişim sayesinde daha esnek, daha dayanıklı ve yeni koşullara daha iyi uyum sağlayabilen bir şekil almıştır. Bu yapı, örgütlerin daha uyumlu ve daha esnek olmayı öğrenmelerine yönelik fırsatların

---

[95] Andrew Cottey, "September 11 2001 One Year On: A New Era in World Politics?", 2002, online: http://www.alternativesjournal.net
[96] David Tucker, "What is New About New Terrorism?," *Terrorism and Political Violence*, Vol. 13, No. 3, Güz 2001, s. 1.
[97] Susanne Karstedt, "Terrorism and 'New Wars'", Derleyenler Bülent Gökay ve R.J.B. Walker, *11 September 2001: War, Terror and Judgement*, Keele University, Staffordshire, 2002, s. 96-111.

sayısını arttırmaktadır. Böylelikle örgütler, içlerindeki bir veya birkaç grup ortadan kaldırılsa bile diğer grupların ve doğal olarak örgütlerinin varlıklarını devam ettirebilmektedir. Bruce Hoffman'ın da belirttiği gibi, lidersiz direniş hareketleri olarak adlandırılan[98] bu tür hiyerarşik yapıya sahip olmayan bir şebeke, hiyerarşik yapıda olan bir örgüt gibi tek bir operasyonla çökertilemez[99]. Lidersiz direniş kavramına göre gruptaki her birey diğerlerinden bağımsız olarak ve belirli bir genel merkeze veya lidere yönlendirici talimatlar için haber vermeden kendisi harekete geçmektedir. Bu şekilde aktif olan şebekeler günümüzde çok sayıda ve küresel boyutta olduğundan, terörizm durağan değil hareketli bir karakter kazanmıştır.

İkinci olarak Michael Whine'nın da belirttiği gibi, yeni teröristler genelde yarı zamanlı işçiler gibi eylemlerde bulunan amatörlerdir[100]. Bu nedenle, yeni terörist kendi ülkesinden veya dünya sisteminden nefret eden ya da bu tarz düşüncelere ve eylemlere ilgi duyan herhangi bir kişi olabilir. Dahası, amatör teröristler, eylemlerde bulunmak için kendileri gibi düşünenlerle bir araya gelmekte ve tek bir eylem düzenledikten sonra dağılmaktadırlar. 2003 yılının Kasım ayında İstanbul'da gerçekleşen bombalama eylemleri bu tür eylemlere örnektir. Bunlara ek olarak, bu tür teröristler, hiçbir devletten lojistik destek veya eğitim almamakta, bütünüyle şebekesel destekçilerine güvenmekte, gerekli olan eğitimi internetten, yayınlanmış materyallerden veya eski askerlerden almaktadırlar. Sadece gayri resmi bir organizasyon yapısına sahiptirler ve varlıklarının devamlılığı yoktur.

Üçüncü olarak, şebeke yapısı bilgi ve iletişim teknolojilerinin giderek daha çok yoğunlaşan kullanımıyla desteklenmektedir. Ağ bağlantılarına ek olarak, iletişim devrimi siyasi ve bireysel destek bulmayı, tüm terörist örgütlerin elde etmesi gereken bilgi ve maddi destek kaynaklarına ulaşımı kolaylaştırmaktadır. Büyük mesafeler arası iletişimin giderek kolaylaşması ve masrafların çok büyük ölçülerde azalması terör örgütlerinin yararlanabileceği kaynak sayısının çok büyük ölçüde artması manasına gelmektedir. Terör örgütleri artık küresel boyutta siyasi destekçilerine ya da dini veya etnik diasporalara

[98] Michael Whine, "The New Terrorism", 2001, online: http://www.ict.org.il/articles/articledet.cfm?articleid=427
[99] Ian O.Lesser ve Bruce Hoffman, Countering the New Terrorism, RAND Corporation, Washington, 1999, s. 41.
[100] Whine, a.g.e.

kolaylıkla ulaşabilmektedirler.[101] Ayrıca, mesajlarını küresel boyutta izleyicilerine veya mücadelerinde önemli yeri olan ülkenin veya ülkelerin vatandaşlarına duyurabilmektedirler. İnternet vasıtasıyla çok önemli bilgi kaynaklarına erişebilmektedirler. Paul Pillar'a göre bilgisayarlar ve uydu telefonları artık teröristlerin standart araçları haline gelmiştir[102]. Dahası, nükleer silah yapımı için gerekli olan bilgiler de artık internet ortamında mevcuttur[103].

Dördüncü olarak, yeni terörizm kendisini herhangi bir sınırla sınırlamaz ve korkunç derecede ölümcüldür. Yeni terörizm, maksimum düzeyde insan kaybına yol açacak eylemler planlamaktadır. 1968'den bu yana kaydedilen on binden fazla uluslararası terörizm eyleminden, 11 Eylül'den önce sadece on dört tanesi yüz veya daha fazla insan kaybına neden olmuştur[104]. Bruce Hoffman'ın araştırması göstermektedir ki 1990'larda dünya çapında yaşanan terör eylemleri sayıca azalmasına rağmen terör eylemlerinde kaybedilen insan sayısı artış göstermiştir. RAND Organizasyonu'nun uluslararası terörizm kronolojisine göre Körfez Savaşı'nın meydana geldiği yıl olan 1991 yılında dört yüz seksen dört terör eylemi gerçekleşirken bu sayı bir ertesi yıl üç yüz kırk üçe düşmüştür. 1993 yılında 1992 yılına göre küçük bir artış olmuş ve bu yıl üç yüz altmış terör eylemi gerçekleşmiştir. Daha sonraki yıllarda bu sayı azalmaya başlamış ve 1994 yılında üç yüz elli üç, 1995 yılında iki yüz yetmiş sekiz ve son yirmi üç yılın en düşük sayısı olarak 1996 yılında iki yüz elli terör eylemi gerçekleşmiştir. Ancak, terör eylemlerinin sayısındaki bu düşüş eylemlerde verilen kayıplarla doğru orantılı değildir. Hatta tam tersine 1996 yılı kayıtlardaki en kanlı yıllardan birisi olmuştur. Bu yıl içerisinde 1995 yılından iki yüz yirmi üç ve 1994 yılından doksan bir fazla olmak üzere toplam beş yüz on kişi terör eylemleri sonucunda hayatını kaybetmiştir. Aslında, 11 Eylül saldırılarını dışarıda bırakan ve 1968'den bu yana yapılan terör eylemlerini değerlendiren bir çalışmaya göre 1996 yılı,

---

[101] İ.Halit Elçi, *Küresel Terörist*, Çizge Tanıtım ve Matbaacılık, İstanbul, 2002, s. 25.
[102] Pillar, a.g.e., s. 47.
[103] William J. Perry, "Prevention, Deterrence, Defense", Derleyenler James F. Hoge ve Gideon Rose, *How Did This Happen*?, Public Affairs, New York, 2001, s. 26.
[104] Brian M. Jenkins, "Anatomy of a Terrorist Attack", Derleyenler James F. Hoge ve Gideon Rose, *How Did This Happen*?, Public Affairs, New York, 2001, s. 4.

terör eylemlerinde verilen kayıplar açısından en fazla kayıp verilen dördüncü yıl olmuştur[105].

Bruce Hoffman'a göre terörizmin öldürücülüğünün artmasının bazı nedenleri vardır. Öncelikle, terör örgütleri artık insanların, uğrunda mücadele verdikleri davalarına eskiye nazaran daha fazla önem vermelerini istemekte ve bunu yaparken çok daha dramatik olmaya çalışmaktadırlar. İkinci neden, terör örgütleri daha önce yapılan eylemlerden yararlanabildikleri için daha etkili olabilmek için öldürmeye daha uyumlu hale gelmişlerdir. Üçüncüsü, sahip oldukları yeni motivasyonlar, araçlar ve taktikler terör örgütlerini daha ölümcül yapmıştır. Terör örgütlerinin bağlı oldukları ideolojik nedenlerin doğası onların eylemlerinin yapısını sınırsızlaştırmış ve teröristleri eylemlerinde kısıtlayan faktörleri ortadan kaldırmıştır. Son olarak, terör eylemlerinde amatörlerin daha fazla yer almaya başlaması da terör eylemlerinin öldürücülüğünü arttırmıştır[106].

Yeni terörizmin beşinci özelliği yeni teröristlerin daha çok dini motivasyonlara sahip olmalarıdır. Siyasi motivasyonlara sahip terörizmden farklıdırlar[107]. Jenkins'e göre bu fark çok açıktır, çünkü Tanrı'nın kendilerini görevlendirdiğine inananlar, diğer insanların hayatları konusunda daha duyarsız olabilmekte ve katliamlar hakkında çok az ahlaki çekincelerle karşılaşmaktadırlar[108]. Hoffman'ın verilerine göre dini motivasyona sahip terör örgütleri 1995 yılında gerçekleştirilen terör eylemlerinin sadece dörtte birinden sorumluyken, bu saldırılar sonuncunda hayatını kaybedenlerin sayısı aynı yıl terör eylemlerinde hayatlarını kaybedenlerin sayısının üçte ikisini oluşturmaktadır[109]. Buna ek olarak, Hoffman, çalışmasının kapsadığı son yıl olan 1996 yılında gerçekleştirilen en fazla ölümlü on üç eylemin onunun bütünüyle ve kısmen dini motivasyonlara sahip terör örgütleri tarafından gerçekleştirildiğini vurgulamaktadır. Günümüzde uluslararası terör örgütleri listesinde yer alan elli üç örgütten yirmi yedisi dini motivasyonlara sahiptir[110]. Her ne kadar İslam adına savaştıklarını öne süren cihatçılar en belirgin tehdit olsalar da, Amerikan Vatansever Hıristiyan Hareketi veya İsrail'in Yahudi mesih inançlı militanları

---

[105] Lesser ve Hoffman, a.g.e., s. 11.
[106] a.g.e., s. 13.
[107] Steven Simon ve Daniel Benjamin, "The Terror", Survival, Vol. 43, No. 4, Winter 2001/02, s. 5.
[108] Jenkins, a.g.e., s. 4-5.
[109] Lesser ve Hoffman, a.g.e., s. 16.
[110] Ayşe Hür, "Terör, İslam ve Amerika," *Radikal*, 7 Aralık 2003.

veya Japonya'daki Aum Shinrikyo gibi diğer radikal dini geleneklerle motive olmuş terör örgütlerinin de oluşturduğu tehdit artmaktadır. Tüm bu örgütler dünyayı kurtarmak için "diğer" ile sürdürülen ölüm kalım mücadelesini temel alan bir dünya görüşünü paylaşmaktadırlar; yani onlar Tanrı için ölmektedirler. Denebilir ki, dini motivasyonlar terör örgütlerini milliyetçi duygulardan öteye geçerek hareket etmeye zorlamaktadır.

Son olarak, yeni terörizm içerisinde de terör örgütleri gerçekleştirdikleri eylemlerin sorumluluğunu kolay kabul etmemekte hatta genellikle yalanlamaktadırlar. Yeni teröristler, deşifre edilene kadar kendileri veya davaları adına verdikleri mücadelenin propagandasını çok yapmamaktadırlar. Genellikle dini motivasyonlara sahip terör örgütlerinin eylemlerinin sorumluluğunu açık olarak üstlenmemelerinin nedeni, bu tür terör örgütlerinin Tanrı'nın hizmetinde olduklarına inanmaları olabilir. Çünkü, Tanrı onların yaptıkları her şeyi gördüğünden ve bildiğinden, kendileri adına bir sorumluluk belirtmelerine gerek yoktur.[111] Ayrıca, zaman zaman hiçbir siyasi amaca yönelik olmayan sadece nefret duydukları için eylemlerde bulunan teröristler için açıklama yapmak gereksizdir. J. Stevenson'a göre klasik teröristlerden farklı olarak yeni teröristleri öldürmeye motive eden şey genellikle karşı tarafa duydukları nefret olmuştur. Bu nedenle, isteklerini karşı tarafa açıkça sunan ve bu isteklerin elde edilmesi sonucunda eylemlerinin sona ereceğini ispatlamak için düzenledikleri eylemlerin sorumluluğunu hiç çekinmeden üstlenen klasik terör örgütleri gibi eylemlerinin sorumluluğunu üstlenmelerine gerek yoktur.[112]

Yeni terörizm, birkaç nedenden dolayı dünya siyasetinde yeni bir aktör olarak kabul edilebilir. Öncelikle, yeni terörizmin etkinlik alanı sadece dünyanın bir bölgesi ile sınırlı değildir ve sadece bir ülkedeki siyasi rejimin değişikliği veya bağımsızlık iddiaları taşıyan amaçları yoktur. Tam tersine, yeni terörizmin amacı tüm dünya sistemini değiştirmektir, dünya siyasetini yönlendirmektir. İkinci olarak, yeni terörizmin eylemlerinin sonuçları sadece belirli bir ülkeyi değil tüm dünya olaylarını etkilemektedir. Örneğin, 11 Eylül saldırıları tüm uluslararası siyaseti değiştirmiştir. Üçüncü neden, çoğunlukla dini motivasyonlara sahip olmalarından dolayı, yeni terörizm milliyetçi duyguların ötesindedir.

---

[111] Cem Küçük, *Altı Kabus*, Bilge Karınca, İstanbul, 2003, s. 33-35.
[112] Jonathan Stevenson, "Pragmatic Counter-Terrorism", *Survival*, Vol. 43, No. 4, Winter 2001/02, s. 35.

Din, bu teröristler için birincil motivasyon aracı olagelmiştir. Son olarak, yeni terörizm genelde, gücünü ve otoritesini sarsmak için süper gücü veya hegemonu hedef almaktadır.[113]

Devletlerin ve uluslararası örgütlerin verdiği tepkiler de yeni terörizmin devlet dışı aktörlük rolünü güçlendirmektedir. Örneğin, 11 Eylül saldırılarından sonra Amerika Birleşik Devletleri dünyayı teröre karşı savaşanlar ve teröristler olarak ikiye ayırmıştır. Daha basit şekilde, dönemin tek süper gücü kendi politika önceliklerini terörizme göre belirlemektedir. Bunun gibi, asıl amacı komünizme karşı mücadele olan ve bu amaç doğrultusunda yapılanan NATO'nun Soğuk Savaş sonrası dönemdeki yeni görevi teröre karşı savaş perspektifinde şekillendirilmeye çalışılmıştır. Hatta, 11 Eylül saldırılarından sonra NATO, tarihinde ilk kez antlaşmanın 5. maddesini yürürlüğe koymuştur. Bunun gibi örnekler çoğaltılabilir, ancak burada önemli olan nokta bugün uluslararası ilişkiler Batı ile Doğu veya NATO ile Varşova Paktı arasındaki çekişmelerle şekillenmemekte; terörizm ve terörizme karşı mücadele veren devletler arasında belirlenmekte olduğu gerçeğidir. Bu nedenle söylenebilir ki, daha önceleri özgürlük savaşçılarının veya bazı devletlerin amaçlarına ulaşmak için kullandıkları bir strateji olan terörizm, günümüzde dünya siyasetine yön veren devlet dışı bir aktör olarak kabul edilmektedir.

Yeni devlet dışı aktör, küresel terörizm, yeni terörizm adı altında ve kendine has özellikleriyle yükselmeye başlamıştır. Milliyetçi, dini, devlet destekli, sağcı veya anarşist terörizmle tam anlamıyla benzeşmemektedir[114]. Aslında yeni terörizm hem bunların bir karışımı hem de bunlardan tamamıyla farklı, ana amacı dünya düzenini değiştirmek veya yıkmak olan bir olgudur[115]. Bu amaçlarına ulaşmaya çalışırken, hiçbir kimse tarafından kısıtlanmamaktadır ve istedikleri her metodu ve kitle imha silahları da dahil olmak üzere her tür silahı, kısacası neyi isterlerse kullanabilmektedir[116]. Bu yüzden yeni terörizmin oluşturduğu tehdit korkutucu boyutlardadır. Laquer'ın da vurguladığı gibi hiçbir toplum

---

[113] Jenkins, a.g.e., s. 4-5.
[114] Murat Karagöz, "September 11: A new Type of Terrorism", Perceptions, Vol. 7, No. 3, October/November 2003, s. 156.
[115] Whine, a.g.e.
[116] Bruce Hoffman, "Protecting American Interests Abroad: U.S. Citizens, Business and Non-Governmental Organizations", Rand Testimony, April 2001.

kendisini bu tür terörist saldırılardan koruyabilecek kapasiteye sahip değildir[117]. Terörizm dünya siyasetinde bir aktör sayılabilecek kadar büyüdüğü için onu engelleyebilmek veya kontrol edebilmek artık daha da zordur. Artık, terörizm başkalarının aracı değil, başlı başlına bir aktördür.

Soğuk Savaş döneminde komünizm kontrolü altında bulunan üçüncü dünya ülkeleri terörizmden dolayı sosyal düzenlerini kuramadıkları için terörizmden en çok acı çeken ülkelerin başında gelmektedir. Diğer taraftan, Batı ülkeleri ve özellikle Amerika Birleşik Devletleri için yeni terörizm komünizmin yerini almaya adaydır.

Birçok uzman ve akademisyen bu gelişmeleri fark etmiş, yeni terörizm sıklıkla yeni dönem içerisindeki ana tehditlerden biri olarak tanımlanmıştır. Birçok eylem ve gelişme yeni terörizmin birçok devlet için direk veya endirek olarak problem kaynağı olacağını ispatlamıştır. Bu eylemlerin başlıcaları; 1993 yılında New York'ta Dünya Ticaret Merkezi'nin bombalanması, 1996 yılında Oklohama bombalamas,; 1998 yılında Doğu Afrika bombalaması, 1995 yılında Tokyo metrosuna sarin gazı saldırısı, 11 Eylül saldırıları, 2004 yılında İstanbul ve Madrid bombalamaları ve 2005 yılında Londra bombalamasıdır. Bu saldırılar çok büyük ölçeklerde kayba sebebiyet vermeyi hedeflemiş yeni ve daha tehlikeli bir terörizmin işaretleridir[118]. Bu noktada Richard Shultz, bu çapta büyük bir tehdidi savaş kavramının dönüşümünün bir adımı olarak nitelemektedir[119].

Tüm bu nedenlerden dolayı, yeni terörizmin en iyi temsilcisi durumunda bulunan El Kaide terör örgütünün incelenmesi çok merkezli yeni dünya sisteminde mücadele edilecek düşmanı tanımak açısından önemlidir.

4.2 Usama Bin Ladin ve El Kaide

Usama Bin Ladin 1957 yılında Suudi Arabistan'da doğmuştur. 1931 yılında babası Yemen'den Suudi Arabistan'a gelmiş ve kardeşleriyle çok başarılı bir inşaat şirketi olan Bin Ladin Grubu'nu kurmuştur. Bin Ladin Grubu, ağırlıklı olarak hükümet ihalelerinde rol

---

[117] Walter Laqueur, "The Changing Face of Terror", Derleyenler James F. Hog eve Gideon Rose, *How Did This Happen?*, Public Affairs, New York, 2001, s. 80.
[118] Steven Simon, "The New Terrorism and the Peace Process", 2003, online: http://www.biu.ac.il/SOC/besa/publications/simon/new-terror.pdf
[119] Richard H. Shultz ve Andreas Vogt, "It's War! Fighting Post-11 September Global Terrorism through a Doctrine of Preemption", *Terrorism and Political Violence*, Vol. 15, No. 1, Spring 2003, s. 5.

almış ve aileye milyarlarca doların yanı sıra Suudi halkının gözünde saygı da kazandıran Mekke ve Medine şehirlerinin yeniden inşası ve restorasyonunda görev almıştır.

Usama Bin Laden katı bir İslam inancıyla birlikte yetiştirilmiştir. 1980 yılında Suudi Arabistan'daki Cidde Üniversitesi'nde işletme diploması almıştır. Üniversite öğrenciliği yıllarında, Hamas terör örgütünün tarihsel ve ideolojik lideri sayılan Dr. Abdullah Azzam ile tanışmıştır[120]. 1982 yılında Bin Ladin, Afganistan'da Sovyet işgaline karşı mücadele eden Mücahit birliklerini desteklemeye başlamıştır. Bin Ladin, Afganistan'da savaşmak isteyen Arapların bölgeye transferini gerçekleştirmiş ve mücahitlere finansal desteğin yanı sıra yapı malzemeleri ve ekipman sağlamıştır. Afganistan'da ve Pakistan'da kurulan konuk evlerinde ve eğitim kamplarında Bin Ladin, mücahit adaylarına savaş eğitimi verilmesini sağlamıştır.

Aynı zamanda Abdullah Azzam Hizmet Mektebi adında bir organizasyon kurmuştur. Azzam, Bin Ladin'in kurduğu konuk evlerinden birini komuta merkezi olarak kullanırken, Bin Ladin'i baş finansörü ve vekili tayin etmiştir. Azzam için çalıştığı sıralarda Bin Ladin binlerce Arap ve Müslüman genci Sovyetlere karşı savaşmak için hazırlamış ve Hizmet Mektebi milyarlarca dolar değerindeki Batı kaynaklı finansal ve ekipman yardımının Afgan mücahitlerine ulaşmasını sağlamıştır. [121]

Bin Ladin'in Azzam ile yaşadığı deneyim üç nedenle önemlidir. Öncelikle, Bin Ladin bu sayede bir cihat hareketi nasıl organize edilir, finansal ve ekipman yönünden nasıl desteklenir gibi konularda deneyim kazanmıştır. İkincisi, pan-Arab ideolojisinin yerine pan-İslami ideolojinin uygulanması ile kendi finansal ve insan gücü tabanını nasıl genişlettiğinin farkına varmıştır; ve son olarak bir süper gücün bile yenilebileceğini görmüşlerdir. Sovyet güçleri sahip olduğu muazzam askeri güce rağmen, Bin Ladin tarafından belirli bir inancı olmayan bir güç olarak görülmüştür. Bu nedenle Bin Ladin, Sovyetleri çok küçük ancak kararlı bir güç karşısında eninde sonunda yenilmeye mahkum kağıttan bir kaplana benzetmektedir. [122]

---

[120] John L. Esposito, *The Unholy War*, Oxford: Oxford University Press, 2002:25

[121] Dane Thorleifson, *Osama bin Laden and Al Qaeda's Operational Design*. Newport: Naval War College, 2003:6

[122] Dane Thorleifson, *Osama bin Laden and Al Qaeda's Operational Design*. Newport: Naval War College, 2003:7

Usama Bin Ladin 1988 yılında "üs" veya "temel" anlamına gelen El Kaide'yi kurmuştur. 1990 yılında Irak'ın Kuveyt'i işgalinin ardından Bin Ladin, Irak koalisyon güçleri tarafından kendi sınırlarına çekildikten sonra bile Amerikan güçlerinin Suudi topraklarında kalmasına izin veren Suudi hükümeti aleyhinde konuşmaya ve çalışmaya başlamıştır. Bin Ladin'e göre Suudi liderler kendi İslami inançlarını inkar eden münafıklardır ve Bin Ladin, Suudi Arabistan'da hak bir İslam Devleti kurmak için çalışmalara başlamıştır. Ancak 1991 yılında Suudi hükümetinin baskısı sonucunda El Kaide'yi Sudan'a taşınmıştır.[123]

1992 yılında Suudi Arabistan'dan sürgüne gönderilmesine ve 1994 yılında vatandaşlıktan çıkarılmasına rağmen Bin Ladin, düşüncesini harekete geçirmiştir. Afganistan'da Sovyetlere karşı mücadele etmiş mücahitlerin birkaç yüzünü Asya, Afrika ve Ortadoğu'daki radikal İslami gruplara katılmaları için göndermiştir. Birçok deneyime sahip bu grupları finansal ve lojistik yönden desteklemiş ve ruhani liderliklerini yapmıştır. Kısa bir zaman içerisinde ve Bin Ladin'in çalışmaları sonunda El Kaide yaklaşık elli ülkede faaliyet gösteren yirmi terörist grupla bağlantıya geçmiştir. Sonuçta bu gruplar, Bin Ladin'in Batı kültürüne karşı duyulan nefret temelinde oluşturulan küresel terör koalisyonunun bir parçası haline gelmiştir.

4.3 El Kaide'nin Yapısı

El Kaide karışık bir organizasyon yapısına sahiptir. Dünyanın birçok noktasında, farklı operasyonel şekillerde eylemlerde bulunabildiği için birçok farklı yolu kullanarak eylemler gerçekleştirebilmektedir. Öncelikle, El Kaide'nin genel komuta merkezine bağlı olan hücreleri 11 Eylül saldırılarında olduğu gibi, çok büyük çaplı eylemler gerçekleştirmekte kullanmaktadır. Bu gruplardan sonra, El Kaide'nin silahlandırdığı, eğittiği veya başka yönlerden etkilediği El Kaide'ye bağlı veya El Kaide'yle birleşik grupları kullanmaktadır. El Kaide dünyanın birçok noktasına dağılmış durumda bulunan ve beklemede tutulan bu tarz birçok grupla bağlantılı haldedir. Bu gruplardan bazıları kendi başlarına, ancak El Kaide'nin adına eylemlerde bulunmaktadırlar. Hatta terör eylemleri için

---

[123] John L. Esposito, *The Unholy War*, Oxford: Oxford University Press, 2002:32

getirilen önerilerin çoğu, merkezde yer alanlardan daha çok cephe diye tabir edebileceğimiz bu yerlerde yer alan gruplar tarafından sunulmaktadır.[124]

Üçüncü olarak, El Kaide ile daha önce hiçbir bağlantısı olmayan, ancak El Kaide'nin ideolojisinden, taktiklerinden ve Usama Bin Ladin'in yaptığı konuşmalardan etkilenen veya bütünüyle El Kaide'nin kendisinden esinlenerek eylemlerde bulunan yerel terör grupları bulunmaktadır. El Kaide'nin merkezi olmayan bu yapısı onun dünyanın birçok bölgesinde ciddi bir tehlikeyle karşılaşmadan eylemlerde bulunmasına yardımcı olmaktadır. Bu şekilde dağılmış bir organizasyonla mücadele etmek devletler için son derece zor olmaktadır. Bruce Hoffman'ın da belirttiği gibi "El Kaide tek bir yapıdan oluşmadığı veya arkasında basit, tanımlanabilir bir iz bırakmadığı veya kendisine özgü bir işleyiş modeline sahip olmadığından, örgüt çok esnek ve bu nedenle yenmesi son derece zor bir harekettir"[125]. Özellikle, Afganistan'dan sürüldükten sonra El Kaide bu merkezi olmayan organizasyon yapısının birçok faydasını görmüştür. Afganistan'daki hücrelerini kaybettikten sonra terör hücreleri daha da çok dağılmıştır. Buna ek olarak, basit bir grubun çökertilmesi ana merkezi organizasyonun çökertilmesi kadar etkili değildir. Bu tür bir etkiyi yaratabilmek için devletler bu küçük gruplardan birçoğunu etkisiz hale getirmek zorundadırlar[126]. Amerikan Merkezi Haber Alma Teşkilatı'nın verilerine göre, 11 Eylül saldırılarından bu yana El Kaide içerisinde liderlik pozisyonunda bulunanların üçte ikisi yakalanmıştır. Yakalananlar arasında El Kaide'nin en yüksek askeri komutanı olan Muhammed Atef, El Kaide'nin en yüksek üçüncü kademedeki lideri olan ve örgütün deniz aşırı eylemleri sorumlusu Zeynel Abidin Muhammed Hüseyin, örgütün finansal işler sorumlusu Muhammed Mustafa Ahmed Havsavi ve USS Cole ve Fransız gemisi Limburg'a düzenlenen saldırıların sorumlusu olmasından şüphelenilen Muhammed Hamdi El Ahdal gibi örgütün baş aktörleri bulunmaktadır. El Kaide'nin birçok banka hesabı ve finansal kaynakları dondurulmuştur.[127]

---

[124] Brian Michael Jenkins, *Countering Al Qaeda*, RAND, San Francisco, 2002, s. 5.
[125] Bruce Hoffman, *Symposium: Diagnosing Al Qaeda*, 18 August 2003, Online: http://www.rand.org/newslinks/fp.html.
[126] Douglas Farah ve Peter Finn, "Terrorism Inc.", *Washington Post*, 21 November 2003.
[127] John Diamond, Dave Moniz, Barbara Slavin, Peronet Despeignes, "6 Fronts of the War on Terrorism", *USA Today*,11 September 2003.

Bütün bu gelişmelere rağmen, El Kaide tarafından 11 Eylül'den sonra gerçekleştirilen eylemlerin yoğunluğuna ve sayısına bakıldığında, daha önceki dönemlere kıyasla hiçbir azalma görülmemektedir. Tam tersine, bazı argümanlara göre 11 Eylül saldırılarından önce her iki yılda bir büyük eylem düzenleyen El Kaide, 11 Eylül'den sonra her yıl iki eylem gerçekleştirmeye başlamış ve eylemlerini gerçekleştirdiği alan genişlemiştir.[128] Bu demektir ki, El Kaide, Batı dünyası içinde bile saldırı kapasitesini koruyabilmiş ve yakalanan liderlerin yerlerine örgüt içerisinden yeni kişiler atanmıştır.[129] Bu noktada El Kaide, liderlere bağlı olmaksızın varlığını devam ettirebilen bir devlet gibi hareket etmiştir. Bundan dolayıdır ki, liderlik vasfındaki kişiler değişse bile El Kaide'nin yapısı içerisinde yerleşmiş olan kurumsal devamlılık sayesinde El Kaide kapasitesini ve etkinliğini koruyabilmiştir.

El Kaide, dünyanın değişik bölgelerinde faaliyetlerde bulunan diğer terör örgütleri ile kuvvetli bağlara sahiptir. Bu ilişkiler, 1998 yılında birçok terör örgütünün bir araya gelerek "Yahudilere ve Haçlılara Karşı Dünya İslami Cihat Cephesi"ni kurmasıyla doruk noktasına ulaşmıştır. Bu kurumun içerisinde El Kaide'nin yanı sıra Mısır'dan, Cezayir'den, Pakistan'dan, Çeçenistan'dan, Filipinler'den ve Bangladeş'den terör örgütleri yer almıştır.[130]

Öne sürülen bir argümana göre, ele geçirilen bazı istihbarat bilgileri ve 1998 Elçilik bombacılarının mahkeme ifadeleri göstermektedir ki, El Kaide ve Hizbullah arasında bir ittifak mevcuttur. Buna göre El Kaide, eş zamanlı ve çift taraflı saldırı yapmayı Hizbullah'dan öğrenmiştir ve bu ittifak sayesinde El Kaide, Hizbullah'ı ve diğer Filistinli radikal grupları yürütülmekte olan küresel cihada dahil etmeyi amaçlamaktadır.[131]

El Kaide aynı zamanda terörizmin imtiyaz haklarını elinde bulunduran ve acentelikler dağıtan çok uluslu bir şirket gibi, yerel terör gruplarına eylemleri için gerekli olan ekipmanları sağlayan, onların diğer terör gruplarıyla iletişimini sağlayan ve eylemleri için onlara finansal ve lojistik destek sağlayan bir şemsiye kuruluş gibi hareket

---

[128] "Despite war on terrorism, al-Qaeda is not slowing down", *USA Today*, 21 November 2003.
[129] Serhat Erkmen, Mazin Hasan, Şükür Soran, "11 Eylül'den Sonra El Kaide", Stratejik Analiz, Ocak 2004, s. 44-45.
[130] Audrey Kurth Cronin, "Al Qaeda After the Iraq Conflict", *Congressional Research Service*, 23 May 2003.
[131] Faye Bowers, "Attacks in Kenya signal Al Qaeda's expanding war", Christian Science Monitor, Vol. 95, No. 5, 2002.

etmektedir[132]. Bu yerel örgütler zaman zaman El Kaide adına da eylemlerde bulunmaktadırlar. Örneğin, Bali'deki otel bombalamaları İslami Cemaat tarafından El Kaide adına gerçekleştirilmiştir[133].

Buradaki bir diğer önemli nokta, dünya çapında El Kaide'den etkilenmiş birçok terör örgütünün varolmasıdır. Örneğin, 6 Mayıs 2003 tarihinde Kazablanka'da gerçekleştirilen saldırılar, Selefi Cihat Organizasyonu adında yerel bir terör grubu tarafından gerçekleştirilmiştir. Ancak, saldırganların kullandığı metotlar, organize oluş şekilleri ve ideolojik söylevleri El Kaide ile bire bir benzerlik göstermektedir. Soruşturmalar sonucunda ortaya çıkartılmıştır ki, bu grubun üyeleri Ebu Katada'nın (asıl adı Ömer Mahmud Ömer ve 11 Eylül saldırılarından sonra yakalanan El Kaide'nin en önemli ideologlarından) konuşmalarını dinlemekte ve El Kaide'nin Afganistan'daki eğitim kamplarında kullandığı kitapları okumaktadırlar.[134]

Tüm bunlar, El Kaide'nin, dünya siyasetinde daha iyi bir yerde varolabilmek için ittifaklar kurabilen ve diğer gruplar için örnek teşkil eden bir uluslararası aktör niteliğinde olduğunu göstermektedir.

4.4 El Kaide ve Küreselleşme

Günümüz küresel dünyasında yaygın olarak kabul edilmiş bir gerçek, El Kaide'nin teknolojinin her türlüsüne kolay ve hızlı erişim; insanların, sermayenin, düşüncelerin ve bilginin kolay transferi gibi küreselleşmenin sağladığı fırsatlardan yararlandığıdır. El Kaide internet, fax makineleri, hava taşımacılığı ve uydu teknolojisi gibi her türlü teknolojiyi silah, bilgi, para ve eylemleri için gerekli olan diğer materyalleri elde etmede kullanmaktadır. Bunun yanında El Kaide, uğruna mücadele ettiği ideolojisini internette yer alan kendi web sitesi de dahil olmak üzere teknolojik araçlar aracılığıyla tüm dünyaya yayma fırsatı bulmaktadır.

---

[132] Erkmen, a.g.e., s. 44.
[133] Yael Shahar, "Al Qaida's Asian Web", 15 November 2002, online: <http://www.ict.org.il/articles/articledet.cfm?articleid=449>
[134] Kevin J. Kelley, "How Al Qaeda Carried Out Paradise Hotel Bombing", *All Africa Global Media*, 10 November 2003.

Usama Bin Ladin konuşmalarını ve fetvalarını video, ses bantları, CDler ve DVDlerle olduğu gibi uydu televizyonlarını ve interneti de kullanarak dünya çapına yayabilmektedir. Örneğin, "Cihat Ansiklopedisi"nin 13 cildine ve "Cihat El Kitabı"nın bir cildine internet aracılığıyla ulaşılabilmekte veya bunlar cihat etmek isteyenlere El Kaide tarafından e-posta yoluyla gönderilebilmektedir. Tüm bu dokümanlar ayrıca CD formatında bulunmaktadır.[135] El Kaide liderleri tarafından yapılan konuşmalar veya verilen fetvalar, uydu televizyonları aracılığıyla dünyanın her noktasından izlenebildiği gibi internet ortamında da kolaylıkla bulunabilmektedir. Dahası, El Kaide, "El Battar Eğitim Kampı" adında isteyenlere evlerinde eğitim alarak mücahit olma fırsatı tanıyan bir internet dergisi çıkartmaktadır. Dergide yer alan şu sözler, internetin El Kaide için ne derece kullanışlı olduğunu açık bir şekilde gösternektedir:

> "Ey mücahit kardeş! Büyük eğitim kamplarına katılmak için başka diyarlara gitmek zorunda değilsin. Evinde tek başına veya bir grup kardeşinle beraber, eğitim programına başlayabilirsin!"[136]

Ticari kargolarda uygulanan düşük seviyedeki kontrol imkanlarından faydalanan El Kaide, silahlar da dahil olmak üzere her tür malzemeyi dünyanın her noktasına ulaştırabilmektedir. "Zayıf iltica yasalarının ve göç işlemlerinin, dini ve yardımsever kuruluşlara uygulanan düşük seviyedeki tetkiklerin sağladığı avantajlardan yararlanan El Kaide, güvenli evlerden oluşan bir şebeke oluşturmak ve eylemler için gerekli ekipmanı elde etmeleri için Batı ülkelerine grup üyelerini rahatlıkla yerleştirebiliyor[137].".

2001 yılında, Belçika'da üslenmiş Tunuslulardan oluşan El Kaide hücresinin bir üyesi olan Dahman Abdul Sattar, El Kaide liderliği tarafından, Afganistan'daki Kuzey İttifakı'nın o zamanki lideri olan Ahmed Şah Mesud'a suikast düzenlemesi için görevlendirmiştir. Bir arkadaşıyla birlikte, Avrupa'da yaşayan Faslı bir gazeteci olarak İngiltere üzerinden Pakistan'a Belçika pasaportuyla ve Pakistan vizesiyle de Afganistan'a seyahat etmiştir. Mesud'la röportaj yapmaya gelmiş iki gazeteci olarak gittikleri

---

[135] Bruce Hoffman, "Al Qaeda, Trends in Terrorism, and Future Potentialities: An Assessment", *Studies in Conflict and Terrorism*, Vol. 26, s. 436.

[136] "Al-Qaida offers do-it-yourself terror training", *World Net Daily*, 5 January 2004, online: http://www.worldnetdaily.com/news/article.asp?ARTICLE_ID=36459

[137] Paul J. Smith, "Transnational Terrorism and the Al Qaeda Model: Confronting New Realities", *Parameters*, Summer 2002, s. 42.

Afganistan'da Mesud'la yaptıkları röportaj sırasında üzerlerindeki bombaları patlatarak kendilerinin ve Mesud'un ölümüne sebep olmuşlardır.[138] Bu olay El Kaide'nin küreselleşmeden nasıl faydalandığının ve eylemleri için ihtiyaç duyduğu gerekli ekipmana hiçbir devletin yardımı olmadan nasıl ulaştığının açık bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

Küreselleşmenin El Kaide tarafından bu derece verimli kullanılması ve diğer örgütlerin de aynı yapıyı taklit etmeleri sonucu yeni terörizm ile mücadelede zorluklarla karşılaşılmaktadır.

4.5 Yeni Terörizmle Mücadeledeki Zorluklar

Devletler yeni tehditlerle karşılaştıklarında, bu tehditlerle mücadele edebilmek için yeni önlemler almaktadırlar. Hiç şüphe yok ki, yeni terörizmin kendine has özellikleri onunla mücadeleyi zorlaştırmaktadır. Gruplar arasındaki gevşek bağlar ve lidersiz organizasyon yapısı, yeni terör örgütlerinin yapısını çözümlemeyi zorlaştırmakta, hatta imkansızlaştırmaktadır. Bir veya iki veya çok daha fazla örgüt üyesinin yakalanması terör örgütünün toptan ortadan kaldırılması için çok anlam ifade etmemektedir. Dahası, yeni terör örgütlerinin eylemlerinde yer alan teröristler genellikle amatörler olduğundan ve eylemlerinin sonunda hayatlarını kaybettiklerinden, terör eylemlerini gerçekleşmeden önlemek çok daha karmaşık bir hal almaktadır. Buna ek olarak, gelişmiş teknoloji teröristlere sadece kimliklerini saklamada yardım etmemekte aynı zamanda onlara eylemlerinde kullanacakları materyalleri kolaylıkla bulma fırsatları yaratmaktadır. Dini motivasyona sahip ve herhangi bir siyasi amaca hizmet etmeyen teröristler, kendilerini eylemleri sonucunda hayatlarını kaybedecek insan sayısıyla kısıtlamamaktadırlar. Onlar için daha çok ceset daha çok başarı demektir. Aslında bu, yeni terörizmin en tehlikeli kısmını oluşturmaktadır. Öldürebildikleri kadar çok insan öldürebilme amacı ve fikri, yeni terörizmin Soğuk Savaş sonrası dönemde yükselen en tehlikeli tehdit olmasını anlamlandırmaktadır. Buna göre asıl korkulan, teröristlerin kitle imha silahları elde etmenin ve kullanmanın yollarını araştırmaları ve şu ana kadar eylemlerinde sergilemiş oldukları tavır, eğer bu tür silahlara sahip olurlarsa yeni terörizm örgütlerinin bu silahları kullanmada

---

[138] Paul Smith, a.g.e., s. 38-39.

hiç çekinmeyecekleri yönündedir.[139] Araştırmacılar ve uzmanlar da aynı görüştedir[140]. Bu tür silahlar, eski Sovyet bloğu ülkelerinden veya üçüncü dünya ülkelerinden kolaylıkla elde edilebileceğinden, dünya kamuoyu bu olasılıktan çok ciddi derecede huzursuzdur. 1998 yılında, Kaliforniya'daki Nükleer Silahsızlanma Çalışmaları Merkezi Genel Koordinatörü William C. Potter, Rusya'da hiçbir korumaya sahip olmayan ve yaklaşık olarak yetmiş bin nükleer silahı barındıran depolar olduğunu söylemiştir[141]. Steve Simon'a göre terör örgütlerinin kitle imha silahları elde etmeleri ve bunları kullanmaları çok büyük bir olasılıktır[142].

Soğuk Savaş sonrasında, terörizmin yeni dönemdeki en büyük tehdit olacağı tüm dünyada duyurulmuş olsa da, terörizme karşı mücadele, devletler arası çekincelerden ve terörizmin tanımlanamamasından dolayı çok yanlı olarak başarıya ulaşamamıştır. 11 Eylül saldırılarına kadar dünya, yükselen bu yeni tehdidin ne kadar önemli ve tehlikeli olduğunu ve verebileceği zararları tahmin edememiş; en önemlisi bunun küresel bir tehdit olduğunu anlayamamıştır.

4.6 11 Eylül Saldırıları

11 Eylül günü, 19 kişiden oluşan dört terörist grubu tarafından dört uçak kaçırılmıştır. Kaçırılan uçaklardan ikisi, New York'taki Dünya Ticaret Merkezi'nin kulelerine, bir tanesi Amerika Birleşik Devletleri Savunma Bakanlığı'nın merkezi olan Pentagon binasına çarpmıştır. Beyaz Sarayı hedeflediği sanılan sonuncu uçak ise bu hedefine ulaşamadan düşürülmüştür. Bundan sonra, bütün dünyada her şey değişmeye başlamıştır.

Dünya şok içerisine girmiştir, çünkü dünya sisteminin tek süper gücü kendi ülkesinde hem de çok büyük kayıp vererek vurulmuştur. Soğuk Savaş sonrası dönemde yükselen yeni terörizm, dünya siyasetindeki en yüksek noktasına ulaşmıştır. 11 Eylül saldırılarında yeni terörizmin bütün özellikleri açıkça gözlenebilmektedir. Bu nedenle,

---

[139] Yonah Alexander ve Milton Hoenig, *WDM Terrorism: The Next Phase?*, International Center for Terrorism Studies, 2002.
[140] Gavin Cameron, *Nuclear Terrorism: A threat Assessment for the 21st Century*, Macmillan Press LTD, Londra, 1999, s. 51.
[141] Küçük, a.g.e., s. 40.
[142] Simon ve Benjamin, a.g.e., s. 1-15.

saldırılardan sonra yeni terörizm küresel bir tehdit olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Dünya sisteminin tek süper gücü konumundaki Amerika'yı hedef alması, yeni terörizmi dünya siyasetinin en önemli aktörlerinden biri haline getirmiştir. Eğer, Soğuk Savaş'ın sona erdiği 1991 yılıyla 11 Eylül 2001 tarihleri arası yeni terörizm için kuluçka dönemi olarak adlandırılırsa, 11 Eylül 2001 tarihi yeni terörizm için gerçek doğum tarihi olarak kabul edilebilir.

Saldırılardan sonra herkesin sorduğu soru saldırılarım kimler tarafında gerçekleştirildiğidir. Birçok terör örgütünden şüphelenilmiş, Japon Kızıl Ordusu adında bir terör örgütü saldırıları üstlenmiş ancak bu hiç kimse tarafından kabul görmemiştir. Amerikan hükümeti ve birçok uzman El Kaide'yi sorumlu göstermiştir[143]. Zaman ilerledikçe El Kaide saldırıların yegane sorumlusu olarak kabul edilmiştir. Hiç şüphe yok ki, örgütün adının ifşa edilmesi önemlidir ancak saldırıların karakteristiği çok daha ilginç ve örgütün yapısı hakkında bilgi vericidir.

Öncelikle, saldırılardan gruplar arasındaki gevşek bağlantılar kolaylıkla anlaşılabilmektedir. Tabii ki, teröristler daha önceden çok detaylı bir plan yapmışlardır ancak bu teröristlerin hangi gruplara bağlı olduklarını öğrenmek çok uzun zaman almıştır. Liderleri hala yakalanabilmiş değildir. Örgüte finansal ve lojistik destek sağlayan birçok taraftarı Almanya veya Filipinler gibi birçok ülkede ve küresel boyutta mevzilenmiş durumdadır. Cottey'e göre her biri diğer hücrelerin kimliğini bilmeden ve diğerlerinden özerk olarak eylemlerde bulunmaktadır. Saldırılar sonucunda ortaya çıkan yapıya göre terör örgütünün yapısı teröristlerin bu eylemi gerçekleştirmelerini sağlayacak insan gücünü, finansal desteği ve gerekli istihbarat bilgilerini eylemcilere sağlayacak küresel boyuta yayılmış bir hücre ağıdır.[144]

İkinci olarak, saldırıyı gerçekleştirenler çoğunlukla amatör teröristlerdir ve sadece bu eylemi gerçekleştirmek için bir defaya mahsus olan bu grubu kurmuşlardır. Diğer bir ifadeyle, 11 Eylül saldırıları bu grubun ilk ve son saldırısı olmuştur. İki veya üç yıldan beri Amerika'da ikamet etmelerine rağmen istihbarat ajanlarının dikkatinden kaçmışlardır. Shultz bu grupları onlara harekete geçme emri verilene kadar eylemde bulunacakları yerde

[143] Karagöz, a.g.e., s. 152.
[144] Cottey, a.g.e.

gizlenen uyuyan hücreler olarak tanımlamaktadır[145]. Dünya Ticaret Merkezi'ne ve Pentagon'a çarpan uçakları kullanan pilot teröristler 1999 yılından itibaren Amerikan Sivil Havacılık kurumlarının birinden pilotluk eğitimi almışlardır. Terörist veya şüpheli listelerinde yer almadıkları için kolaylıkla bu eğitimlerden yararlanabilmişlerdir.

Üçüncü olarak, 11 Eylül saldırılarını gerçekleştiren teröristlerin fiziksel varlığa sahip bir genel komuta merkezleri yoktur. Bu teröristlerin merkezi internet ve küresel hücresel iletişim sistemleridir. Karagöz, 11 Eylül saldırılarının herkesin erişimine açık bilgi yardımıyla gerçekleştirilebildiğini iddia etmektedir[146]. İnterneti kullanmak yoluyla teröristler hazırlıklarını hızlandırabilmişler ve üyeler arası iletişimi yoğunlaştırabilmişlerdir. Havayolu şirketlerinin uçuş planlarını ele geçirmişler ve büyük ihtimalle Pentagon'un zayıf veya savunmasız kısımları hakkında bilgi edinmişlerdir. Her ne kadar Amerika Birleşik Devletleri savunma teknolojisi ve savaş endüstrisi alanında çok gelişmiş teknolojiye sahipse de, teröristler bütün bu savunma mekanizmalarını geçmeyi başarmış veya onları verimsiz kılmışlardır. Bilgi ve iletişim teknolojisinin yardımları sayesinde, teröristler dünyanın en güvenli yeri olarak tabir edilen Pentagon'u bile vurabilmişlerdir.[147]

Dördüncü olarak, 11 Eylül saldırıları, uluslararası terörizm eylemlerinin sayısı azalırken eylemlerin ölümcüllüğünün artması trendini doğrulamıştır[148]. Saldırılarda yaklaşık üç bin altı yüz insan hayatını kaybetmiştir. Bu göstermektedir ki, teröristler öldürebilecekleri kadar çok insanı öldürmeyi hedeflemişlerdir. Yeni terörizmde karşımıza çıkan en tehlikeli nokta olarak teröristler, kendilerini kurban sayısıyla sınırlandırmamışlardır. Saldırıları çok ince detaylarla planlamış olmalılar ki, yakıt depoları dolu uçakları New York'daki en kalabalık yerlerden birisi olan Dünya Ticaret Merkezi'nin ikiz kulelerinin orta katlarına hedeflemişlerdir.

Beşincisi, saldırılar çok açık olarak dini motivasyonlara sahip teröristler tarafından gerçekleştirilmiştir. İslam, masum bir insanı öldüreni bütün insanlığı öldürmüş gibi kabul etse ve herhangi bir canlının hayatına son vermeyi yasaklasa da, 11 Eylül saldırılarını

[145] Shultz ve Vogt, a.g.e,, s. 10.
[146] Karagöz, a.g.e., s. 262.
[147] Cottey, a.g.e.
[148] Jenkins, Terrorism Current and Long Term Threats, 2001, s. 1-15.

gerçekleştiren teröristler kendilerini müslüman olarak tanımlamışlar ve kendilerini kafirleri cezalandırmak için gönderilen İslam'ın kılıcı olarak gördüklerinden intihar saldırısı gerçekleştirmekten çekinmemişlerdir. Saldırılardan sonra ele geçirilen, saldırıları gerçekleştiren teröristlere ait görüntülerin bulunduğu video kasetlerde teröristler Tanrıları yolunda ölmeye hazır olduklarını ve büyük şeytanı, Amerika, cezalandıracaklarını söylemektedirler[149].

Son olarak, hiçbir örgüt saldırıların sorumluluğunu üstlenmemiştir. İlk olarak Japon Kızıl Ordusu saldırıları üstlense de daha sonra bu konuda ısrarcı olmamıştır[150]. Her ne kadar El Kaide saldırılardan sorumlu tutulsa da, ne Usama Bin Ladin ne de El Kaide'nin herhangi bir üyesi saldırılar hakkında bir sorumluluk kabul etmiştir. Ancak, Usama Bin Ladin, Dünya Ticaret Merkezi'nin yıkılışını seyrederken aldığı zevkten bahsetmiş ve bu saldırıların tarihte ilk defa Müslümanlar ve Amerikalılar arasındaki terör dengesini eşitleyici saldırılar olduğunu söylemiştir[151]. Dini motivasyonlara sahip yeni terörizm için sorumluluk almak, Tanrı onların hareketlerini gördüğü için çok gerekli değildir, bu nedenle herhangi bir mesaj gönderme merakı içinde değillerdir[152].

Hiçbir açıklama olmamasına rağmen dünya saldırıların sorumlularını bulmuştur, yeni terörizm. Hangi örgütün Amerika'yı kendi topraklarında vuracak cüretkarlığa sahip ve yeni terörizmin karakteristiğine uygun olduğu sorusunun cevabı ise El Kaide'dir. Dünya kamuoyu bu ismi saldırılardan sorumlu kabul etmiş ve yirmi dört saat içinde Birleşmiş Milletler Genel Meclisi ve Güvenlik Konseyi oybirliğiyle iki kararı uygulamaya koymuştur. Aynı şekilde, NATO Konseyi saldırıların Washington Antlaşması'nın 5. maddesinin kapsamına girdiğini kabul etmiş ve tarihinde ilk kez olmak üzere antlaşmanın 5. maddesini yürürlüğe koymuştur. Tüm dünya yeni terörizmin dünya barışı için en önemli tehdit olduğu konusunda anlaşmaya varmıştır.

Bu çapta büyük kararlar alınması, 11 Eylül saldırılarından dünyanın bazı mesajlar çıkardığının da işaretidir. Devletler ve insanlar terörizm tehdidinin ne kadar ciddi boyutta

---

149 Samuel Berger ve Mona Supthen, "Commandeering the Palestinian Cause", Derleyenler James F. Hog ve Gideon Rose, *How Did This Happen?*, Public Affairs, New York, 2001, s. 123-129.
150 Karagöz, a.g.e., s. 159.
151 Brigitte L. Nacos, "The Terrorist Calculus behind 9-11: A Model for Future Terrorism?", Conflict & Terrorism, Vol. 26, No. 1, January/February 2003, s. 1-16.
152 Küçük, a.g.e., s. 33-35.

olduğunu anlamış ve Noelle Quenivet'e göre dünya terörizmi yeniden keşfetmiştir[153]. Bu nedenle 11 Eylül saldırılarından alınan mesajlar dünya siyasetinin geleceği açısından önemlidir.

4.7 11 Eylül Saldırılarının Mesajları

Bütün terör eylemleri bazı mesajlar içerir[154]. 11 Eylül saldırıları da farklı mesajlar içermektedir. Dünya kamuoyunun ve özellikle de Amerika Birleşik Devletleri'nin gelecek reaksiyonlarını anlayabilmek için bu saldırılardan ne gibi mesajlar aldıkları farklı aşamalarla anlatılmaya çalışılacaktır. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri saldırılardan yeni mesajlar aldığından dolayı dış politika önceliklerinde değişikliklere gitmiştir.

Saldırılarla birlikte, dünya barışına karşı yeni tehdidin adı konmuş ve yeni terörizm dünya genelinde çok popüler olmuştur. Her ne kadar daha önce de yeni terörizmin karakteristiğini yansıtan eylemler olduysa ve bunun için birçok uyarılarda bulunulduysa da, hem dünya kamuoyu hem de Amerika Birleşik Devletleri terörizmin gerçek yüzüyle yeniden tanışmıştır.[155]

Saldırıların karakteri ve özellikleri değişse de her terör eylemi belirli bir mesajı iletmeye yönelik gerçekleştirilmektedir. Bu manada, 11 Eylül saldırıları kendine has amaçları ve mesajları olan bir eylemdir; ve saldırının nedenleri de içerdiği mesajlarda bulunabilmektedir. Eğer saldırıların El Kaide tarafından gerçekleştirildiği kabul edilirse, bazı açık amaçlardan bahsedilebilir.

Saldırıların ilk amacının Suudi Arabistan ve Ortadoğu bölgesindeki Amerikan askeri varlığının çekilmesi ve böylece bölgedeki Amerikan etkisinin ve çıkarlarının azaltılması veya sonlandırılması olarak söylenebilir. İkinci olarak Irak üzerindeki Amerikan baskısının ve yaptırımların azaltılması; üçüncü olarak da İsrail ve Amerika Birleşik Devletleri arasındaki işbirliğinin zayıflatılması ve Filistinlilerin İsrail'e karşı verdikleri mücadelede güçlendirilmesi olduğu söylenebilir.[156] Dahası, Usama Bin Ladin'in stratejik

---

[153] Noelle Quenivet, "The United States vs. the International Community: Are Their Two Approaches Towards to the Eradiction of Terrorism Compatible?", Perceptions Vol. 7, No. 4, December 2002
[154] Hoffman, Inside Terrorism, 1998, s. 41.
[155] Joseph Nye, "Government's Challenge", Derleyenler James F. Hog ve Gideon Rose, *How Did This Happen?,* Public Affairs, New York, 2001, s. 199.
[156] Nacos, a.g.e., s. 1-16.

hedefleri arasında İslam dünyasında bir devrim yaratmak ve Müslümanlar ile Amerika Birleşik Devletleri'ni karşı karşıya getirmek de bulunmaktadır[157]. Buna benzer olarak Brian Jenkins, Usama Bin Ladin'in, Amerika'nın 11 Eylül saldırılarına hızlı ve sert yanıt vereceğini bildiğini ve bu nedenle El Kaide'nin stratejisinin Amerika'yı provoke etmeye dayandığını iddia etmektedir[158]. Michael Doran da İslam dünyasını halk ve Amerikan destekli hükümetler olmak üzere iki kutba ayırmak, Usama Bin Ladin'in en temel hedefi olan İslam dünyasında bir devrim için gerekli ortamın hazırlanmasına katkıda bulunacağını; ve hatta bunun aşırı radikal İslam'ın yayılmasına ve varolmasına yardım edeceğini ileri sürmektedir[159].

Sadece bir terör örgütünün perspektifinden değil de genel terörizm perspektifinden saldırılar değerlendirildiğinde, yeni terörizmin verdiği mesajların sadece bir grubun verdiği mesajlardan daha önemli olduğu görülmektedir. 11 Eylül saldırılarını gerçekleştirenlerin, klasik terörizmin şiddet, panik ve dikkat çekme gibi amaçlarından ve mesajlarından farklı olarak, kendi amaçlarına dair birey, devlet ve uluslararası bazlarda vermek istedikleri mesajlar vardır. Amerikan vatandaşları için veya birey bazında, nefret, vermek istedikleri ilk mesajdır. Teröristler, Amerikalılardan o kadar çok nefret etmektedirler ki, onları öldürmek için kendi hayatlarını feda edebilmektedirler. Saldırılardan sonra özellikle Amerika Birleşik Devletleri içerisinde teröristlerin neden Amerika'dan bu kadar nefret ettiklerine dair tartışmalar olmuştur. Bu tartışmaların ve araştırmaların yanında, Amerika'nın bu tür terör saldırılarını kendi uyguladığı politikalar sonucunda kendisinin ürettiği fikri giderek daha çok ses ve destek bulmuştur.

Birey bazındaki diğer mesaj korku ve güvensizlik hissidir. Bu saldırılar göstermiştir ki, Amerikalılar kendi ülkelerinde bile güvende değillerdir. 11 Eylül saldırılarından hemen önce Pillar, Amerikan halkına korku salmak için gerçekleştirilecek terör eylemi için en ideal yerin Amerika toprakları olduğunu söylemiştir[160]. 11 Eylül saldırılarına kadar birçok Amerikan vatandaşı, Amerika'nın doğuda ve batıda yer alan okyanuslarla birlikte kuzey ve

---

157 Karagöz, a.g.e., s. 159.
158 Jenkins, Anatomy of a Terrorist Attack, 2001, s. 14.
159 Michael S. Doran, "Somebody Else's Civil War", Derleyenler, James F. Hog ve Gideon Rose, *How Did This Happen?*, Public Affairs, New York, 2001, s. 32-33.
160 Pillar, a.g.e., s. 58.

güneyde dost ülkelerle sahip olduğu sınırlar sayesinde çok iyi savunma sistemine sahip olduğuna inanmaktadır ve bu nedenle birçok Amerikalı 11 Eylül sendromundan kolaylıkla kurtulamamıştır[161]. Bu nedenle, 11 Eylül saldırıları sonucunda Amerikalıların dünyanın gerçekleriyle yüz yüze geldiğini söylemek yanlış olmaz.

Devlet bazında veya Amerikan hükümeti için alınacak ilk mesaj Amerika Birleşik Devletleri'nin kırılganlığının ispatlanmış olmasıdır. Bu saldırılar, askeri yönden ne kadar gelişmiş bir güce sahip olsa da dünya sisteminin tek süper gücünü evinde vurarak, Amerika Birleşik Devletleri'nin süper güç imajını büyük ölçüde sarsmıştır. Cezalandırma bu seviyede alınacak ikinci mesaj olarak gösterilebilir. Amerika'ya karşı duyulan nefretle alakalı olarak, teröristler, kendileri tarafından onaylanmayan Amerikan politikalarının eninde sonunda cezalandırılacağını ispatlamaya çalışmışlardır ve bu, teröristlerin seçtikleri her hedeften de anlaşılabilmektedir[162]. Beyaz Saray siyasi bir mesaj taşırken, Pentagon askeri ve Dünya Ticaret Merkezi de ekonomik mesajlar içermektedir.

Klasik topyekün savaşların ekonomik, siyasi ve askeri amaçları vardır. Eğer bir devlet stratejik olarak tamamen yenilgiye uğratılmak isteniyorsa, o devletin ekonomik ve askeri yapıları siyasi yapının teslim olması için dağıtılmalıdır. 11 Eylül saldırıları, bu mesajları bünyesinde barındırmaktadır.

Uluslararası bazda veya dünya kamuoyu açısından bakıldığında terörizm, amaçlarına ulaşmak için her çeşit metodu kullanmaya hazır, yeni dönemdeki en tehlikeli düşman olduğunu kanıtlamıştır. Terörizmi engelleyecek veya kontrol altında tutacak kapasiteye sahip hiçbir otorite bulunmadığından, bu saldırılar aynı zamanda, dünyanın tek süper gücüne bile saldırmayı göze alan teröristlerin, aynı tür terör eylemlerini her ülkede gerçekleştirilebileceğinin de göstergesidir. Saldırılardan sonra Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac, "bu sefer hedef New York'du; ama gelecek sefer Paris, Berlin veya Londra olabilir" demiş ve İstanbul ve Madrid bombalamaları bu görüşü haklı çıkarmıştır.[163] "Terörizme karşı birlik" uluslararası arenanın yeni sloganı haline gelmiştir.

---

[161] Fred Halliday, "Hiç Kimse Ada Değildir", Derleyen Mehmet Ali Civelek, *Küreselleşme ve Terör: Terör Kavramı ve Gerçeği-1.Kitap*, Ütopya Yayınevi, Ankara, 2001, s. 256.

[162] Vladimir Baranovsky, "The International implications of the Terrorist Attacks", *The International Spectator,* Vol. 36, No. 4, October/December 2002, s. 21-28.

[163] Simon Serfaty, "The Wars of 9/11", The International Spectator, October/December 2001, Vol. 36, No. 4, s. 8.

11 Eylül saldırıları, sistemin tek kutbuna yönelik gerçekleştirilmiş bir eylem olduğundan dolayı en fazla uluslararası sistemi etkileyen bir meydan okuma olarak kabul edilebilir. Bu saldırılar göstermiştir ki, Soğuk Savaş sonrası uluslararası sistemde devlet dışı bir zayıf aktör sistemin tek süper gücüne fena derecede zarar verebilmektedir. Soğuk Savaş'ın sona ermesinden ve Sovyetler Birliği'nin çökmesinden bu yana hiçbir ülke Amerika'nın askeri gücünü dengeleyememiştir. Ancak Joseph Nye'e göre 11 Eylül saldırıları ile teröristler bu dengenin başka araçlar yoluyla da olsa sağlanabileceğini ispatlamaya çalışmışlardır[164]. 11 Eylül saldırıları zayıfların güçlüleri dengeleyebildiklerini ve zayıfların Amerika'nın düşündüğü kadar zayıf olmadığını göstermiştir. Amerika Birleşik Devletleri'ne karşı gerçekleştirilen her başarılı terör eylemi, Amerika Birleşik Devletleri'nin savunmasızlığını ve sistemin tek baskın gücü olmadığını ispatlamaktadır[165]. Zaten terör örgütlerinin amacı Amerika Birleşik Devletleri'ne uluslararası sistemdeki en güçlü devlet olmadığını hatırlatıp, uyguladığı dış politikalara bir denge koymasını sağlamaktır. Bu bağlamda, terör örgütleri dünya siyasetinde devletleri dengeleyici bir devlet dışı aktör rolü oynamaktadır. Aslında, terör örgütlerinin verdiği bu mesaja karşılık Amerikan dış politikasında değişiklikler de meydana gelmiştir.

11 Eylül saldırılarının amaçlarından, mesajlarından ve nedenlerinden farklı olarak, saldırıların sonuçları dünya siyaseti ve uluslararası sistem açısından çok büyük önem taşımaktadır. Öncelikle saldırılar, uluslararası sistemde olası bir değişikliği tetiklemiştir. 11 Eylül'den önce de dünyada Amerikalıları hedef alan birçok terör eylemi gerçekleşmiştir. Örneğin, 1993 yılında teröristler Dünya Ticaret Merkezi'nin bodrumuna patlayıcı yüklü bir kamyonla girmişler; aynı yıl Somali'nin başkenti Mogadişu sokaklarında Amerikan askerleri Usama Bin Ladin taraftarları tarafından pusuya düşürülerek öldürülmüşler; 1998 yılında Kenya ve Tanzanya'daki Amerikan Büyükelçilikleri eş zamanlı olarak patlayıcı yüklü kamyonlara hedef olmuşlar; ve 2000 yılında Yemen'de Amerikan zırhlı gemisi USS Cole bombalı saldırıya uğramıştır. Ancak, 11 Eylül saldırıları ölü sayısından başka bir noktada daha bu saldırılardan farklılık göstermektedir. Saldırılar için Amerikan topraklarının seçilmesi en belirgin farklılıktır, çünkü böyle bir saldırı sonucunda

[164] Nye, a.g.e, s. 200.
[165] Pillar, a.g.e., s. 56.

Amerika'nın suçluları cezalandırmak için er geç harekete geçeceği bilinmektedir. Bu nedenle saldırılar devlet dışı bir aktörün uluslararası sistemdeki en güçlü aktöre karşı meydan okuması olarak kabul edilebilir.

Buna ek olarak, Amerika, saldırıların şokunu üzerinden atmak için saldırı sonrasındaki kötü durumu çıkarlarına uygun olarak kullanmıştır. Bu noktada 11 Eylül saldırılarının Amerika Birleşik Devletleri'ne uluslararası sistemi kendi önceliklerine uygun şekilde kontrol altında tutma fırsatı verdiği iddia edilebilir.

Sonuç olarak, 1990'ların başlarında ortaya çıkan yeni terörizm gelişmiş ve uluslararası arenada bir aktör haline gelmiştir. 11 Eylül saldırıları bunun en belirgin kanıtıdır. Yeni terörizmin yükselişi belirgindir ve uluslararası sistemde yeni bir gelişmedir. Çünkü, ilk defa küresel amaçları olan bir terör örgütü ortaya çıkmış ve istediği her devlete karşı şiddet eylemlerinde bulunabileceğini ispatlamıştır.

11 Eylül saldırıları ile kendi varlığını tescil ettiren yeni terörizm ve El Kaide, bu saldırılar ardından terörizme karşı savaş adı altında Afganistan'a ve Irak'a yapılan müdahaleleri de kendi lehine kullanmayı en iyi şekilde becermiştir. Bir sonraki bölümde Amerika Birleşik Devletleri öncülüğünde başlatılan Irak Savaşı'nın küresel terörizm hareketlerine nasıl bir etki yaptığı incelenmiştir.

5) IRAK SAVAŞI VE KÜRESEL TERÖRİZM

5.1 Modern Irak ve Soğuk Savaş Dönemi

Irak'ın tarihine bakıldığında, Irak'ın tarih boyunca hep başka devletlerin etkisi altında şekillendiği ve kendine has bağımsız bir tarih meydana getiremediği görülmektedir. Irak'ın tarihi gelişiminde meydana gelen olayları kısaca özetlemek gerekirse, Irak, sahip olduğu coğrafi özellikleri itibariyle ovanın müdahaleye açıklığı sonucu muhtelif güçlerin hakimiyetine girmiş, istilalara uğramış, 1534 yılında Osmanlı Padişahı Kanuni Sultan Süleyman tarafından Osmanlı hakimiyetine dahil edilerek, I. Dünya Savaşı'na kadar uzun yıllar Osmanlı Devleti'nin bir eyaleti olarak kalmıştır. 1918 yılında Irak, Osmanlı Devleti'nden tamamen ayrılmış ve 1920 yılında yapılan San-Remo Konferansı'nda Milletler Cemiyeti' nin de tanıdığı bir hakla İngiliz manda yönetimine verilmiştir.[166]

Modern Irak, 1920'de Osmanlıların I. Dünya Savaşı'nda yenilmesiyle birlikte İngilizlerin Osmanlı eyaletleri olan Musul, Bağdat ve Basra'yı yeni bir politik oluşum olarak değiştirmeleri sonucu, Fırat-Dicle Havzasını kontrolü altına alan ve yakın bir bölge devleti tarafından yönetilmeyen yeni bir oluşumdur.

İngilizler başta ülkeyi bizzat yönetmeyi düşünmüşler ancak Irak halkının sert muhalefetiyle karşı karşıya kalmışlardır. Çıkan isyanlarda özellikle Şii halk önemli rol almıştır. Şiilerin çoğunlukta olduğu Necef bu dönemde isyanın merkezini oluşturmuştur. Sonuçta, Hz. Muhammed'in soyundan gelen Kral Faysal İngilizler tarafından Irak'ın başına geçirilmiştir.

Kral Faysal başa geçmesiyle beraber yaşanan en önemli gelişme Arap ulusçuluğunun teorisyeni Sati el Hüsri'nin Irak'a getirilmesidir. Onun kurduğu Arap birliğine yönelik eğitim sistemi özellikle Şii grupların tepkisini toplamıştır. Kral Faysal güçlü ve bağımsız bir Irak kurabilmenin yolunun güçlü bir ordudan geçtiğini bilmektedir. Bu nedenle bu tip bir ordunun oluşması için çalışmıştır. Ancak Irak'ın sahip olduğu etnik yapı günümüzde yaşanan sorunlara örnek teşkil edercesine o yıllarda da etkisini göstermiş ve Sünni Araplara asker olarak hizmet etmeyi reddeden Iraklı Kürtler ve Şiiler askere alımlarda daima sorunlar çıkartmışlardır.

---

[166]Tayyar Arı, *Geçmişten Günümüze Ortadoğu: Siyaset, Savaş ve Diplomasi*, Alfa Yayınları, İstanbul, 2004.

1928 yılına gelindiğinde 88 kişilik Irak parlamentosunda 26 Şii üye bulunmaktadır. 1930 yılında Irak hükümeti bağımsız bir devlet olma yolunda İngiltere ile 25 yıllık bir anlaşma imzalarken, 1932 yılında Irak, Milletler Cemiyetine bağımsız bir devlet olarak katılmıştır. 1933 yılında Kral Faruk'un ölümünün ardından ülkede dini ve etnik çatışmalar artmıştır.[167]

İkinci Dünya savaşı yıllarında hakim güçler arasında yaşanan mücadele Irak üzerinde de devam etmiştir. Almanlar yaptıkları darbe ile kendilerine yakın bir yönetimi başa getirseler de, bir karşı darbe ile İngilizler tekrar hakimiyetlerini kazanmışlardır. İkinci Dünya savaşı yıllarında Türkiye sınırlarına kadar gelen Almanların amaçlarından birisi de Türkiye'yi geçerek Irak'daki yandaşlarına yardım edip, buradaki İngiliz hakimiyetini kırmaktı. Fakat daha sonra Alman ordularının Rusya'ya dönmesi Türkiye'nin işgali ve Irak'a ulaşma planlarından vazgeçmesine sebep olmuştur. İngilizler Irak'ı da Almanya'ya karşı savaşa girmeye teşvik etse de Irak yönetimi Türkiye'yi örnek alarak aynı politikaları izlemiş ve savaşa girmemiştir.

1936 yılında Kürt kökenli bir Albay olan Bekir Sıtkı liderliğinde bir darbe gerçekleşmiştir. 1941'de ise Mayıs harekatı olarak bilinen ikinci bir darbe olmuştur. 1945 yılında Arap ülkeleri bir araya gelerek, bir Arap Birliği örgütü kurmuşlardır. Arap Birliği harekatı Arap ülkeleri arasında milliyetçilik duygularının da artmasına sebep olmuştur. Bunun sonucu olarak da Irak, Suriye, Ürdün ve Lübnan'ın bir tek ülke olarak birleşme düşüncesi ortaya atılmıştır. Arapların birleşme düşüncesini özellikle İngiltere desteklemiştir. Ortadoğu'da İngilizlerin etkisinin zayıflaması, İsrail devletinin kurulması, Mısır'ın muhalefeti gibi nedenlerle bu birlik fikri hayata geçirilememiştir. 1960'lı yıllarda Mısır ve Suriye'nin birleşmeleri dışında Arap ülkeleri arasında bir birleşme yaşanmamıştır.[168]

İkinci Dünya savaşı sonrası dünya üzerindeki güç dengelerinde büyük değişmeler yaşanmıştır. İngiltere hakimiyetini yitirirken ortaya çıkan boşluğu Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği doldurmaya başlamıştır. Irak ise bu dönemde Sovyetler Birliği yanında yer almıştır.

---

[167] Arı, a.g.e.
[168] a.g.e.

1958 yılında gerçekleşen kanlı darbe ile Krallık devrilip, Cumhuriyet ilan edilmiş, General Abdülkerim Kasım cumhurbaşkanı olmuştur. Bu yıllarda, Irak'da özellikle komünist akım ve etnik milliyetçilik hızla yayılmıştır. Irak'da yaşanan bu değişiklik Ortadoğu'daki tüm dengeleri altüst etmiştir. Irak'daki bu darbeden etkilenen Suriye'de de benzer bir askeri darbe yaşanmıştır. Ortadoğu'nun tamamen Sovyet Rusya'nın hakimiyetine girmemesi için Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere harekete geçmiştir. Amerika Birleşik Devletleri Lübnan'a askeri müdahale yaparken, İngiltere Ürdün'deki karışıklığı bahane ederek burayı işgal etmiştir.[169]

8 Kasım 1963'de Baas Partisi mensupları ve ordudaki milliyetçiler darbe girişiminde bulunmuşlar, fakat General Abdülselim Arif darbeyi bastırmış ve ülkenin yeni lideri olmuştur. Bundan sonra ülke genelinde komünist avı başlatılmıştır. 17 Kasım 1968'de Baas partisi bir darbe ile iktidarı ele geçirmiş, General Hasan el Bekir Cumhurbaşkanı olmuştur. 1979 yılının Temmuz ayında ise Saddam Hüseyin, Hasan El Bekir'i devirerek cumhurbaşkanı olmuş ve Irak'da 2003 yılındaki Amerikan müdahalesine kadar süren bir diktatörlük kurmuştur.

22 Eylül 1980 tarihinde Saddam Hüseyin liderliğindeki Irak, devrimden sonra zayıflayan İran ile arasındaki tarihsel ve sınır problemlerini çözmek, İran'ın devrim ihracını engellemek ve Saddam Hüseyin'in kolay bir zafer kazanarak hem ülke içinde hem de Arap dünyasında gerçek bir lider konumuna yükselme tutkusuyla İran'a saldırmıştır. 1980-1988 yılları arasında yaklaşık bir milyon kişinin ölümüne, yüz elli milyar amerikan doları maddi hasara ve her iki ülkede de ağır yıkımlara yol açan savaş, Irak'ın zaferleri ile başlamış, İran'ın direnmesiyle yıpratma savaşına dönüşmüş ve bir galibi olmadan sonlanmıştır.[170]

5.2 Soğuk Savaş Sonrasında Irak ve 11 Eylül Saldırıları

1990 yılının ortalarına gelindiğinde, Irak lideri Saddam Hüseyin bazı Körfez ülkelerinin petrol fiyatlarını düşürerek Irak'ı zarara soktuğunu ve bunda Amerika Birleşik Devletleri'nin parmağı bulunduğunu söylemiştir. Bunun hemen ertesinde Irak, Kuveyt'i Irak topraklarına tecavüz etmek, Irak'ı zayıflatmaya çalışmak, her iki ülkenin sınırları

---

[169] Oral Sander, *Siyasi Tarih : 1918-1994*, İmge, Ankara, 2001.
[170] Arı, a.g.e.

üzerinde yer alan Rumeyla petrol sahasından haksız yere petrol çıkarmak ve Birleşik Arap Emirlikleri ile birlikte petrol pazarına aşırı arzda bulunup fiyatların düşmesine neden olmakla suçlamış; ve 2 Ağustos 1990 tarihinde başka bir seçeneğinin kalmadığını ileri sürerek Kuveyt'i işgal etmiştir.[171]

17 Ocak 1991 tarihine kadar sürdürülen diplomatik çalışmaların bir sonuç vermemesi üzerine Amerika Birleşik Devletleri liderliğindeki Birleşmiş Milletler gücü Irak'ı Kuveyt'den çıkartmak için Çöl Fırtınası adı altında Birinci Körfez Savaşı'nı başlatmıştır. 28 Şubat 1991 tarihinde verilen karşılıklı ateşkes kararından sonra 11 Nisan'da Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin Irak'ın Birleşmiş Milletlerin koşullarını koşulsuz kabul ettiğini açıklaması üzerine savaş resmen sona ermiştir.[172]

Birinci Körfez Savaşı'nın sona ermesinden sonra Irak'ı sahip olduğu veya sahip olması muhtemel kimyasal ve biyolojik silahlardan arındırmak için Birleşmiş Milletler öncülüğünde bir girişim başlatılmıştır. Zaman zaman askeri müdahalelerle de desteklenen bu süreç süresince Irak'ın sahip olduğu kitle imha silahlarının birçoğu imha edilmiştir. Aynı süreç içerisinde, Irak ordusu da geleneksel silah potansiyelinin çoğunu kaybetmiştir. Bütün bu girişimlerdeki ana amaç Irak'ın bölge ve dünya barışı için bir tehdit kaynağı olmasını önlemektir.

11 Eylül 2001 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri'nde gerçekleştirilen terör saldırılarının ve Amerika Birleşik Devletleri'nin terörizme karşı savaş açtığını ilan etmesinin ardından, gözler tekrar Irak üzerine çevrilmiştir. Irak yönetimi ilk olarak Afganistan'daki Taliban rejimi ve Usama Bin Ladin ile hiçbir bağlantısının olmadığını açıklamıştır. Daha sonra Amerika Birleşik Devletleri'nde baş gösteren şarbon hastalığı ile kesinlikle ilişkisi olmadığını savunmuş ve Irak'ın daha önce sahip olduğu şarbon hastalığı bakterilerini imha ettiğini bildirerek Amerika'nın Irak'a saldırması pahasına olsa bile silah denetimcilerinin Irak'a geri dönmesine izin verilmeyeceğini bildirmiştir. Bunun üzerine, 26 Kasım 2001 tarihinde Amerikan Başkanı George W. Bush, Irak'ın Birleşmiş Milletler silah

---

[171] Korkut Yavuz, "Irak Kronolojisi ve Savaşın Güncesi", Derleyenler Ümit Özdağ, Sedat Laçiner, Serhat Erkmen, *Irak Krizi: 2002-2003*, ASAM Yayınları, Ankara, 2003, s. 403.
[172] Yavuz, a.g.e., s. 403-405.

denetçilerinin Irak'a dönüşünü reddetmesi halinde, bu ülkenin teröre karşı savaş kapsamında bir sonraki hedef olabileceğini söylemiştir.[173]

Teröre karşı savaşın ilk adımı olarak nitelendirilen Afganistan müdahalesinin sona ermesinden sonra, gözler 11 Eylül saldırılarından bu yana Amerikan yönetiminin hedefinde görünen Irak üzerine çevrilmiştir. 29 Ocak 2002'de yaptığı konuşmada Amerikan Başkanı George W. Bush, Irak, İran ve Kuzey Kore'yi "şer ekseni" olarak nitelendirerek bu ülkelere karşı harekete geçeceğini söylemiş ve 8 Eylül 2002 tarihinden itibaren Körfez bölgesine on binlerce asker ve tonlarca malzeme göndermeye başlayarak Irak'la yapılacak bir savaşın gerektireceği büyük çaplı üslenme hareketine başlamıştır. 16 Mart 2003 tarihinde Portekiz'in Azor adalarında toplanan Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve İspanya liderleri, "savaş konseyi" adı verdikleri toplantının ardından yaptıkları açıklamada diplomasi için fazla şans kalmadığını açıklamışlar ve 18 Mart 2003 tarihli ulusa sesleniş konuşmasında Amerikan Başkanı George W. Bush, Saddam Hüseyin ve ailesine Irak'ı terk etmek için kırk sekiz saatlik bir süre vermiştir. Bu sürenin dolmasından tam yüz beş dakika sonra 20 Mart 2003 tarihinde Irak'ı Özgürleştirme Operasyonu adı altında Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere Irak'a saldırmıştır.[174]

Irak ordusu karşısında gerek teknolojik gerekse lojistik bakımdan çok üstün durumda olan Koalisyon Güçleri 9 Nisan 2003 tarihinde Bağdat'a girmiş ve Saddam Hüseyin'in yirmi üç yıllık diktatörlüğüne son verilmiştir. 1 Mayıs 2003 tarihinde Amerikan Başkanı George W. Bush, USS Abraham Lincoln uçak gemisine yaptığı dramatik ziyareti sırasında arkasında "Görev Tamamlandı" yazılı bir pankart ile yaptığı konuşmayla, Saddam Hüseyin yakalanmamış olmasına ve Amerikan güçleri Irak'da gerilla savaşı şeklinde çok ciddi direnişle karşılaşmış olmasına rağmen, Irak Savaşı'nın zaferle noktalandığını ilan etmiştir.

Amerikan Başkanı George W. Bush'un savaşın bittiğini ilan ettiği 1 Mayıs 2003 tarihinden bu yana, Irak'da kesin bir kaosun hakim olduğunu söylemek hiç de yanlış bir tespit olmayacaktır. Irak'da bugün yaşanan karışıklığın nedenleri ve bu kaostan kurtuluş

[173] a.g.e., s. 421.
[174] Yavuz, a.g.e., s. 421-432.

yolları bu tezin konusu içerisinde yer almamaktadır. Bu nedenle, bir sonraki bölümde sadece Irak'daki mevcut durumun küresel terörizme yaptığı etkiler incelenecektir.

5.3 Irak Savaşı'nın Küresel Teröre Etkileri

Irak Savaşı'nın küresel terör hareketlerine etkisi incelendiğinde söylenebilecek ilk nokta, bu savaşın küresel terörü arttırdığına dair genel bir kanının varolduğudur. Buna göre, BBC tarafından küresel düzeyde yaptırılan bir kamuoyu araştırmasına göre, otuz beş ülkeden otuz üçünde halkın büyük bölümü Irak savaşının dünyada yeni terör saldırıları ihtimalini arttırdığı görüşündedir. Globescan şirketiyle Amerikan Maryland Üniversitesi'nin ortaklaşa yaptığı ve kırk iki bin kişinin katıldığı anket, bu ülkelerden çoğunun, Amerika önderliğindeki güçlerin Irak'dan önümüzdeki bir kaç ay içinde çekilmesini ve küresel terör eylemlerine ortam hazırlayan bu işgali sona erdirmesini istediğini ortaya koymaktadır. Çalışmayı yürüten araştırmacılara göre sonuçlar, Bush yönetimi, Irak'ın işgalini teröre karşı savaşın parçası olarak görse de, Amerika Birleşik Devletleri de dahil olmak üzere, dünyanın pek çok yerinde pek çok kişinin, bunun terör saldırılarını artırdığı görüşünde olduğunu göstermektedir. Ankete katılan Amerikalıların yüzde elli beşi, Irak savaşının terör saldırısı ihtimalini artırdığı görüşündedir. Böyle düşünenlerin oranı İran'da yüzde yetmiş yediye, Mısır'da ise yüzde seksen üçe yükselmektedir. Ancak Amerikalıların yüzde altmışı yine de Saddam Hüseyin'in devrilmesinin iyi olduğu görüşünü savunmaktadır. Aralarında Türkiye, Almanya ve İspanya'nın da olduğu on altı ülkede ise halkın yüzde ellisinden fazlası Irak liderinin devrilmesini hata olarak görmektedir. Toplamda, orana vurulduğunda Saddam Hüseyin'i devirmek hataydı diyenlerin oranı yüzde kırk beşi bulurken, hata değildi diyenlerin oranı yüzde otuz altıyı bulmaktadır.[175]

Irak Savaşı'nın küresel terör hareketlerine yaptığı bir diğer etki ise, savaş sonrası Irak'da yaratılan kaos ortamının teröristlerin barınması için gerekli mekanların oluşmasına yaptığı katkı olarak değerlendirilebilir. Buna göre, daha önce de açıklandığı gibi, El Kaide Afganistan içerisinde varolan istikrarsızlığı kullanarak 1990'ların ortalarında buraya bir üs kurmuştur. 11 Eylül saldırılarından sonra gerçekleşen Amerikan müdahalesiyle birlikte, El

---

[175]BBC Turkish, "Irak savaşı terör riskini arttırdı", 28 Şubat 2006, Online: http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2006/02/printable/060228_iraq_poll.shtml.

Kaide bu ülkeyi terk etmek durumunda kalmıştır. Bununla beraber, Irak, Somali, Çeçenistan ve Keşmir gibi dünyanın birçok bölgesinde El Kaide gibi uluslararası terör örgütlerinin açıktan açığa olmasa da gizlice üsler kurabilecekleri devlet kontrolünün çok az olduğu veya hiç olmadığı bölgeler bulunmaktadır.[176]Özellikle Irak'da ortaya çıkan yeni durum El Kaide'ye yeni bir üs kurmak için bulunmaz bir fırsat sunmuştur.

Afganistan'da El Kaide bu devletin sahip olduğu yasal egemenlik haklarından doğan fırsatlardan istifade ederken, Taliban'ın kontrolünden bağımsız kalmıştır. Aslında, El Kaide'nin rejim tarafından kontrol edilmesi gerekirken rejim, kendisine karşı olan iç düşmanların El Kaide tarafından etkisizleştirilmelerinden dolayı El Kaide tarafından kontrol edilmektedir. Böylelikle, El Kaide, herhangi bir devletin kontrolünden bağımsız durumdayken, devlet merkezli sistemin zayıflığından faydalanmaya devam etmeyi gerektiren aktörlük niteliğini gözler önüne sermektedir.

Ancak Irak Savaşı'nın küresel terör hareketlerine yaptığı en büyük etki şüphesiz, bu örgütlerin savunduğu ideolojinin doğruluk payının ortaya çıkmasıyla bu örgütlere katılanların ve destekçilerinin sayısının artması olmuştur.

James Fallows'a göre, geçmiş askeri çatışmalarda devletler düşmanın nükleer füzeler veya geleneksel ordular gibi araçların kullanımıyla kendilerine verebileceği doğrudan zarardan kaygılanmaktaydı. Ancak, yeni nesil teröristlerle yapılan savaşta teröristlerin devletlere verebileceği zarar sınırlıdır. Bu noktada teröristlerin yapabileceği en tehlikeli şey devletleri kendilerine zarar verecek şekilde provoke etmeleri olacaktır.[177] Bu tam anlamıyla David Kilcullen'ın terör eylemlerine verilen tepki potansiyel olarak terör eylemlerinden daha yıkıcı olabilir savıyla örtüşmektedir. Bu nedenledir ki, birçok araştırmacı ve akademisyen Amerika'nın 11 Eylül saldırılarına verdiği tepkinin, Irak Savaşı, güvenlik için yapılan harcamaların ekonomik sonuçları, Amerika'nın ahlaki otoritesinin erozyona uğraması ve El Kaide'nin günümüzde sahip olduğu güçten sorumlu olduğunu savunmaktadırlar.

Kilcullen'a göre sadece Irak Savaşı'na bakarak bile Amerika'nın terörizme verdiği tepkiyle kendisine ne kadar çok zarar verdiğini görülebilir. Şimdiye kadar, Irak Savaşı, El

---

[176] Bruce Hoffman, *Symposium: Diagnosing Al Qaeda*, 18 August 2003, Online: http://www.rand.org/newslinks/fp.html.
[177] James Fallows, "Declaring Victory", *The Atlantic Monthly*, Vol. 298, September 2005, s. 67.

Kaide'nin mücadelesini desteklemiş ve geliştirmiştir. Çünkü, öncelikle bu savaş El Kaide'ye terör eylemlerinde yer alarak El Kaide'ye katılmak isteyen birçok gönüllü kazandırmıştır. Buna göre, bu savaş El Kaide'nin ve Usama Bin Ladin'in Amerika hakkındaki görüşlerini doğrulamaktadır. Usama Bin Ladin'e göre Amerika her zaman İslam'ın kutsal yerlerini işgal etme, Müslümanları kullanma ve Müslümanların kaynaklarını çalma arzusundaydı ve Irak Savaşı'yla bu emellerine ulaşmak için harekete geçmiştir.[178] Daha 1996 yılında yaptığı bir konuşmasında Usama Bin Ladin, Amerika'nın Ortadoğu için büyük bir planı olduğunu, Amerika'nın Irak'ı işgal edip onu böleceğini, bir parçasını topraklarını genişletebilmesi için İsrail'e vereceğini ve aynı şeyi daha sonra Suudi Arabistan'a da yapacağını ileri sürmüştür.[179] 11 Eylül'e tepki olarak başlatılan teröre karşı savaşın ikinci ayağı olan Irak Savaşı tüm bu öngörüyü haklı çıkardığından dolayı Usama Bin Ladin birçok taraftar kazanmıştır. 11 Eylül saldırılarından sonra ele geçirilen birçok belge göstermektedir ki, Bin Ladin, Amerika'yı Irak'da meydana gelen zorlukların ve karışıkların aynılarına sebep olacak bir işgal için kışkırtmayı amaçlamıştır. Bin Ladin'in bu noktadaki tek hatası Amerikalıların sıkışacağı ve tuzağa düşecekleri yerin Afganistan olacağını düşünmesidir.[180]

İkincisi, Irak Savaşı, ucuz ve ilkel silahlara sahip mütevazı Müslüman direnişçilerin yirmi yıl önce Afganistan'da Sovyetler Birliği'ne yaptıkları gibi yine bir süper gücü yenilgiye uğratabilme ve onu tamamen ortadan kaldırmaya yönelik beklentilerini ve hayallerini canlandırmıştır. Amerika'nın Afganistan'da mücahitlere yardımda bulunmuş olması önemli değildir. Çünkü ilahi nedenlerle hareket eden mücahitler bir İslam düşmanını yenilgiye uğratmışlar ve bir diğerini de yenilgiye uğratabilirler. Örneğin, Usama Bin Ladin'e göre Irak'daki Amerikan varlığı Allah tarafından kendilerine verilmiş bir hediyedir. Çünkü, Amerikan askerleri Irak'da kendi zayıf noktalarını ele veren mücahitlerin en iyi uyguladığı savaş metodu karşısında tuzağa düşmüşlerdir. El Kaide yanlıları, adam kaçırarak, pusu kurarak, suikastlar ve intihar saldırıları düzenleyerek düşmanın ekonomisini yok etmekte ve düşmanın hayatını çekilmez bir hale getirmektedir.[181]

---

[178] a.g.e., s. 67-68.
[179] Robert A. Pape, "The Logic of Suicide Terrorism", *The American Conservative*, 18 June 2005.
[180] Fallows, a.g.e., s. 68.
[181] a.g.e., s. 69-70.

Diğer taraftan, Irak'a Amerikan güçlerine karşı savaşmaya gelen insanların çoğu dini motivasyonlara sahip Arap gönüllüler olmasından dolayı, Irak'da yaşanan mücadele Sovyetler Birliği'nin Afganistan'da edindiği sonuçlara ve dinamiklere sahip olabilir ve "dünya cihat serisi Irak'da devam edebilir[182]." Bu nedenle, El Kaide bu mücadelenin sonunda yeniden organize olabilmek için yeni bir üsse sahip olmanın yanı sıra yeni üyeler ve yeni kaynaklar kazanmış, ideolojisini güçlendirmiş olarak varlığını devam ettirebilir[183]. Mısırlı bir militana göre, 11 Eylül saldırılarından sonra El Kaide birçokları tarafından terkedilmiş ve bu gruplar El Kaide'nin Amerika'ya karşı cihat çağrılarına kulak asmamaya başlamışlardır. Ancak her şey Amerika'nın Irak'ı işgal etmesiyle değişmiş ve El Kaide'ye katılmalar büyük ölçeklerde artmıştır[184]. Amerika'nın Ortadoğu'daki baskınlığının 'terörün çaresi değil, sebebi' olduğunu öne süren Patrick J. Buchanan, Irak'ın işgaliyle Bin Ladin'in ekmeğine yağ sürüldüğünü belirtirken şu çarpıcı benzetmeyi yapmaktadır:

> "Kanuni Sultan Süleyman'ın Viyana kapılarında arz-ı endam etmesi kendi aralarında kavga eden Hıristiyan kralları nasıl Türklere karşı birleştirdiyse, Bush'un Bağdat'ta endam göstermesi de radikal İslam'ı Amerika'ya karşı birleştirdi". [185]

Sonuç olarak, tüm veriler göstermektedir ki, Irak Savaşı küresel terörizme darbe vurmaktan ziyade katkı yapan bir savaş olmuştur. Sahip olduğu esnek yapı sayesinde El Kaide aldığı tüm kayıplara rağmen ayakta kalabilmiştir. Hatta küreselleşmeyle birlikte gelişen iletişim teknolojileri sayesinde Irak'da meydana gelen insanlık dramını kendi propagandası için çok verimli şekilde kullanmış ve destekçilerinin ve eylemcilerinin sayısını arttırmıştır. Ayrıca Irak Savaşı'nın El Kaide'nin planları içinde bulunması, savaşın taraflar dışında kalan izleyicilere daha önceden hazırlıklı olan El Kaide tarafından kendi ideolojisine uygun olarak anlatılmasına ortam hazırlamıştır. Bu nedenlerden ötürü, yeni terörizme karşı verilecek mücadelenin bu şekilde başarılı olamayacağı açıktır.

---

182 Faye Bowers ve Ilene R. Prusher, "Al Qaeda's Reach Grows, with Help from Web", *Christian Science Monitor*, Vol. 95, No. 249, 2003, s. 2.
183 "Al Qaeda is regenerated by Iraq War", *International Herald Tribune*, 21 November 2003.
184 Fallows, a.g.e., s. 70.
185 Ali H. Aslan, "Savaş, Terör, Amerikan İmparatorluğu ve İslam", *Zaman*, 11.07.2005.

6) SONUÇ

Bu çalışmada, uluslararası terörizm sorununa verilecek etkili bir uluslararası tepkinin nasıl olması gerektiğini planlayabilmek için uluslararası terörizmin doğası ve küreselleşmenin uluslararası terörizme yaptığı etkiler incelenmiştir. Çünkü, bir duruma karşı verilebilecek tepkiyi değerlendirebilmek için öncelikle nasıl bir durumla karşı karşıya olunduğunun bilinmesi gerekmektedir. Bu nedenle, öncelikle küreselleşme konusu ele alınmış ve yaşanan küreselleşme sürecinin nasıl bir süreç olduğu tartışılmıştır. Daha sonra, bu süreç içerisinde oluşan ve uluslararası terör örgütlerinin de bir aktör olarak kabul edildiği çok merkezli dünya sisteminin karakteristik özelliklerine değinilmiştir. Terörizm kavramına genel bir açıklama getirilmeye çalışılan üçüncü bölümde uluslararası terör hareketlerine de değinilmiş ve ne ile karşı karşıya olduğumuzu anlamak üzere uluslararası terör örgütlerinin özellikleri incelenmiştir. Bir sonraki bölümde uluslararası terörizmin en önemli temsilcisi durumunda bulunan El Kaide terör örgütüne değinilmiş ve bu örgütün gerçekleştirdiği 11 Eylül saldırıları değerlendirilmiştir. Son bölümde Irak Savaşı ele alınmış ve bu savaşın küresel terör hareketlerine yaptığı etkiler tartışılmıştır.

Uluslararası terörizmden kaynaklanan tehdit, çok merkezli dünya sistemi modeli içerisinde değerlendirilmiştir. Buna göre, uluslararası terörizm çok merkezli dünya sisteminde yer alan en önemli tehdit kaynaklarından birisidir. Bu nedenle, bu tehdidin doğasının daha iyi anlaşılması için öncelikle çok merkezli dünya sistemi içerisinde yer alan diğer tehdit kaynakları uluslararası terörizm çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Çok merkezli dünya sistemi içerisindeki tehdit kaynaklarının doğasını daha iyi anlayabilmek için, devlet merkezli geleneksel sistemdeki tehdit anlayışlarına da genel olarak değinilmiştir. Buna göre, devlet merkezli dünya sisteminde tek önemli aktör egemen devletlerdir. Bu nedenle devletler hem diğer devletler için tehdit kaynağı hem de bu tehditlerin hedefi durumundadır. Bu egemen devletler birbirlerinin yasal eşitleridir ve sistem içerisinde devletlerin güvenliğini garantileyebilecek herhangi bir üst yapı bulunmadığından devletler kendi güvenliklerini kendileri sağlamak zorundadırlar. Bunu sağlamanın tek yolu da bir devletin askeri gücünü en yüksek seviyeye çıkarmasıdır. Bu askeri güç sayesinde devletler kendi ulusal çıkarlarını belirlerler. Sonuç olarak, diğer devletlerin ulusal çıkarları ve bu devletlerin askeri güçleri ve silah kapasitelerindeki artış ve

gelişme devlet merkezli geleneksel sistemde ana tehdit kaynaklarını oluşturmaktadır. Buna ek olarak, diğer devletlerin bir politika aracı olarak kullanabildikleri yurtiçi ve uluslararası terörizm de bu sistemde varolan tehdit kaynaklarındandır. Kısaca belirtmek gerekirse, devlet merkezli dünya sisteminde tehdit kaynakları askeri doğaya sahiptir ve devletler arasında birbirlerine karşı olarak oluşur ve kullanılır.

Diğer taraftan, çok merkezli dünya sisteminde tehdit anlayışları amaçlarına, hedeflerine ve kaynaklarına göre eşitlilik göstermektedir. Yüksek nüfus ve fakirleşme gibi sosyo-ekonomik konular, kimlik krizleri gibi kültürel konular, doğal kaynakların kötü kullanılması gibi çevresel konular ve uluslararası terörizm gibi geleneksel olmayan askeri-politik konular çok merkezli dünya sistemi içerisinde yer alan tehdit anlayışlarından sayılabilir. Bu konular çok merkezli dünya sisteminin yardımıyla tüm dünyayı tehdit eden unsurlar haline gelmişlerdir. Bu tehditlerin kaynakları sadece devletler değildir, aynı zamanda kişiler, toplumlar ve gruplar gibi devlet dışı aktörlerden de kaynaklanan tehditler bulunmaktadır.

Çok merkezli dünya sistemini doğuran en önemli etmen olan ve çok merkezli bu sistemi şekillendiren küreselleşme süreci bu tehditlerin ortaya çıkmalarında ve yayılmalarında etkili olmuştur. İletişim, seyahat ve taşımacılık teknolojilerindeki gelişmeler küreselleşmenin ilk olarak sayılabilecek etkilerindendir. Küreselleşmenin ikinci etkisi insanların, bilginin ve her türlü ürünün sınırlar ötesine kolaylıkla hareket edebilmesiyle kendisini göstermektedir. Ülkeler arasındaki mesafelerin ve sınırların öneminin azalması, ve uluslararası etkileşimlerin hızlanması küreselleşme sürecinin çok merkezli dünya sisteminin oluşmasında etkili olduğu bir diğer noktadır. Küreselleşmeyle birlikte bireylerin yetilerindeki artış ve vatandaşların devletlerine olan bağlılıklarının diğer güç merkezlerine kayması ve bunun sonucunda devletlerin egemenliklerinin zayıflaması küreselleşmenin en önemli sonuçları arasındadır. Küreselleşmeden kaynaklanan bu durumlar, çok merkezli dünya sistemi içerisindeki tehdit anlayışlarının devlet merkezli geleneksel sistemdeki tehdit anlayışlarından farklı olmasına neden olmaktadır.

Kısaca değinmek gerekirse, çok merkezli dünya sistemindeki tehdit anlayışlarını devlet merkezli sistemdeki tehdit anlayışlarından ayıran dört ana özellik bulunmaktadır. Öncelikle, yukarıda da değinildiği gibi, çok merkezli dünya sisteminde geleneksel tehdit

anlayışlarından farklı olarak çok sayıda ve çok farklı şekillerde tehditler mevcuttur. Dahası bu tehditlerin hedefleri de çok çeşitlilik göstermektedir. Buna göre devletlerin yanı sıra bireyler, toplumlar ve gruplar da tehdit altındadırlar. Çok merkezli dünya sistemindeki tehdit anlayışlarının devlet merkezli sistemden ayıran üçüncü özellik tehditlerin çoğunlukla devlet dışı aktörlerden kaynaklanmasıdır. Son olarak, bu tehdit anlayışları küreselleşme sürecinin yardımıyla gelişme ve yayılma şansı bulmuşlardır. Tüm bu genel özelikler, çok merkezli dünya sisteminde aynı zamanda hem bir tehdit hem de devlet dışı bir aktör konumunda bulunan uluslararası terörizm için geçerlidir.

Uluslararası teröristler çok merkezli dünya sistemi içerisinde devlet dışı güvenlik aktörleridir. Devletlerden bağımsız olarak dünyanın her noktasında çok etkili eylemlerde bulunabilmektedirler. Küreselleşmenin sağladığı olanaklarla lojistik ve finansal desteğin yanı sıra eylemleri için gerekli olan bilgiye de ulaşmaktadırlar. Dahası, küreselleşme uluslararası teröristlere daha önce sahip olamadıkları hareketliliği sağlamış, böylece herhangi bir yere bağlı kalmadan eylemlerde bulunabilen uluslararası teröristler dünyanın birçok noktasında kendilerine bağlı hücreler kurmuşlardır. Bu nedenle, uluslararası terörizm örgütleri merkezi olmayan ve mekandan bağımsız bir yapıya sahiptirler. Sonuçta, örgütün başı yakalansa veya öldürülse bile bu örgütler varlıklarını çok etkili şekilde devam ettirebilirler. Uluslararası teröristler diğer uluslararası terörist gruplarla veya uluslararası suç örgütleriyle ittifaklar kurmaktadırlar. Küresel bir ideolojiye hizmet etmektedirler ve kendilerine çok sadık destekçileri bulunmaktadır. İnsanlar arasında sahip oldukları yeteneklerin artmasıyla küresel bir bilinçlenmenin gelişmesinin bir sonucu olarak, bazı insanların devletlerine olan bağlılıkları, aralarında uluslararası terör örgütlerinin de bulunduğu alternatif güç odaklarına kaymıştır. Bu nedenle uluslararası terörizm, devletlerin egemenliğini zedelemektedir.

Uluslararası terörizm örgütleri kendi dış politika gündemlerini oluşturabilme kapasitesine sahiptirler. Hatta, sistem içerisinde bir aktör olduklarından dolayı devletlerin iç, dış ve savunma politikalarını etkileyebilmektedirler. Uluslararası terör örgütlerinin bu özellikleri El Kaide’nin incelenmesi sonucunda çok açık olarak ortaya çıkmaktadır.

Aslında, bu çalışmada ortaya çıkan bir diğer bulgu çok merkezli dünya sistemi içerisinde sistem içindeki muhtelif konularla ve aktörlerle sistemin kendisi arasında

karşılıklı bir bağ olduğudur. Çok merkezli dünya sistemi, devletlerden bağımsız devlet dışı aktörlerin ortaya çıkmasının ve birçok konunun güvenlik tehdidi olarak algılanmasının sonucunda gelişmiş ve güçlenmiştir.

Çok merkezli dünya sistemi içerisinde tehdit kaynağı olan birçok konu aynı zamanda devlet merkezli sistemi de tehdit etmektedir, ancak bu konular devlet merkezli sistemin geleneksel tehdit kaynaklarının dışında bırakılmıştır. Buna rağmen, kitle imha silahları ve terörizm gibi konular devlet merkezli sistemde, devlet dışı aktörlerden ziyade yine devletlerden kaynaklanan tehditler arasında kabul edilmektedir. Devletler hala bu tehditlerin başka devletlerden kaynaklandığını düşünmektedirler ve bu nedenle varolan tehdidin doğasını yanlış anlamaktadırlar. Buna bağlı olarak da, bu tehdide karşı geliştirilen tepki mekanizmaları bu yanlış anlamanın sonucunda ortaya çıktıklarından verimli olamamaktadır.

Bu bağlamda Amerika Birleşik Devletleri'nin kendisinin ve diğer dünya ülkelerini güvenliğini için büyük bir tehdit olarak algıladığı Irak'a karşı gerçekleştirmiş olduğu müdahale, tehdidin yanlış algılanması ve buna bağlı olarak da yanlış tepki verilmesinin en güncel örneği konumundadır. Irak, küresel terör tehdidinin önemli kaynaklarından birisi olarak kabul edilse bile verilen tepki, devlet merkezli dünya sistemi kalıplarından sıyrılamadığı için Amerika kendince kaş yapayım derken göz çıkarmış ve terörizmin ivme kazanmasına yardımda bulunmuştur. Bu noktada tehdide verilen tepkinin başarısızlığı açıkça görülmektedir.

Sonuç olarak, terörizm küreselleşmeden önce de var olan bir unsurdur. Küreselleşme ile birlikte yaşanan gelişmeler terörizmin de işine yaramış ve terörizm küreselleşmiştir. Bu süreçle hız kazanan terörist faaliyetler 11 Eylül saldırılarıyla zirveye ulaşmıştır. Yaşanan zirvenin ardından alınacak tedbirler ve verilecek yerinde tepkilerle terörizmin düşüş yaşaması beklenirken özellikle Irak örneğinde olduğu gibi uygulanan yöntemin yanlışlığı terörizmin ikinci bir zirve yapmasını daha da kolaylaştırmıştır. Bu noktadan sonra izlenecek yolun bu zirveyi engellemesi veya geciktirmesi düşünülebilir. Ancak terörizmin tümüyle ortadan kaldırılması ve dünyanın terörist faaliyetlerden arındırılması imkansız gibi görünmektedir.

KAYNAKÇA

Adamson, Fiona ,(2006), *International Terrorism, Non-State Actors and the Logic of Transnational Mobilization: A Perspective from International Relations*, <http://www.ssrc.org/programs/gsc/gsc_activities/adamson.page>, s.7 , (Erişim Tarihi: 25.02.2006)

Akgün, Birol, (2001), "Küreselleşme Çağında Terör ve Karşı Terör: Amerika'nın İşi Neden Zor?", *Stratejik Analiz*, Vol. 2, No. 18, Ekim 2001, ss. 113-122.

Alexander, Yonah ve Milton Hoenig, (2002), *WDM Terrorism: The Next Phase?*, International Center for Terrorism Studies.

Arı, Tayyar, (2004), *Geçmişten Günümüze Ortadoğu: Siyaset, Savaş ve Diplomasi*, Alfa Yayınları, İstanbul.

Arquilla, John, David Ronfeldt ve Michele Zanini, (1999), "Networks, Netwar, and Information Age Terrorism", Ian O. Lesser, Bruce Hoffman, John Arquilla, David Ronfeldt ve Michele Zanini (Ed), *Countering the New Terrorism*, RAND, Santa Monica.

Arreguin-Toft, Ivan, (2001), "How the Weak Win Wars: A Theory of Asymmetric Conflict", *International Security*, Vol. 26, Summer 2001, ss. 26-38.

Aslan, Ali H., (2005), "Savaş, Terör, Amerikan İmparatorluğu ve İslam", *Zaman*, 11.07.2005.

Baldwin, David A., (1995), "Security Studies and the End of the Cold War", *World Politics*, Vol. 48, 1995, ss. 41-53.

Baranovsky, Vladimir, (2002), "The International implications of the Terrorist Attacks", *The International Spectator*, Vol. 36, No. 4, October/December 2002, ss. 21-28.

Beck, Ulrich, (1992), *Risk Society: Towards a New Modernity*, Sage, London.

Beeson, Mark ve Alex J. Bellamy, (2003)"Globalisation, Security, and International Order After 11 September", *Australian Journal of Politics and History*, Vol. 49, No. 3, 2003, ss.56-79.

Berger, Samuel ve Mona Supthen, (2001), "Commandeering the Palestinian Cause", James F. Hog ve Gideon Rose (Ed), *How Did This Happen?*, Public Affairs, New York, ss. 123-129.

Bishara, M., (2001) "Adresi Belli Olmayan Düşman", *Birikim*, Vol. 151, 2001, ss. 75-78.

Booth, Kenneth ve Tim Dunne, (2002), "Worlds in Collision", Derleyenler Kenneth Booth ve Tim Dunne, *Worlds in Collision: Terror and the Future of Global Order*, Palgrave Macmillan, New York, ss. 1-23.

Bremer III, L. Paul., (2001), "A New Strategy for the New Face of Terrorism", *The National Interest*, Vol. 24, 2001, ss. 45-59.

Bowers, Faye ve Ilene R. Prusher, (2003), "Al Qaeda's Reach Grows, with Help from Web", *Christian Science Monitor*, Vol. 95, No. 249, 2003, ss. 2-16.

Cameron, Gavin, (1999), *Nuclear Terrorism: A threat Assessment for the 21st Century*, Macmillan Press LTD, London.

Campbell, Kurt M., (2002), "Globalization's First War?", *The Washington Quarterly*, Vol. 8, Winter 2002, ss.43-57.

Cha, Victor D., (2000), "Globalization and the Study of International Security", *Journal of Peace Research*, Vol. 37, No. 3, 2000, ss. 89-101.

Chalk, Peter, (2000), *Non-military Security and Global Order: The Impact of Extremism, Violence and Chaos on National and International Security*, St. Martin's Press, New York.

Civelek, Mehmet Ali, (2001), *Küreselleşme ve Terör*, Ütopya Yayınları, Ankara.

Cooper, H.H.A., (2001), "Terrorism: The Problem of Definition Revisited", *American Behavioral Scientist*, Vol. 44, No. 6, 2001, ss. 34-51.

Cottey, Andrew, (2002), *September 11 2001, One Year On: A New Era in World Politics?*, online: http://www.alternativesjournal.net (Erişim Tarihi:22.03.2006).

Crenshaw, Martha, (1995)*Terrorism in Context*, The Pennsylvania State University Press, Pennsylvania.

Cutler, A. Clair, Virginia Haufler ve Tony Porter, (1999)*Private Authority in International Affairs*, Cambridge, New York.

Diamond, John, Dave Moniz, Barbara Slavin ve Peronet Despeignes, (2003)"6 Fronts of the War on Terrorism", *USA Today*,11 September 2003.

Doran, Michael S., (2001), "Somebody Else's Civil War", Derleyenler James F. Hoge ve Gideon Rose, *How Did This Happen?*, Public Affairs, New York.

Elçi, İ.Halit,(2002), *Küresel Terörist*, Çizge Tanıtım ve Matbaacılık, İstanbul.

Enders, Walter ve Todd Sandler, (2002), "Patterns of Transnational Terrorism 1970-1999: Alternative Time Series Estimates", *International Studies Quarterly*, Vol. 46, No. 2, ss. 66-79.

Erkmen, Serhat, Mazin Hasan, Soran Şükür, (2004), "11 Eylül'den Sonra El Kaide", *Stratejik Analiz*, Ocak 2004, ss. 3-34.

Esposito, John L., (2002), *The Unholy War*, Oxford University Press, Oxford.

Fallows, James, (2005), "Declaring Victory", *The Atlantic Monthly*, Vol. 298, September 2005, ss. 67-81.

Eyüb, Muhammed, (2002), "Inequality and Theorizing in International Relations: The Case for Subaltern Realism", *International Studies Review*, Vol. 4, Issue 3, Fall 2002, ss. 97-114.

Farah Douglas ve Peter Finn, (2003), "Terrorism Inc.", *Washington Post*, 21 October 2003.

Ferkiss, Victor, (2001), *Globalization and Terrorism: The Long Road Ahead*, online: http://www.wfs.org/mmferkiss.htm (Erişim Tarihi:25.03.2006)

Ganor, Boaz, (2005), *Defining Terrorism: Is One Man's Terrorist Another Man's Freedom Fighter?,* online: http://terror.host.net.kg/definingterr.htm (Erişim Tarihi:13.11.2005)

Guéhenno, Jean-Marie, (1998), "The Impact of Globalization on Strategy", *Survival*, Vol. 40, No. 4, 1998-99, ss. 132-151.

Halliday, Fred, (2001), "Hiç Kimse Ada Değildir", Derleyen Mehmet Ali Civelek, *Küreselleşme ve Terör: Terör Kavramı ve Gerçeği-1. Kitap*, Ütopya Yayınevi, Ankara, ss. 255-257.

Hoffman, Bruce, (1997), "Terrorism and WMD: Some Preliminary Hypotheses", *Nonproliferation Review*, Vol. 4, No. 3, ss. 45-53.

Hoffman, Bruce, (1998), *Inside Terrorism*, Victor Gollancz, London.

Hoffman, Bruce, (2001), "Protecting American Interests Abroad: U.S. Citizens, Business and Non-Governmental Organizations", *Rand Testimony*, April 2001, ss.76-89.

Hoffmann, Stanley, (2002), “Clash of Globalizations”, *Foreign Affairs*, Vol. 81, No. 4, 2002, ss. 56-83.

Homer-Dixon, Thomas, (2002), “The Rise of Complex Terrorism”, *Foreign Policy*, Vol. 128, 2002, ss. 52-62.

Hughes, Christopher W., (2002), “Reflections on Globalization, Security and 9/11”, *Cambridge Review of International Affairs*, Vol. 15, No. 3, 2002, ss. 112-127.

Hür, Ayşe, (2003), “Terör, İslam ve Amerika,” *Radikal*, 7 Aralık 2003.

Jayasuriya, Kanishka, (2001), *9/11 and the New 'Anti-politics' of 'Security'*, online: http://www.sscr.org/sept11/essays (Erişim Tarihi:22.02.2006).

Jenkins, Brian M., (2001), “Anatomy of a Terrorist Attack”, James F. Hoge ve Gideon Rose (Ed), *How Did This Happen?*, Public Affairs, New York, 2001, ss.1-15.

Jenkins, Brian, (2001), *Terrorism Current and Long Term Threats*, RAND, online: http://www.rand.org/publications/CT/CT187/CT187.pdf (Erişim Tarihi:03.03.2006)

Jenkins, Simon, (2003), “Only hope for Iraq is to divide it three now”, *The Times*, December 3, 2003.

Jervis, Robert, (2002), “An Interim Assessment of September 11: What Has Changed and What Has Not?”, *Political Science Quarterly*, Vol. 117, No. 1, 2002, ss. 49-63.

Juergensmeyer, Mark, (2000), “Understanding the New Terrorism”, *Current History*, Vol.163, April 2000, ss. 54-67.

Kalb, Don, (2000), *The Ends of Globalization: Bringing Society Back in USA*, Rowman & Littlefield Publishers Inc., New York.

Kaldor, Mary, (1999), *New & Old Wars: Organized Violence in a Global Era*, UK Polity Press, Londra.

Karagöz, Murat, (2003), “September 11: A new Type of Terrorism”, *Perceptions*, Vol. 7, No. 3, September/October 2003, ss. 140-167.

Karstedt, Susanne, (2002), “Terrorism and ‘New Wars’”, Bülent Gökay ve R.J.B. Walker (Ed), *11 September 2001: War, Terror and Judgement*, Keele University, Stanfordshire, ss. 96-111.

Kelley, Kevin J., (2003), “How Al Qaeda Carried Out Paradise Hotel Bombing”, *All Africa Global Media*, 10 Kasım 2003.

Keyman, E. Fuat, (1997), *Globalization, State, Identity/Difference : Toward a Critical Social Theory of International Relations*, Humanities Press, New Jersey.

Kongar, Emre, (2001), *Küresel Terör ve Türkiye. Küreselleşme, Huntington, 11 Eylül*, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Kostas, Ifantis, (2002), "Understanding International Politics after the 11 September Terrorist Attacks: A Note on the New Security Paradigm", *Perceptions*, Vol. 7, No. 1, March/May 2002, ss. 101-115.

Küçük, Cem, (2003), *Altı Kabus*, Bilge Karınca, İstanbul.

LaFeber, Walter, (2002), "The Post September 11 Debate Over Empire, Globalization and Fragmentation", *Political Science Quarterly*, Vol. 117, No. 1, 2002, ss. 25-39.

Laqueur, Walter, (2001), "The Changing Face of Terror", James F. Hoge ve Gideon Rose (Ed), *How Did This Happen?*, Public Affairs, New York, 2001, ss. 71-83.

Lesser, Ian O. ve Bruce Hoffman, (1999), *Countering the New Terrorism*, RAND Corporation, Washington.

Liotta, P. H., (2002), "Boomerang Effect: The Convergence of National and Human Security", *Security Dialogue*, Vol. 33, No. 4, 2002, ss. 57-69.

Nash, Kate, (2000), *Contemporary Political Sociology: Globalization, Politics and Power*, Blackwell Publishers, Londra.

Nacos, Brigitte L., (2003), "The Terrorist Calculus behind 9-11: A Model for Future Terrorism?", *Conflict &Terrorism*, Vol. 26, No. 1, January/February 2003, ss.1-16.

Nye, Joseph, (2001), "Government's Challenge", James F. Hoge ve Gideon Rose (Ed), *How Did This Happen?*, Public Affairs, New York, 2001, ss. 198-209.

Örgün, Faruk, (2001), *Küresel Terör*, Okumuş Adam, İstanbul.

Pape,Robert A., (2005), "The Logic of Suicide Terrorism", *The American Conservative*, 18 June 2005.

Perry, William J., (2001), "Prevention, Deterrence, Defense", James F. Hoge ve Gideon Rose (Ed), *How Did This Happen?,* Public Affairs, New York, 2001, ss. 225-241.

Petras, James ve Veltmeyer, Henry, (2001), *Globalization Unmasked*, Fernwood Publishing Ltd., New York.

Pillar, Paul, (2001), *Terrorism and US Foreign Policy*, The Brookings Institution Press, Washington.

Pillar, Paul R., (2001), “Terrorism Goes Global: Extremist Groups Extend Their Reach”, *Brookings Review*, Fall 2001, ss. 47-59.

Quenivet, Noelle, (2002), “The United States vs. the International Community: Are Their Two Approaches Towards to the Eradiction of Terrorism Compatible?”, *Perceptions*, Vol. 7, No. 4, December 2002, ss.103-118.

Radu, Michael, (2002), “Terrorism After the Cold War: Trends and Challenges”, *Orbis*, Spring 2002, ss.95-114.

Recep, Abdullah, (2002), “The Struggle with Global Terrorism and the Steps that Must Be Taken against It”, *Insight Turkey*, Vol. 4, No.3, 2002, ss. 57-71.

Richardson, Louise, (2000), “Terrorists as Transnational Actors”, Max Taylor ve John Horgan (Ed), *The Future of Terrorism*, Frank Cass Publishers, London.

Rosenau, James N., (2004), “Turbulence and Terrorism: Reframing or Readjusting the Model?”, E. Aydınlı ve J. N. Rosenau (Ed), *Paradigms in Transition: Globalization, Security, and the Nation State*, SUNY Press, New York.

Rosenau, James N., (2004), “Security in a Turbulent World”, *Current History*, Vol. 94, No. 592, s. 1995.

Sander, Oral, (2001), *Siyasi Tarih : 1918-1994*, İmge, Ankara.

Sandler, Todd, (2003), “Collective Action and Transnational Terrorism”, *GEP Research Paper*, Vol. 03, No. 13, 2003.

Schelling, Thomas C., (1982), “Thinking about Nuclear Terrorism”, *International Security*, Vol. 6, No. 4, 1982, ss.17-28.

Scholte, Jan Aart, (1997), “Global Capitalism and the State”, *International Affairs*, Vol. 73, No. 3, 1997, ss.31-44.

Scholte, Jan Aart, (1999), “Global Civil Society: Changing the World?”, *CSGR Working Paper*, Vol. 31, No. 99, 1999, ss.42-53.

Scholte, Jan Aart, (2000), *Globalization: A Critical Introduction*, St. Martin's Press, New York.

Scholte, Jan Aart, (2001), “The Globalization of World Poltics”, John Baylis ve Steve Smith (Ed), *The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations*, Oxford University Press, New York.

Scholte, Jan Aart, (2002), “Civil Society and Democracy in Global Governance”, *Global Governance*, Vol. 8, 2002, ss. 121-135.

Selvi, İsmail, (2003), “Countering State-Supported Terrorism: The PKK and Turkish Foreign Policy Towards The Middle East”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bilkent, Ankara.

Serfaty, Simon, (2001), “The Wars of 9/11”, *The International Spectator*, Vol. 36, No. 4, Ekim/Aralık 2001, ss. 5-11.

Shahar,Yael, (2001), *Al Qaida’s Asian Web*, online: <http://www.ict.org.il/articles/articledet.cfm?articleid=449> (Erişim Tarihi:22.02.2006)

Shultz, Richard H. ve Andreas Vogt, (2003), “It’s War! Fighting Post-11 September Global Terrorism through a Doctrine of Preemption”, *Terrorism and Political Violence*, Vol. 15, No. 1, Spring 2003, ss.1-30.

Simon, Steven ve Daniel Benjamin, (2001), “The Terror”, *Survival*, Vol. 43, No. 4, Kış 2001/02, ss. 5-18.

Simon, Steven, (2003), *The New Terrorism and the Peace Process*, online: http://www.biu.ac.il/SOC/besa/publications/simon/new-terror.pdf (Erişim Tarihi:17.09.2005).

Smith, Steve, (2001), *The End of Unipolar Movement: September 11 and the Future of World Order*, online: http://www.sscr.org/sep11/essays/smith_text_only.htm (Erişim Tarihi:28.04.2006).

Smith, Steve ve Amitav Acharya, (2002), “The Concept of Security Before and After September 11”, *Institute of Defence and Strategic Studies*, May 2002, ss. 18-31.

Smith, Paul J., (2002), “Transnational Terrorism and the Al Qaeda Model: Confronting New Realities”, *Parameters*, Summer 2002, ss. 43-59.

Soo, Kevin, Seymour Goodman ve Lawrence Greenberg, (1997), “Information Technology and the Terrorist Threat”, *Survival*, Vol. 39, No. 3, 1997, ss.29-41.

Sorensen, G., (2004), “State Transformation and New Security Dilemmas”, E. Aydınlı ve J. N. Rosenau (Ed), *Paradigms in Transition: Globalization, Security and the Nation State*, SUNY Press, New York.

Stevenson, Jonathan, (2001), “Pragmatic Counter-Terrorism”, *Survival*, Vol. 43, No. 4, Kış 2001/02, ss. 35-48.

Stohl, Michael, (1988), "States, Terrorism, and State Terrorism. The Role of the Superpowers", Robert O. Slater ve Michael Stohl (Ed), *Current Perspectives on International Terrorism*, The Macmillan Press, London, ss. 155-205.

Strange, Susan, (1996), *The Retreat of the State: The Diffusion of Power in the World Economy,* Cambridge, New York.

Takeyh, Ray ve Nikolas Gvosdev, (2002), "Do Terrorist Networks Need a Home?", *The Washington Quarterly*, Summer 2002, ss. 99-100.

Thorleifson, Dane, (2003), *Osama bin Laden and Al Qaeda's Operational Design*, Naval War College, Newport.

Tucker, David, (2001), "What is new about new terrorism?", *Terrorism and Political Violence*, Vol. 13, No. 3, Fall 2001, ss. 1-14.

Tuğtan, Mehmet Ali, (2001), "Terörün Evrimi ve Devletler Sistemi", *Foreign Policy*, Vol. 13, No.3, 2001, ss. 67-81.

Whine, Michael, (2001), *The New Terrorism*, online: http://www.ict.org.il/articles/articledet.cfm?articleid=427 (Erişim Tarihi:11.05.06)

Wieviopka, Michel, (1995), "Terrorism in the Context of Academic Research", Martha Crenshaw (Ed), *Terrorism in Context*, Pennsylvania State University Press, Pennsylvania.

Wolfish, Daniel ve Gordon Smith, (2000), "Governance and Policy in a Multicentric World", *Canadian Public Policy – Analyse de Politiques*, Vol. 16, No. 2, 2000, ss. 51-72.

Yavuz, Korkut, (2003), "Irak Kronolojisi ve Savaşın Güncesi", Ümit Özdağ, Sedat Laçiner, Serhat Erkmen (Ed), *Irak Krizi: 2002-2003*, ASAM Yayınları, Ankara, ss. 403-421.